

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_206079

UNIVERSAL
LIBRARY

Osmania University Library

Call No. T784.4954 Accession No. P. 6 T2238

N21S

Author బెన్సన్, సి. యస్.

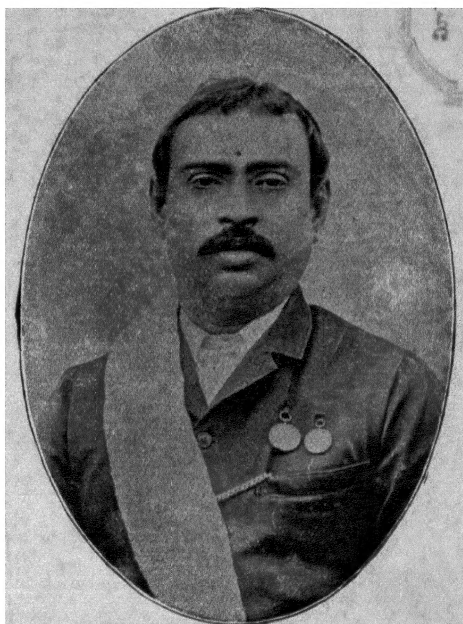
Title శ్రీరామ బివేచనము - 1724

This book should be returned on or before the date
last marked below.

సత్యజిత్ రాయ్ ప్రవీణ, సంగీత సాహిత్య కి దార్శనిక.

జాబి పి. యస్. నెహ్రూ నా

గురించు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః
శ్రీమదనంత నిగమాంత పరమ తత్వార్థ
ప్రకాశ కంబును, దర్శనస్పర్శన శ్రవణ
పఠనాదులచే సకల వాప నిబర్హ
ణాబును, శ్రీపురుషోత్తమ
పూర్ణావతార పవిత్ర జన్మ
చారిత్రం బగు

శ్రీ రామజననము.

అను సీగంధము

శ్రీరాధాగోపాల కృష్ణచరణాగరించి సేనకుమారును
గుంటూరు నగరనివాసియునగు

బాబు పి. యస్. నౌషర్ వాణ్ణి కవిచే

హరికథామృతమును రచింపబడి

శ్రీహయగ్రీవ కరుణామృతమును, సులభముగా వ్రాసి

శ్రీమాన్ కొమాండుకొండ శ్రీనివాసాచార్యుల వారిచే

ప్రచురింపబడి

గుంటూరు, చంద్రికా ముద్రాక్షరశాలయగు

నేతద్గ్రంథకర్త పుత్రులుచే నముద్రపఠముగ్గి పంచి

ప్రకటింపబడియె.

గుంటూరు.

1924 సం॥

కాపీరైటు రిజిస్టర్

దీని వెల రు. 1-0-0

నాటిను.

ఈగొంధము యిండియా గవర్నమెంటువారి 1867 సం॥ 25 ఆక్టోబర్ కారము రిజిష్టరు చేయబడియున్నదిగాన దీనిని నా యనుమతిని పొందిక నితరు లెవ్వరను నచ్చువేయకూడదు. మఱియు నీగొంధముయొక్క- టైటిల్ పేరియందు మాముద్రయును, మాచే వ్రాసిన దలిగియుండును. అలాగులేని పుస్తకమును బట్టికొని మాపేరబంపినవానికి గొప్పబహుమతి యియ్యబడును.

၅၈၃၃,

బాబు. పి. యస్. నౌషర్ వాళ్ళది కవి సన్మ.

ప క ట న.

శ్రీకృష్ణదాసు చారిత్రిము, శ్రీరామజనునము, శ్రీయునానెన్
ద్య సంజనా మొదలుగాగల గ్రంథములు 1924 సంవత్సరము డి
శంబరు నెలాఖరుగా ఒకేతూరి మొత్తిముగాకొనువానికి 12 పు
స్తకములకు 1 పౌణిన్ని 25 పుస్తకములకు 3 పౌతులున్నూ 20 పుస్త
కములకు 8 పౌతులున్నూ 100 పుస్తకములకు 20 పౌతులున్నూకొ
న్నరకములలోనే కనిపింపగా నీయంబును. దీనిలోగోగక్షేడితులు తమ
వ్యాధి స్వభావమును క్రమముగా వాగ్వినియోగించిన మావలన మేలైన
ప్రద్యోగములను చేసెదలరు

‘ସତ୍ୟ’

● 1970 年 1 月 1 日

బాబు. పి. యస్. నాథ్ వాణ్ కవినయ్య,

280

గుంటూరు.

శ్రీరస్తు

శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

పీఠిక .

శ్రీయనంత కల్యాణ గుణధామండగు నయ్యిందిరా గవణాని సుందర చరణాల విందంబులమితభ కిచ్చే నిరంతరము గొలచు భగవద్భక్తాగ్రీసర ఖామణులగు సు జనులందరకు పందన పూర్వకముగా విన్నవించు విన్నపంబేమన, తానక కరుణా విశేషంబున మాబాబుగారు పించిన శ్రీకవీరుదాసుచారిత్రంబు ముగ్ధాగ్రీతురకాలనుండే వెలువడిన కొన్ని మాండలుల లోగడనే దాదాపుగా ముగ్ధాగ్రీతురకాలనుండే లోలలన్నిటియందును, గంగూక్ మొదలగు బ్రిటిషువర్మారాజ్య ప్రాంతములయందును హైదరాబాద్ ఆకాలామొదలగు డక్కన్ దేశములయందును వ్యాపించియున్నట్టి సత్పు రుషులచేమిగుల సన్మానింపబడి యిప్పటికి 12 వ తూరి ముద్రింపించి బడి భక్తి జనాదరణీయము గాంచుతున్నగాక వెక్కిరిండుచున్న బ్రిటిగ్రంథ మింకొకదానిని గచి యింపుడని సారసారకు వారిని బ్రోత్సహపరచుచుండుటలేని కడముద్రపంచి భి క్తాభీష్టఫలప్రదుండగు శ్రీరామునిచారిత్రంబు ద్వన, స్వర్నన, శ్రీకణ పతనాదులకే నొక్కొక్కతూ మే వెక్కిరింపజాల బాపనోపు సామర్థ్యంబు గలిగియుండునను ప్రి తీతింబుట్టి యట్టిచుదానీయుని సన్మచారిత్రంబు వారి సేవకలగి గచియుంప నిచ్చగించి టొలుదొలబుంగానీ, పురాణీ రామాయణములందుల నాతని కథాండగ్భముల గ్రీ హించి శ్రీరామసంసంబున పేరిట సీపుణ్యచారిత్రంబు శ్రీకవీరుదాసు చారిత్రంబువలె తోచినవేగకు నచ్చటచ్చట వెక్కిరింపి హంశంబులును చిత్రానిచిత్రములగు నమ త్కారపుకథలు, శ్లోకములు కీర్తనలు, సామిణలు మొదలగు ననేక హంశంబులు జేర్చి మిగుల మృదుమధుర వాక్కుల సమకూర్చుటయే గాక త్రిత్వియమిశుగిలు కొం దలు శ్రీరామసంసం కథామధ్యంబున నచ్చటచ్చట కొన్ని పద్యంబు లేర్పరచి మేలు గానుండునని వక్కాణించుటంజేసి యట్టి పద్యంబులు సహా కొన్నిటిని గచవంతం బుగా గచించి ముద్రింపించియుండు సంగతియెల్లగకు కనిశంజేగదా! ఈశ్రీరా మజనన చారిత్రంబును శ్రీకవీరుదాసుచారిత్రంబునకే వెక్కిరింపజాలయందలి పరమభ క్తాగ్రీగుణ్యులచే నామోదింపబడి సన్మానముగాంచుటచే ముద్రింపించిన వేయిప్రతు లును వెలపోవుటయేగాక వెక్కిరిండుచున్న భక్తజనులు శ్రీరామసంసం గ్రంథమునకయి పలు మారు కోరుచుండుటంబట్టి మఱల నిగ్రంథమును విదవతూరి చక్కగా ముద్రింపం జేసి ప్రకటించితిమిగాన భక్తి విదోజులగు మహామహాను దినిశేకొని మమ్ము ధన్యులం జేయఁ జూచుటేగాక మఱియునిట్టిపుణ్య గ్రంథంబుల బ్రకటింప నూతనోత్సాహంబు గలిగింపఁ జూచెదరని నమ్ముచున్నారము.

గుంటూరు.
౧౪-౧౦-౨౪

} ఇల్లు,
భవద్విధేయులు,

బ్రాబు. పి. యస్. నాథన్ నాథన్ కవిసస్సు.

యునానివైద్యనంజీవని.

యాతనవైద్యగ్రంథము.

అహోబ్యసగు నీ వైద్యోగోరత్న గ్రంథము వ్యాధిగ్రస్తులగు నెల్ల వారికిని సంజీవని యనియే నొక్క వక్కాణింపనగు. మహోత్పత్తియైన యీగ్రంథమునందు దేహగుండలి బుట్టలక్షణములు, జ్వరగ్రస్తేకనే ఆహార్యమునుజెందనగు నుపచారములు, శస్త్రముచే చెకుగత్తమును తొలగించునోము, కొమ్ము, బలగులు పట్టించి గుట్టగియ్యును తొలగించుట, దెహవ్యాధులును పక్కపగచుట, విలేచన సాధనములు, చమఃశోషవిద్యయోగములు, దెహవైద్యమును మాత్రమువెంట నెడలించుట, శరీరమందలి ముఖ్యావయవములకు బలము కలిగించు వస్తువుల వివరము, జ్వరముగాను పథ్యముగాను నుపయోగించుచున్నవృణు, భేదస్పృంధువులైన రుగ్మతలు, నేత్రోగములు కనుచెప్పలవలయు నులుగు నుగ్మతలు, క్షోణములు, నాసాగ్రములు, నోటియందును, బిహ్వలందును కలుగు నుగ్మతలు, వెడవులయందుఘట్టు వ్యాధులు దంతములు, చిగుళ్ళయొక్క వ్యాధులు, గొలచు, అంగిరి, ఆహారము దిగునొట్టలు, శ్వాసమృదాముగీట్లయందు నుండునోములు, నొమ్మకొనెత్తులయందు నుట్టురుగ్మతలు, గుండెలోగలములు, శ్రీలతక ప్రసవలయందు ఘట్టు రుగ్మతలు, అన్నరోశ రుగ్మతలు, కాజమునందు కలుగువ్యాధులు, అక్షరకుండె, అర్ధరోశరుగ్మతలు, పేవులయందలి వ్యాధులు, గుండెనొమ్మలు, కంటి రుగ్మతలయందు ఘట్టువ్యాధులు, మాత్రోరోశ రుగ్మతలు (వేముగొమ్మలకు లుగువ్యాధులు, దొంగిలములు) కేవలముశ్రీలకీలుగువ్యాధులు (అలడసామునొనివ్యాధులు) పీలు, చేతులు, అభ్యంతరువుల వ్యాధులు, నెక్కుపొయలుగు వ్యాధులు, మృణములు, కుంభులు, ఇడ్డలు, దొంగిలములు, వెండుకిలయగు కలుగురోగములు, నోటియందు పుట్టువ్యాధులు, అహంబాహు రుగ్మతలు, గామములు, దొంగిలకరాలు, యముకలు కలుగుట, బాగుటను గురించి విషములను గురించియు, చిగులంతువుల కాట్లనుగురించియు, నాడేనిదానము, యూనానీ వైద్యశాస్త్రమునకు వన్నె తెచ్చి: మాత్రోరోశ, వైద్యులకు వలయు ముఖ్యవిషయములు వదలరా నెరుగ్మ, వెలతేనిహంజములు కలిగి ప్రపంచమునన్నిటి వైద్యగ్రంథము కలదాయనునాశ్చర్యంబెల్లకునుగలించుచున్నది. ఈగ్రంథానందికవకనేకులుగనినియుండని నెక్కువ్యాధులలో గలములు, లక్షణములు, నిదానములు చికిత్సలుకలిగియుండుటచే యూనానీవైద్యగ్రంథకవి గును పేరుకలిసి నాగ్గక నాగుండుయన్నదని గొప్పగొప్పశాస్త్రజ్ఞులు తమయభిప్రాయములు తెలిసియున్నారు. ఇందు పలు సవిధరుగ్మతలకు వెంటనేగుణవగచుటకు తగిన సాధనములు, జ్వరవిధులు కాలు, మగ్మతలు, శికింజబీములు, చుల్కాలు, జవారిషలు, మామములు, సర్వాలు మఱియుగా నెక్కువిధములగు జ్వరగణజంబులుసేయు విధం

బులుసహా విఫలముగా వ్రాయబడుటచే నీమహాగ్రంథము పాటనారులు, ఉద్యోగ
స్తులు, సర్వకూటాటిఫీసర్లు, వకీళ్ళు, వర్తకులు వెయ్యేల ప్రతివారివద్ద నిస్సందేహము
గా నెల్లప్పుడు నుండవలయున్నది. ఇందలిమానీకలకు సరియైన తెనుగు పేర్లుసహా
వ్రాయబడినవి. ఈవైద్యసోగత్వగ్రంథము వాగాపుగా ౪౦౦ పేజీలు కలిగి మంచి
కాకితములపై ముచ్చటగా ముద్రింపబడియున్నది. ఇప్పటికి నెక్కడ గ్రంథములు నెల
పోయిన వికాని వెక్కిరింపు సుపచలున, స్నేహితులును యాగ్రంథము వీదసాద
యను భేదములేక నెల్లగాకు సులభముగా లభించి యానూతనవైద్యసాంప్రదాయ మం
దటికి దెలియుటకై గ్రంథము మొక్క పేరి పాతిక వజ్రకు తెగించిన గాని బహుళ కారిగా
నుండదని సారసారకు నాకెటింగించుచుండుటవ 1924 సంవత్సరము డిసెంబరు నె
లాఖరులోగా గొనువారికి ప్రతియొకటికి రు. 100 చొప్పున నెల యొప్పించితిమిగాన
వలయువాని యాసచుయునును బోగొట్టక, అర్హులముగా గ్రంథమునకై దగ్గరములు
బంప గోరబడుచున్నాను. కొద్దిప్రతులు మాత్రమే ప్రస్తుతమగు హామిన్నవి. 1925
సంవత్సరాని మొదలు యాగ్రంథము తిరిగి యథాప్రకాశముగా ప్రతి ౧౦0 రు 3౦౦-౦
నెల చొప్పున లిక్కిరించుచును. ఇందో శ్రోషకులుగాని, సృష్టికులుగాని, వై
ద్యులంబులగు సహాహులు గాని గదయగోరువాని యాకరులంతకు కేన్సెనారి
జేని వ్రాయించివో సందకలను.

ఇట్లు,
బి.వి. సి. యల్. నాయుర వాక్కిలి వినినన్పు.
గుంటూరు.

శ్రీరామజనన గ్రంథమునుగూర్చి పండితప్రకాండు లనేకు లిచ్చిన యభిప్రాయము లలో నిందు స్తలముచాలమింతేపి కొన్నిటినిమాత్రం-మీకిగ్రంథ ముద్రింపించినాగము.

శ్రీ

అ. పండితవర ! తాముపంపినశ్రీరామ ! జననకథకీరుసాఘచరిత !
మునువత్సరపుకథయునుశివరాత్రియ ! హాత్యవ్యమునుదగంగనందుకొంటిః॥

క. పాత్ర ములునాల్గుగొని బ ౧ ! త్యుత్తరమీకుంటినింత దూరముకరుణా !
చిత్తుల చైత్యమియిండ్లుబు ! ధోత్యమప్రార్థింతుమిమ్ముదోషజ్ఞుడనై ॥

చ. ఇరువదియేండ్లనాడు గచియించిన కేయప్రబంధ మెంతయున్ ౧ !
ఘనచిగవాక్యసంపదల శోభిలుచున్నది గానికంటె మే !
త్తగమయు రాముజన్మకథ ధన్యులు శ్రీహరిగాను లీరుమీ !
స్మగదమె జాలు మాకు చరసాగ్రిణి శ్రీనహుషేరువానుజీ॥

ఇట్లు తమ విధేయుఁడు,

నిడుదనోలు సూదరము,

కాగ్యగర్భి. శ్రీ ఆధిపుస్తక భండారకార్యస్థానము,

శ్రీ విజయనగరము

గుంటూరుపురనివాసులగు మ॥ బాబు పి. యస్. నామర్ వాణిజీగారిచే వాం
ఛింబున హరికథానూపంబున గచియింపబడిన శ్రీరామజననము పుస్తకము మాపత్రి
కాస్థానముం గగిరులంకిరించినది. కేవలభక్తిపూర్వకమగు భగవద్గుణానువర్ణన సుధారస
పూరితంబయ్యును, పామరులనఁ దుదకుమాటలురావట్టి స్తన్యపానముజేయు బసిబిడ్డలకు
సయిత మాకర్షకమగు న్నమచుగుర సులభతైలిచ్చేబ్రహ్మసత్వైగఁ బనిఁబూని యాం
ఛిభాష నభ్యసించి గ్రంథరచనగావించిన యుత్తరహిందూస్థాన నివాసులలో మాకుఁ
దెలసినంతవరకు నీగ్రంథకర్తయే పామిముఖ్యుఁడుగా నేర్పడినగౌరవ నుత్యంత శ్లాఘా
పాత్రముగానున్నది. వెండియుఁబామరజన్మాన తుపావేశనసాధకంబులగునట్టి భక్తి
గన గ్రంథంబుల మెందుగ రచింప నీగ్రంథకర్తకుం బాంచజన్యధరుం డమిత దయా
సాంసుగిండైతోడ్పడుఁగావుత.

ఆంధ్రప్రకాశిక ,

మద్రాసు.

గుంటూరు చందలి మ॥ రా॥ రా॥ శ్రీ బాబు పి. యస్. నామర్ వాణిజీ
గారిచే గచియింపబడి మాకంపబడిన శ్రీరామజననము, శ్రీకీరుదాసు చారిత్రిము
గ్రంథముల మేము జరివి మాచి నాగము. ఇయ్యది హరికథ యగుటచే హరిభక్తు

లకత్త్యంతోపకారము, గ్రంథకర్తగారు కథాంశములకు పూర్వము నలుమది పుటలలో భక్తజనులకు భగవద్విహిమాను వర్ణనాత్మక మయిన నయవితచనఁ గావించినారు.

* * * * *

గ్రంథమంతయు సర్వజన సమాదరణీయమైన శ్రీలితో రసవంతముగ రచింపబడినది. శ్రీకబీరుదాసు చారిత్రము పండ్రిండవతూరి ముద్రింపబడుట నాడ నీ గ్రంథమునకు విశేషవ్యాప్తి గలిగినట్లుగ పడుచున్నది. గ్రంథమంతయు గ్రామోపాకంబునఁ జేకెవృత్తి న నుసరించి వ్రాయఁబడినది.

నృత్యంతిమింజరి,

చెన్నపురి.

శ్రీయశవతిమై, శ్రీవైకుంఠని కీతినుండై, యుగయు విభూతినాయకుండై, సూర్య చంద్రానలంబులకింటై నతివీష్ణుడై, సర్వాతిశయామై, భాగ్యభోగోపకరణ భాగస్థాన ములచేఁ బరపూర్ణమై, జ్ఞానానంద సనకంబుగు పరమపదంబున శ్రీ భూ, నీరాస మేళుండై నిత్యనూరులకల సేవ్యమానమైయున్న శ్రీగున్నారాయణనిపరిపూర్ణానుగ్రహంబు చే నీయవనియందు నవతరించిన పగనర్పితులు, పావనముగ్ధులు, జ్ఞానపూర్ణులు, భక్తులు, నాకత్త్యంతప్రియమగు కవిగొల్ప సుగుమహారాజశ్రీ బాబు. ప. యస్. నామర్చివాడ ని గారతిదయతో నాకుఁ యన శ్రీరామదాసము, శ్రీకబీరుదాసు చంద్రుని సద్గ్రంథములు జూచి యత్యానంగాఢ్ధోఁడ జేరినాడను. ఇది విూడుటకు గవించి ముద్రింపఁడు చంద్రు గ్రంథములన్నియు నీలాగున నె యాచీనుని యందు మిక్కిలి దీని యుంచి పంపుదుందుని సహాత్ములును, కన్నెవఁగు శేవగవారి కిక్కడనున్న మామి మిండు వాడను.

ఇట్లు దాసాసదాసుఁడు,

పుష్పాని తామదాసు,

భోగసుఖుడు.

అగ్రా !

తమచే రచియింపఁబడిన హరికథాయాపంఁగు బ్రహ్మసంహిత కబీరు కాసుగారి త్రిమ, శ్రీరామదాసము సద్గ్రంథముల నేనిగిరళుకు రంజునారులు దెప్పించుకొని యుంటిని. దీనియందమఱియుండిన ససార వా సుగు భక్తిశయంబులంగ నుంగొని నాశ్నేహితులు గందఱు అప్రతులైకొనిరి. నూల మాడవతూరి దెప్పించి యనేక భక్తసమాహములకు వెల్లడిఁజేసితిని. ఈయదువఁగు సుధావూగ పూరితమైన కథవారెల్ల రసముల కితియనోహగంబుగ నుంబుననాటె. కావున వాగందర్శిదత్తుని కావనయాభియ వివరములతో గాగవించి యీ సద్గ్రంథము మా

నులకుఁ గలిమాయకల్పితమైన సంసారాంధకారమును విముక్తిజేసి ముక్తిమాగ్నముం బురికొల్పి యిహపరసౌఖ్యము లనుభవింపఁ జేయుటకుఁ బ్రధానమార్గముగ నున్నదని వక్కాణించిరి. మఱియు వారనేక ప్రభులు దెప్పించుకొనుటకు సిద్ధాయత్తచిత్తులైయున్నవారు.

ఇట్లు విధేయుఁడూ,

కరణం, లింగప్ప,

గోరంటపల్లి, కడపజిల్లా.

అయ్యా !

ఇట్టిమహా అద్భుత నవా సభిరతమైన “శ్రీరామజననమనే గ్రంథము” తమచేచి యంపబడి యున్నది. ఇదివఱకన్నడు పని కనడము లేదు. యీ ౧౬ పటాలము (Madras Infantry) లోనున్న పుజేదార్లు, జమేదార్లు యింకాయుండబడ్డనకల నయినవగుట నీ గ్రంథమును విని మిక్కిలి యానంద పూర్వకములై యున్నారము. ఇదివఱకె యీ గ్రంథము తెప్పించి యానందింపక పోవడము మాపూపాటుగా నున్నది.

ఇట్లు నమరక ధేయుఁడూ,

యం. దుర్గయ్య, నాయక్, కర్లంపల్లి, మోకయ్య.

స. కంపెనీ. 16 వకాలం యం. ఏ. సింగపూర్. స్ట్రెయిట్సు.

Sir,

Having bought a copy of Your Kabeerdas Charitram, I studied it well. The style is worth appreciating. The work is too intelligible and usefull Every house must contain a copy. I think it can root out the mean ideas of vile creatures in this universe.

I beg to remain, Sir,

Most obediently yours.

OPIRALA KRISTNAMOORTY,

Cocanada.

క. సుమమధుపూరితనిధి యగు | రమణీయకథాను లాలుకు రామజననము |

గమనింపఁబడనకును శీ! ఘోషము బంపుము దడవులేక ఘనభక్తమణి॥

ఇట్లు భవద్విధేయుఁడూ,

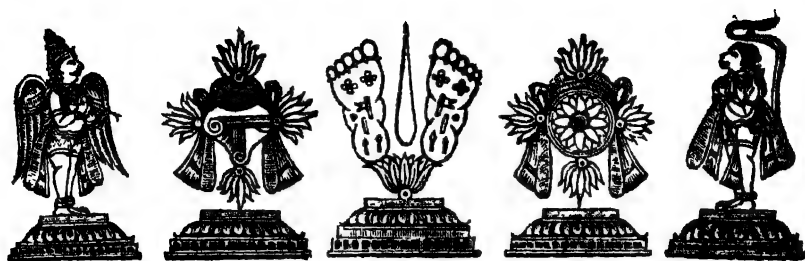
7.

గ్రంథముల మెము

వీతాంబరము మెకటను బృశాస్తులి,

శ్రీకాళహస్తి.

శ్రీరస్తు.

శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః

శ్రీరామ జననము.

శా॥ శ్రీకాంతామఃదేవతానగపులకం • పెన్నందుననెచ్చొముపై
నేకాంతింబునఁ గూర్చి ముప్పలిడువో • పాణాత్రనానమసే,
యోక్షంజాతముమోడ్చి నాలుసకియో • గాగాముఖో శేషస
య్యాకేచిక్ దనుపార్చుశ్రీసారనెడ • ధ్యానితుష్టాప్తికో.

ఉ॥ అంకిలిలేకి నాదుహృది • యంబున నిల్చి మనమలమనా
తింకములంబొలంచి సత • తంబు భరింపగ వేడికొల్తు మీ
నాంకభయాపహరులఁ గృ • తాంతవిదూరుల భక్తి శాంతి
శంకరులకొ సతామరస • శంకరులకొ శుభద్రవకారులకొ.

ఉ॥ కిందువతమ్మిప్పుడుదగు • గద్దయగాఁగూని పల్కుబొత్తితో
నదముగాఁగఁగూడి యన • యంబు బిల్లులు దొంగునిరారజే
యందలపూరమానినిచ • యంబు ను గొట్టెడి బుట్టుగా గొల్గె
పొందెడిసల్వ మాకొసఁగ • నన్నతివాగ్ధృతంబు నాయువుకొ.

విఘ్నేశ్వర ప్రార్థన

రాగము-హిందూస్తానికాఫి ఆటతాళము.

రాజగజాననా రంజయిసుజనా రాజ॥ రాజా రవితేజా విభా
జా సురపుజానుత॥ రాజ॥ శంకిరప్రియసుతా సకలేశ దివిజహితా పం
కజముఖనగ భామివిదాహిత్ర । పంకసహిత । పలాశదమనా । భ
వ్యమానస॥ తాపశమనా నంకదయరాదేలరా వరభక్తహృదయాం
బుజనదన॥ రాజ॥ దురితవినాశనీ । సరియెవరురా । మఱిమఱినిన్నెమ
ది గోరితిగదరా గరితేపూజల మెచ్చుపొచ్చుగు ॥ గబ్బివేలుపుసివటు
చును నిరితిముచువరభక్తిచేహృది న్నిరజాంతర మందున్బితి॥ రాజ॥
విఘ్నవినాయక । విఘ్నచ్ఛేదక । విఘ్నవిభాసావిక । సిదరహాస । వి
ఘ్నములదొలగించుమీకృతి । విఘ్నరాజులంబోదరాయ । విఘ్నకర
శుభకరానామర్ । విచిత్రమంగళకరాగుణవరా॥ రాజ॥

సా, రికుపనిరిగరిసనీ రిసనిసనిధనిపమగా, మపపమగరిగమసా,
సా, మజముఖదిపిజుమగా, సకలకపింద్రప్రణుతా, జగదవనగుణసమతా,
రిగమా, పనిసా, రిగమా, గరిసనిదనిపచుగరిసరి, మాపరిపానిసగారిస,
కిరుచా, గగణా, విరణా, సుతరువిరిచుపతిరణ, పూరణమోదకపాణ,
రిమపమాపనిసానిప, మిగిరిస, గరిస, పనిరిస, పనిరిస,
వాణశేఖరధారిణ, నలజన, భవన, నివసన, మృదుహాసన.

సరస్వతి ప్రార్థన.

రాగము- బేహగ్ - మిశ్రమతాళము.

జయవాణీనమ్మితిగీర్వాణీ॥ జయ॥ పురాణీ । కల్యాణీ । విధిరా
ణీ॥ యలవేణీ॥ జయ॥ శుభాణీ । భవదూరీ । సతహారీ । హస్తాగ్రకీ॥
జయ॥ సరస్వతి॥ వసుమతి॥ హితమతి॥ నామర్ దాసాగతి॥ జయ॥

శ్రీయాంజనేయ ప్రార్థన.

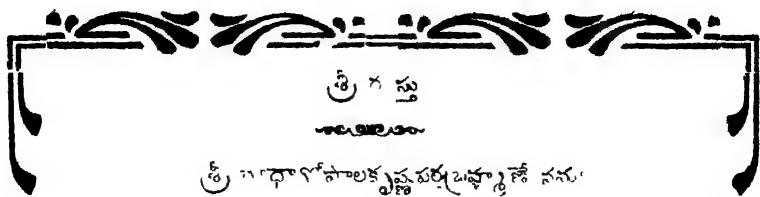
రాగము-హిందుస్థానికాక్షి-ఛాపతాళము.

పవననందనఘనపావననామశ్రీ । రామదాసావనాహా ॥ ప
వ ॥ అరెయరెలాలా ॥ పవ ॥ భవదుఃఖహరణభంజితకర్పరగణ । పూ
జితమృదుచరణా ॥ అరెయ ॥ పవ ॥ సాగరోత్తరణయా । జసిగర్భా
భరణ సీతామాతసంతాపహరిణా ॥ అరెయ ॥ పవ ॥ నామదాసప్ర
భు ॥ యమితేశేజోబుభు । పోషితభక్తవిభు ॥ అరెయ ॥ పవ ॥

ఇట్టి జేవతా ప్రార్థనంబుగావించి, మతన పురాతన కవికుల సవత్పలకుం బ్రణ
మిత్తి, సకల సుజన భక్తబిడౌజులకు డెందంబున నింపొంద వందంబులొనర్చి, కృతకృ
త్యుండనై భక్తాభిష్ట ఫలప్రదండును, మత్స్యనివాసుండునగు శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణ
నకుత్రికరణ శుద్ధిచే సమర్థింబుగా మృదుమధుర సుధాగా రాకలితోకులనామొనర్పి
యూనిన శ్రీరామ జననంబును వారిత్రంబునకుం గాధాకృమం దెట్టిదనిన.

శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణ పరబ్రహ్మణమస్తు.

శ్రీ గాధానామకృష్ణపర్వభాగ్యశే నమః

శ్రీ రామజననము.

(మొదటి భాగము)

— — — — —

నామ సంకీర్తనము.

“కాగచా” ర్విభాగీ-ఆమృతాశము.

మోహనం దీక్షణం । గాధాకృష్ణ ॥ మోహ ॥ భక్త్యానేనాదికే
లా ॥ మోహ ॥ అమృతాశ్విభాగముగఁగన్వయాం । నోగిశయనము
భక్త్యానేనాదీక్షణం ॥ మోహ ॥ కాశాశానాత్తుమసాహమా
కారుణ్యంతాకిరీ భక్త్యానేనాదీక్షణం ॥ మోహ ॥ బామానభా
పరమేశ్వరమునదితి నామ దాసాసూరిక రా ॥భల్లా మోహ ॥

శ్లో॥ గతే రత్నం గావం, గగనతలరత్నం దినమహా,
నిశారత్నం చంద్రా, శయనతలరత్నం శశిముఖ,
సభారత్నం విద్యా, శ్రీవరాహరత్నం హరికథా,
నగరత్నం గంగా, నృపతికులరత్నం రఘుపతిః ॥

అంగం కంఠమునకు నంగీతిగు రత్నమువంటిదట. ఆకాశమునకు సూర్యుడు
రత్నమువంటివాడట. నిశానయమునకు చంద్రుడు రత్నమువంటివాడట. శయన
సభామునకు భార్య రత్నమువంటిదట. సభలో ప్రకరించుటకు విద్య రత్నమువంటి
దట. శ్రోత్రిమునకు హరికథ రత్నమువంటిదట. నదులన్నిటియందు గంగానది రత్న
మువంటిదట. భూమిశుభదరిలో శ్రీరామచంద్రుడు రత్నమువంటివాడట కావున
“ఇదిగో మనకీ సభరత్నం పత్తిశేక్తిరిలో మూడే” స్తయిగాని బళ్ళారియ్యం బ్రా
హ్మణుల నాసిగాయున్న నే ద్దగ్గరద్దగ నొకడకారు చెయితిగిలేటట్లున్నది. సరేకాకి
నాడకోస్తాగిరాకి రుట్లువునిదని” రేయంబవళివీకార మైహికవిషయమై
ముచ్చటించక వ్యవహారకాలమందుతప్ప తీరుకగానున్న వేళలలో “శ్రీవరాహరత్నం

హరికథ" యనునీతిచే శ్రోతృప్రియమునకు రత్నమువంటివగుయాభివలకుని సర్వ
విద్రము వినుటచే మిక్కిలి మేలుగు నట్లు ఆలంకార సేయుటకు మారుగా.

శ్లో॥ నగదం త్వదితాది త్యోనాది త్యస్తమివే నచో॥

ఆత్మనో నానంద్యో శేమిచుష్యో విలసిల్లున॥

అను వాగ్యోక్తిచే నాధారముగా నీ సత్కర్తలములోని నానందమునూర్వం
చుదయించిన ప్రవాహము సేయుటకున నీ శ్లోకప్రసంగమున కిందగూర్చినము సే
యుటకును, ఇట్లుచేయకాని సేయ యాదుగా ప్రమాదము నొనర్చునీ రితిపాకలచే
ప్రతినిజము క్షీణించుచున్నదని ప్రసించి న గాఢపుత్రి సహజేత్రిము నానానాల్లునీ
సంసారంబును నుపాజం రానింతాని నిత్యానంద ప్రసాదమునకు మోక్షసాధ్యత్వమును
నేకానుట నేకాను న్నియత్నింపవలయు. ఏలయునగా నీశ్వరీ పర్యావృత్తి నుచింప
టుల యిహలోకములలో శాశ్వతములని మృత్యునారంభము మహాకాలతాము
నంటి గునకగు మహావలకు మోక్ష సేకము గు నగికుమునకును. కావున నొక
శ్లోకముచే విచింత్యంకం॥

శ్లో॥ ర్మ్యోనో ర్మ్యత కేనా దగమా నిర్మలిభ్యోన్మితా

న కుశ్యో పేచున్మితా పే ప్మితే న ర్మితా నిర్మితా॥

అనకునో, నీ స్మృతికి నంబునకు నిర్మితా ను నొకటంబున కిది ముఖము
కూర్చినను, కిండ్లు రూపకపోయినను, నెవలకు నీ ముగ్ధ సేవించి నీకపోయినను, మా
నవుని గూర్చుకూర్చుము జగదశగదాపదమట్లుగా నీ సంగతి నుగ్ధుని కనుబీదను
గు మృదుల పోకడను నలంకరిం. వానిని భాగ్యపుష్పిని గోపించుక నకు ప్రతినిజు
దవికేనీ నుహాప్రయానతో నొకక టైలమోపునచ్చి నానిన నవచ్చు న్వలవద్రావ్యంబున
తనపొట్టకూర్చియినను బాబిలుమాలి గారాఘశ్రులను మిగుల ప్రేమచేబోపించుచు
దా. ఇట్లుండ నేని కాలాపందోక నాడవలెనునీ కశ్మై నిను నొప్పుగుండ కామున
నాలుక విశేష కట్టి పూనింబులు తెల్లడిగ మోచునీక కటైలమోపును క్రిందపడవైని
నీనిక ప్రతినిజావృత్తుచే నిట్టిగుఃభములను నీ ముకున్న బచ్చివ కాగుగనండునని
యించి యెలు - త్రి యయోగ్యమృత్యుదేవతా, నానాదీయములించి నన్ను దీనినినిగో
రావాయని నీకేవేలు నాని పూర్వపుణ్యముచే న్మృత్యుదేవత సత్కరణ భయంకరరూ
పంబున నానిండామంబున నెవారి నన్నెలదించితని నుడిగినదట- ఆటలుకల వినినో
డనే నుదలివానికి గుండెలనిగి భాగ్యపుష్పిలగు నునునొన, యయోగ్య పెండ్లికూతు
గా, యొకమృతినిసెంచిన నిన్ను నేదనిగోయి నుద నిన్ను దంబువార్యుని, నీ
టలును బోపించువారెవ్వరిని యాంకిముగా నెంతో ఒకటి క్షాంతికి నీకై యొడలె
ల్ల కింపముతెంద నామృత్యుదేవతను నాది, యమం? మాధానానామనే నీగువ

మాయలేక క్రిందబడతైచితిని-ఇప్పుడు కొంత సేదదీరి యున్నవాడనగుటచే నీమోపు నాతలపైకెత్తుట కవతగుపడమింజేసి నిన్ను బిలిచితి, కావుననుగ్రహించియీమోపును నాతలపైకెత్తుమని వచించినాడట- కాబట్టి మనుష్యునకన్ని సంకటములుపొప్పించిన ను సంసారాపేక్ష పడుటప్రయాస- మతీయు జీవునకు బాల్య యౌవన, కామార, వాగ్ధకయులను నాలుగవస్థలందున నికవృద్ధైవను పామార్థిక చింతకలిగి భవద్భక్తియందు బుద్ధికుగురుట దుగ్ధ భయమున్నదట- ఎలాగుననగా.

శ్లో॥ బాలస్తావ త్క్రిడాసక్తః! స్త్రుణస్తావ త్తరుణీసక్తః

వృద్ధస్తావ చ్చింతాసక్తః! పరే బ్రహ్మణి కోపి నసక్తః॥

అను నాగోక్తివలన నీదేహికి బాల్యవస్థయందు వేడుకార్థముగ నాటపాటల యందే బుద్ధి నాటుకొని యుండునట- యవ్వనంబందునో సదామదవతుల మదన కదనంబులందుననే యత్యంతానురాగ ముదయించి మైరుజించియుండునట- ఇతనుముది మినియంటిమా పుత్రకళత్రాదులందలి తమిచే యయోనాకడపటి పుత్రునకు వివాహము సేయనైతినే నాచిన్ని కుమార్తెను నత్రనారింటి కింకను పంపలేదే నాచునునునీ విద్యాభ్యాసము శేయింపనాయెద్ద లిప్పుడు ధనములేదేయను నీ మొదలుగాగలసంసారాపేక్షయందు మత్తుడై మిగుల మనోవాక్యకులత శెందుచుండునట- గాన మనుజునకొకవృద్ధైవను పరమాత్ముని మహిమను గొనియాడి కలిమాయలయందుండి బ్రహ్మ చెడలుమార్గము కనుగొనుటకు స్ఫురణకు గాదట- కాబట్టి

గాగము - బ్రహ్మగో-భాపుతాలిము.

మత్తులకుభువినిగామ! మంత్రమే'లగుచొరకురా॥ మత్తు॥ సత్తమాదిగుణము లేక! శాశ్వతంబిహశాఖ్యమనెడి॥ మత్తు॥ చిత్తజనికేళి రామరు! లెత్తియతితత్తరమున! చిత్తరులనలొదవిలి! హత్తిమైముత్తిగిలు॥ మత్తు॥ సర్వసముద్రై సగుణార్ధుఁ! స్వస్వరూపములను వెలుంగ! సర్వాత్మునిసచ్చరితరు! సతతిమునేయుగతులవినని! మత్తు॥ దాసపోపాకుడగుచునె'పర్! దాసునిహృదయాంతరంగ! భూషణుడైనట్టి యామృదు! భాషునిమునవైదిగనని॥ మత్తు॥ ... *

కాబట్టిమానవులు సాధారణముగా, మనోవాక్యాయములచే శ్రీచన్నారాయణుని ధ్యానభజనపందనాక్రియల నిర్వృత్తికందుటకు చిత్తమొప్పుక తానురాకునందలి జలకణమువలెతల్లడిల్లుచు నిహుస సౌఖ్యములకును, లోనుగాక చెడుదురుట ఎలాగుననగా నొకగామిమునందొక చెడ్డమనిషికలడు- అతనికెద్దలుభావ్యులు కలరు- ఇట్లుండ నాతనికి వృద్ధాప్యమువల్ల వెండుకొని తెల్లబొలుచుండ నాతని చిన్నభార్యకయనుది

గాన మొదలయిన దన్న జూచినపుడు నీన గడుముసలివాడు, నీవుచిన్నదానవని పోల నము చేతునను ఖేదచే తెనిపిటి తెనయొద్దకు జేరినపుడెల్ల నాతనితలలోని తెల్లని వెండ్రు కలనెల్ల యూడబీకుచుండునట. ఇంక వెద్దభార్యయొ తన్ను జూచి యెవరయిన నీవువెద్ద దానవు, నీపెనిమిటిచిన్నవాడని వచింతురను నయముచే భక్తతనయొద్దనున్నప్పుడాతని తలలోని తెల్లని వెండ్రుకలన్నియు లాగివేయుచుండునట. ఈలాగున చిన్నభార్య తెల్లని వెండ్రుకలను వెద్దభార్య నల్లవెండ్రుకలనులాగివేయుచుండుటచే కొద్దికాలములో నావెద్దమనిషి యొక్క శరస్సు చాల్చు తీసివైచిన శౌంకాయవలె నన్నుగా నైనదట. అలాగుననే మానవు లిహసౌఖ్యములను నిశ్చయమనినమ్మి సంసారం ను సుహృతాంతారంబున గుర్రమృదువు సౌఖ్యములనుభవించుటకు మారుగా నెక్క సంకటములచే పరితాపమును బొందుచు తుదికు యిహపరిసౌఖ్యములందలెకనకండునట. కాబట్టి యిటుల చరించుమానవులు తాము నిజముగా మోసపోవు విధంబెటుల గ్రహించునని గా.

శ్లో॥ మస్తకస్థాయినంమృత్యుం | యది పశ్యే దయంచనం |

అహంరోపి నరోచేత | కిము జాకాగ్నికారితా ||

అను నార్యోక్తివలన తన మస్తకమునం గూర్చునియుండు మృత్యువును కనుంగొన్నవారి కాహంము సహింము రుచింపక పోవుచుండగా తిక్కె యిహలోక వ్యాపారములయందెట్లు బుద్ధి వొడమును. చతురము,

శ్లో॥ నరకేపరిత్యమాచస్తు | యమేన వశభామితః |

కింత్యయం నార్హికో దేవః | కేశవః కేశనాశకః ||

అనునటుల యహనుభముల కావించియేల నా స్త్రీలొంటై భగవన్నామపతన ముచి న్నెచ్చగా వతండును నుంటాని యాదాగు యమనిక వశమేమి అమాధానము కెప్పులయునో వాని నిపుడే యాలోచించిన గుడల ననము కీసిన పుత్ర పాపముల హాస్యముగా నునచున స్వాక్షియే కితెదవగునట. కాబట్టి భక్తుల నుదాంధత్యముచే నిడకటాంక కరించు మానవులు తాము తిరిగి నామరూప అవతారముల నేను భక్తియు చేసితివా, పాపము కీసితివా, కీసితినింటి దంపింపవచ్చు నుమరి నుని సమాధానం దయ్య దగుని నవాక్యంబు శ్రద్ధగా నాలోచించి యుడ పుట్టుడు తాన మోసపోవు కంబు దెలిసికొని పునవేదినాక యిరుము సంకాపయి, తెజంగున వారిమనస్సు చెడ్డ చడలలచుండుండి కీడి శ్రీగంగా న్నామి పదికపలములం దాగియుండుటకు సందియ మిందుకియయిన అలుగు. చతురము చుడమింతిసొప్పగా మారు నిజ హాస్తి నాలోచించిన యడ.

శ్లో॥ అమేధ్యపూర్ణ క్రీమిజాలసగులః | స్వభావదుర్గభమశౌచమధ్యవం

కశేబరంసూత్రపుకేష భావసంరమణిపూర్ణానా మునిపండ్రితా ||

అను పండితోక్తివలన యమేధ్యముచే నిండి క్రిమిసముదాయముతోఁ గూడి సహింసగఁగూడని దుర్బంధము నిండియుండు నీదేహమునుజూచి మూఢులు మోహవేషరులై యిదిస్థిరమనినమ్మి మోసపోవుదురట గాని జ్ఞానులిది యస్థిరమని దెలిసి స్థిరమగు నిదేహకైవల్యంబును జెందఁగోరుదురు. ప్రపంచమునందు జ్ఞానవే తలవలను నజ్ఞానులవలను భేదమేమనఁగా జ్ఞానులు సులశాస్త్రములును చక్కగ పరిశోధించి యానందించి యానందమేతానుయ నిపులుగఁపైన నిష్కలవలె మిగులశాంతమూర్తులై ప్రవర్తింతురు. అజ్ఞానులన్న నో యక్కడక్కడ కొన్నికొన్ని వాక్యములం జిలుకివలె నెరుక్కొని యుక్తాయుక్తజ్ఞానంబులేక దామే గొప్పపండితులవని మహాప్రహసనంబును విజ్ఞప్తిగించు లోకంబున నపహాస్యంబునకు నొల్పుదురు. ఎట్లులన నొక గ్రామమునందలి బ్రాహ్మణఁడొకఁడు “శతశ్లోకేనపండితః” యనఁగా చూలుశ్లోకములు తెలిసినవాఁడు పండితుఁడని కొందఱాడికొను వాక్యములనుపని తానొక పండితుఁడు గావలయునని నిశ్చయించియాచేరుక నుట్లయొక గ్రామముందుండు నొకపండితుని యొద్దకేగి వానివలన సూర్యశ్లోకములు నేర్చికొని గొప్పపండితుఁడ నయితి నని యుప్పొంగి తనపాండిత్యమును తనమాత గారికి మాపవలయునని యెంచి పిండ్లనోవలయు లెక్కగోచియును వెలుంగి మిగుల నాడంబగమున సత్తవారింటకివచ్చుచుండ మౌనంబున నొకచోట గాడిద యొకటి చచ్చిపడియుండ దానిని జూచినతోడనే యాబ్రాహ్మణునకు దానుపగించిన సూర్యశ్లోకములలో నొకటియగు “అనాథప్రేతసంస్కారతోఁటియ్యశ్శలంలభేత్” అనఁగా దిక్కులేనిశవమును దహనము నేయుటవలన కోటియ్యశ్శములఫలము లభించునను వాక్యము ప్పిక్తిరాగా నతఁడు యీగాడిదను దహనమునేయుటచే ననాయముగ మనకు లభించు నిపుణ్యమునేలపోగొట్టుకొనవలెనని తలచి యాచేరుక నగ్నిలేమిచే నగ్నియుండు మఱియొక చోటునకిగాడిదెం గొంపోయి సంస్కరింతు నని నిశ్చయించి యా కళేబరమును తన తలపయి నిడికొని మోసికొని పోవుచు భార మెక్కుడగుట చేతను నడువలేక దాని నొక చోటం బడవయిచి గోమిసేతునని యూలాచింపు చుండ నింతలో “సన్న్యస్త గాత్రీన్యః కిరిఃప్రధానం” అనఁగా దెహనందలి యవయవము లన్నిటిలో కిరస్సుముఖ్యమను శ్లోకము స్ఫురింతురాగా నాగాడిదెలవను గోసికొనిపోయి దహనముచేసిన నాశవమునకు శీపిసంత ఫలము లభించుచున్నదని యెంచి యొక త్రాటిచుట్టుతో దాని కిరస్సును గోసి యాదుర్బంధద్రవము ముఖముపయి ధారగా ప్రవహింప నెత్తిన బెట్టికొని కొంతదూరము నడచి యాదుర్బంధమున కసహ్యపడి దానిని భూమిపయిఁబెట్టివారిం చుచుండ నింతలో “స ర్వేంద్రియాణాం నయనంప్రధానమ్” అనఁగా యింద్రియము లన్నిటిలో నయనములు ప్రధానములు గాన వాటిని గొనిపోయినను జాలునని యిది యొకపుడకతో దానిస్త్రముల రెంటిని బెరికికొని యరచేతఁ బెట్టికొని పోవుచు నగ్ని గాన్నింప మిగులసంతసించి దాయంబోయి యందలి యొక కొరపం గొనియాచేరున పొలచుందొక గడ్డివామిం జూచి కత్తెలకయి ననమేల శ్రీరఘవవలెనని యెంచి యాచేరునుండు నేగ్రముల రెంటిని వామిపైఁబెట్టి యగ్ని ప్రబస్వరిల్లఁజేసి సంతసించు

చూడ నదియంతయు కాలి యాకిపోవు సమయంబున నాపాలము కాపులుగని బ్రాహ్మణునిబట్టుక తనుకుజేసిన కీడునకు మిక్కుటముగ దండించి విడువ “దండందళ గుణంభ వేత్” యనుశ్లోకమును ప్రికించెచ్చుకొని యిప్పుడు తన్ను దండించినను దీని ఫల ముత్తవారింటికడ పడింటెక్కువుగా గానినిమనని పుసచిత్తుండై యత్తనారింటికిగల నన సచట నావడిలో నలుగురు వెద్దరునుష్ఠ్యైతో గూర్చుని మాట్లాడుదురని నూరు గారిని జూచి వారితో తానును గలిసి కూర్చున్నయెడ గాన పండితుడనను నుండునము వారికిఁ దెలియఁజాలదని కలికళిపమును నీటిలో “ఉచ్చసానంతుపూజ్యతే” అనఁ గా నున్నతాసనము పూర్వంబను వాక్యమునుదలచి తాను పండితుడగుటచే నాచావడి యందలి నాలుగు మూలలుగలయంజూడ నందొకమూల పడకలు గుండెగా బేర్చియుండ దానిపయి కూర్చుండుటకు నిశ్చయించి యానుండెనైకి లంఘింప పట్టినదలి య పడకలన్నియు పయిపడి భూమిపయిండిలేవ నింతలోనత్త గా గల్లుడు వచ్చెనని స్నానం బునకుబిందెలో నీళ్ళుదెచ్చి స్నానముచేయుండెనవచింప నంత సెగటిలోనికిఁగని స్నానం బునాకేయబోవు సమయంబున “ఉత్తమంచనదీస్నానం” అనఁగా నామందు జల ముస్నానమునకు శ్రేష్ఠమగు శ్లోకమును ప్రికించెచ్చుకొని గూర్చించుట నీళ్ళ నాచేరు వనుండెడి యొక నురాగం దెచ్చెని “ప్రహే” అని యంగులోనికి పొగ్గిరింతలు సెట్టి నాడట. అటుల స్నాన మైనచిఁచిని యిట్లుగా నెలప గాగములు వడ్డించుచో నమునకు బిలవ భుజంపబోవుచు నను నును కొకపెట్టుక నుండుండె బేర్చియుండ నరిచాచి తోడనే “అన్నాన్వీకరుణం వ్యసం” అనఁగా నన్నముకంఠం బడె యనియిని పట్టకలముగలవకు శ్లోకమును కొంచి గూర్చిట్టును అగిహానికచ్చి పడెనే బుద్ధిగలగుటం గల భింప నత్తగా నుచాచి యుత్తరంబ మింగిన గంతుకడ్డముపకాని కొం నేగని పట్టకల గాగా నేగని “పంచభైలం వాచిన్నం” అనఁగా మునము వాహానని వేదనకొని మత్త గాగితో నాంబుత్తిగ్గిలము, కొలఁదములు వచ్చెనుకీలని వచింబినా దెట్టు. అప్పుడనా ము పడకట్లుల్లు ప్రింగించి కుమా గుం గు ని ముగించ గాట్ల దిగ్గన గాంధీశ్రవణంబ లగుటచే బావ్రం నానినతోడననే కినికి “పూర్వ పాదావళి శితుర్” అనఁగా గాంధీశ్రవణంబునకుపూర్వ పాదావళిశ్రవణంబు పట్టకలగా నా చేరుకుండు చివ్విక త్తనొక గానినిగొని పూర్వ పాదావళిశ్రవణంబున గూర్చి నావళిశ్రవణంబున కేకలుచేరు ప్రికించెచ్చుకొని యిట్లుగా గాగిగొని నీల ముడితోట పట్టకల నిశలుపుదని ను యంజూడబోవ నత్తగాగిగొని ప్రికించెచ్చుకొని నీలమొచ్చి “ప కాక్షిణాకంపహే” అనఁగా గొడ కన్నంబు లక నావళిశ్రవణంబున మునెంచి తిగ్గింపాం దెట్టి తిత్తో నత్తగారి కంఠపరికింబ గొడవ నామ యావళిశ్రవణంబులక చెయిపయి కత్త వాగి పూర్వకుంబు నామ ముంబులకంబు లకలు కొని యిల్లు కాలదుండ యిగురపాగుకు నాంజూబు నొకవైపు నత్తగొల్లు ప్రిగోడ నిశనిక ఉచ్చమస్తేకంబు” పడిమని నేమియే తెలుగునామను పూర్వమును దలచి యచట నుండుచుండు నొకకొలుపంకని యట నానుగండ్లు, యిల్లుపెట్టెల్లు ముట్టంప

బంధువు లదిమాచి యీనష్టమంతయు నీదౌర్భాగ్య గామోదరునిచే నని వానిని మెత్తగ దన్ని యింతటి పండితుని మానవసమునిగా నుంచుట మంచిదికాదని యెంచి దేవత్వమి ప్పించుటకై కాలుసేతులం గట్టి మిగులవేడుకతో నగ్ని హోతుగ్రహం గానుకగా సమర్పిం చివారంట కాంబట్టి అజ్ఞానులన నిశ్చివారు లోకమునందు వివేకము లేనివార లేపనిజేసినను తప్పుక ముప్పు వాటిల్లును. కావున నిటుల లేనిపోని యాడంబరముల బెట్టికొని చెడుట కన్న నిశ్చలమయిన భక్తితో నాపుండ్రకాక్షుని పదంబులు నుచినిడి.

రాగము-కన్నడ-ఆదితాళము.

సుమనసుజనశ్రీహరికహోరే || సుమన || హరికహోరీభారిక
హోరే || సుమన || సాధుసంగితసే సజ్జనహోరిర | సంపదసబహియ
శాశ్వతకహోరే || సుమన || భజరహోరీచారిన | పాననమూరిత | బ
రసలేలాగొయబయశృంగారందన || సుమన || నెమరదానప్రభు | సంద
నీకేలాలాభల | గోమరహితసబ | గుణభునివా || సుమన ||

ఈలాగున నతల మించెరారకంబుల నానందము నుండునానందములకును సదా యావాసు సేవుని ధ్యానించి గడతేనలయునట నతియు, స్వశాస్త్రములపూర్తి జ గొని వారిలోనను సుగమలనియు, దుష్టములను మును నేదములదట. అందు సుగమలెట్టి వారనఁగా.

శ్లో || నాగధా సజ్జనసంగితౌ పరిగూఢకీర్తి గుహ సమగ్రతా |
విద్యాయాం వ్యసనం వ్యయో రితి రితి త్వాపవాదాద్భయం
భక్తి శూలినీ శక్తి తార్కికిమనే న సర్గముల్లభితై |
శతే యేషు వసతి నిర్మలగుణై స్తేభ్యో మహాభ్యో నమః ||

అనఁగా అట్లు సాంగత్యమునం గొలియు, యిటుల గుణగుణములయందు ప్రితియు, గురునిమందు భక్తియు, విద్యానందభుజియు, తా స్త్రీహానినాదులయందు విముఖతయు, లోకాపవాదియనకు మోగి యుండుటయు, నైకమునందు భక్తియు, సాధుజనులను సేవింతుగొనినలసాం వ్యయనకీరమియునీ మొదలు గా గుణగుణముల కాట పట్టుయి సజ్జనులు బ్రవర్తించును. ఇది గుర్తు నున్నది.

శ్లో || అకిరుణత్వ మకారణవిగ్రహాగ్రహరథనే పరయోగితిచ స్పృహ
సుజనబంధుజనే వ్యసనామృతాప్రకృతిసిద్ధిమిదింహి దురాత్మనాం ||

అనఁగా కాలములేక పులతో కలగఁ గలయు, గుణమునగుండుమియు, లే కుండుటయు, పాపనాశనామలయం వరమోహము, గుండువులను సాగఁ గులను జూచి సహింపలేకుండుటయు నీ మొదలు గాగల దుష్టగుణులు దుష్టనికరముల సదా యాశ్ర యించియుండునట, కాంక్షి.

శ్లో॥ దుర్జనః పరిహర్తవ్యో విద్య యాలక్ష్మిభోషిసః॥

మఃశినా భూమిత స్సర్వం కీ మసౌ న భయంకరః॥

అను నాశ్లోక్తీవలన గవికోటి ప్రకాశమానమైన వక్రమును మస్తకింబునంగల పన్నగంబును జూచి నను బావద్రంబుననై నాని నేతుల శోకుండులో యతుల దుర్జనుండెంత విద్యాంకుండైనను నెంత ధనవంతుడయినను మానవులు వానిసొంగతియను వర్జింపవలయునట. అటులానప్పని యడ వశ్యము హానిలుగును. ఎట్టులన ఒక దేశపురా ధియంకితుగు నొకవ్యాధివలన మిగుల బాధ నొందుదురదన కాశోగ్రమిమ్మి అని కృత్యానిచ్చెనని బాటంపనానాద్రావి వైశ్యశాస్త్రముం దు మిగుల నిపుణులగు యొక భిషగ్గుడు గూంకేరి గోవా! నేమియుం దెలుల లోన తమ వ్యాధిని గూఢమునెదనని ప్రతిజ్ఞకేసి గొనగూడకపక్షి వలన నటులనే గా వింప రాజుపొంగి మిశ్రలేని చమమానములచే ప్రతిగిని నులని గూంకెందు మండ నొకనా రావైద్యుని పంపి కళంబున రాత్రో తన సామర్థ్యము శిష్టయ తానొక మానవుని కిమ్మి పోవైచి యాలనిచే మాత్రాపించునని వలంప గుర్తొనం దగు నారాజు తానావేనుక జూడంగోరి వైద్యునితో నంచు నసామర్థ్యంబునూ ద నాననంబు మిగుల నాశుంకి పెంగుడున్నయని, వెంకటాచలమిని జూన్మి గొట్టుట కన్న నీతల ననుకుట 'యాజ్ఞాపించెను నీవానిగ్రీములు జూపుకొను వలయు సాధన ములు ననుకొన్నచున, వైద్యుండు కిదిధిమాంబు పెరిగి కన్నీటి ఒక గొంబూచి హేతాబోధమా, నేనేని యుపకారముకు కృత్యానిచ్చెనై నుదకు నాప్రాణంబు లం దీయదలండుట ధ్యమా, నే వాదోని, భగవంతుల సహాయముల నొని మనలి వస్తు నని యెదురుదాచు నారాజునిద నీవానిగ్రీ యెచి గుంభింతుకో యగయుండెను. తమ కిది యపకారము నేనితిని? తిరుకట్టిగో పాదగి గాని ఎంతయున నాలో చింపుడు నిష్ఠాకుకిముగా నన్ను కంపన భగవంతుడు మిమ్మునాంగున నే కీయుని యీ విషముగా నెంతెబ్రాగ్గించినను, యార వైద్యునితో నాదోటులు బనికిరావు నీప్రాణంబులు బోయినను నేనా కించిత్రిము జూడవలయునని వలించు భగవంతుల నీనిం దెగ్రవేయుడన గాతండు కేయునిలేక చుంబున నీలండు రంగుటచే మిగుల బహుమతుల శెందకచ్చును పేరకేచే నిట్టి యిక్కట్లు దెచ్చి పట్టుకొంటి. ఆహా! యెంత యధికుడైన వానియోగ్యతను పోలంపక శోనియాశేచ నాగల కేందగదన మతిచంకుల నాక్యంబు లిప్పుడు సాక్ష్యం దిచ్చుచున్నచని మిగుల విత్తగ్గించి మంచి రాజుప్రాణముల నేనియెదనని యాద గేంద్రనింజూచి స్నానిగా నేవలయు వస్తువులం దెచ్చుటకై మాగ్యహంబునకుం బోయెద కల గొంగుడు, రాంగీకి రించి తనభిక్తులలో కొందఱిని వాని వెంటంప నాతండు గృహాంగుల కీర చేయవ లయుగాద్యములన్నియు నొనర్చి కలులు తన్ను నొందా బెట్టు నానానంబులకేరి తా దెచ్చిన యొక పుస్తకము రాజుచేతికిచ్చి, స్నానిగా, నాతల దెగిరవెనుక నీపుస్తకమును

అనునీతిని దుష్టుల నైహమును పడనాడే సునకుల స్నేహమును గోరుదు, య
 హారాత్రిములు రాత్రిపొలములను ధక్కుముల వారికింబడు, ఇట్లే ననిష్ఠులని సమి
 యుండకలయునంటి యింకొకరిని ఎదురు చూచుగానిండును. ఇందును సహజముగాను
 తాము సోమగా నిప్రసంగమునందు బడించి యుండునని నిశ్చయించును. జీవితకాల
 ములోనే కేటలను భ్రంశునిగానె తేనె మిఠిలేని సాధుస్వభూతులు. మును సేవకు
 ముందుగాబోవు నాపకపైకై చిలమకనుమిట్లంట్లే నెలల చూచుచుండెను.

శ్లో॥ యథావాగ్నిస్తయోగంబును | నిరసం భిక్షువు మిచ్చును |

అథావగ్నివ్రవనో భోగం | భక్త్యాకర్తవ్యం సేవనంబు ||

అందు సామనోబుద్ధిగా కష్టము నొప్పుకొనక నొప్పుకొని పోవకల
 రునుచుండు గోత్రములలోనుండి నిష్క్రమించునామెలకు సమ్యక్సంబోధనకల్గి నభి
 సక్తులైపోక బోగములనెలల పేర్కొనదును ముతానంబు భక్త్యలకు నుండు భక్తి కరణ
 నాదనా, మాముత్యంబు సేవకలముగా నడచినాడనా పేర్కొనకలదు. ఇందు సామనములను
 నిక్షేపించి పడనాడే కలదు. ఇట్లే మన భక్తి సమ్యక్సంబోధనకల్గి నామెలకు
 గుత్తె గుర్తింబునామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు
 నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును.
 గానిండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు
 నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు
 ధాగా నెట్టుకడకునామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు
 వన, నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును.
 తేటసీరం గావించు, నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు
 లాని నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును.
 లాని నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును.
 మనలవిడిచి యచ్చెనతో ముకునామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును.
 నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును.
 నియు నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును.
 పూర్వకాట బ్రహ్మమునందు నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును.
 నడచుటకు నిష్క్రమించునామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును.
 బులం బ్రహ్మమును పరబ్రహ్మమునందు నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును.
 చుట దుష్టభావంబు. ఇంక తాము నిలచునామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును.

శ్లో॥ ఇహ శే కాంక్షా కష్టేపుత్రస్సగోత్రం సేవనంబు ||

కిన్యోగోవాకులంబును | స్త్రీస్సోచితంబు సేవనంబు ||

అనగా విత్తు ముందు కలదు. ఇట్లే సేవకులకు ప్రేమతో నామెలకు నుండును.
 నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును. నామెలకు నుండును.

నీవు నీతలిదండ్రులకుఁ గలుగక పూర్వ మెవ్వడవు, నీతలిదండ్రు లెవరినుండి వచ్చితి. కావున నీతీరుగ నెవఁతెగక యుత్పత్తి నాశనములఁ బొందుచు కుమ్మరివానిచ క్రమువలె నిరుగుమండు యీమాఱు ప్రిపంచమును వివారింప మిగుల నాశ్చర్యకరముగ నుండునట మఱియు నీజీవుఁడీదేహంబును విడిచిన తోడుతనే పల్లములయం గుండు వర్షజలమును సూర్యుడు తన కిరణములచే నీల్చినట్లు కాలస్వరూపం బయిన భౌస్మరూపం నకల భూతములందలి జీవజన్ము నాకషిణంపు మండ నీజీవుండు సూర్య కిరణముల యందు మిళితుండయి పదప వాయుమండలంబున నేకంబయి వర్ష ధారల మాంబులు భూమిపయి నస్యంబునం జేరి పూర్వ సంచితార్థ ఫలంబు చేనాహుఁ యీహంబుగఁ బురుషుని గర్భంబునఁ జొచ్చి పరసమయిన పాలలో మిగడ తేలివధగి జలరాగ్ని చే బిందురూపంబునఁ బురుషుని తినువు సొచ్చి పిమ్మట రేణోమాంబంబున శ్రీల గర్భగోళంబు సొచ్చి మండూకంబు గయ్యి చులమాత్రసంయుతం బయిన గర్భ సకం యుగవిందుచు పదప శిశురూపంబున జన్మించి యజ్ఞనావస్థచేఁ బెక్కిడునులఁ జెందుచు వాత పిత్తి శ్లేష్మగులవలన నెత్తు కష్టము లనుభవించి అట్టిట్లుపడి పడి శుట్టుకువకు యాహనాంభోత్యముచేఁ గన్న మిన్న గానక మిక్కిలి గర్వింపచి భగవన్నామపఠన లేక శ్రీల వలలం దగిలి యెక్కుడగు మోహంబున ప్రపంచ సౌఖ్యములే నిజమని నమ్మి యగ్నింబడి నశించు శలభంబునూడ్చి మడిసి పదప యనుకింకరుల క్రూరాఱుంబులు పాలగునుగట. మఱియు “తమోద్వ్యాం యోషితాంసంగినం” అను ఋషభ శేవుని నీతిచే శ్రీసంగనుంబున కాపించునో తమోద్వ్యాదంబున కాలికుడులు గూచించు మన్నది, కావున నట్టి శ్రీలయందలి యాగవలన ననేకులు చెడియున్నాఁట. వార్య ర్యగణగాఁ కియి యిక్కియ దశగుండును అహల్యకయి యింద్రుండును, కౌపిణియి కీచకుండును, నీలికయి రావణాండును, తిలొత్తనకయి సుంకంప సుందులును, మేడకయి విశ్వామిత్రుండును, శర్మిష్ఠకయి యూతియు, తారకయి గంగ్రుండును, మాంధాన్య ఫిల్లికలకయి సౌభరియు, శశీద్రవికయి నహుషుండును, యూగ్యశికయి పురుగుండును, సునీతికయి గుంతానపాగుండును, ఋషిపత్నులకయి యగ్ని శేవుండును, ప్రహ్లాదకయి కంఠమహర్షియు, గతీదేవికయి శంకరుండును, చిత్తాంగికయి రాజ రాజు నశేంద్రుండును, వానవక్త్యకయి విష్ణువర్ధనుండును, మఱియు నిక్కాలంబున పెక్కువనితలచే ననేకులు కామకోగకీడితులయి నశించినాఁట. కాఁబట్టి.

క॥ తనుదలచినబరితాపము । గనుగొనఁక త్తభ్రమంబు . గను

వేడుకము! ట్టినమోహంబునొసంగడు! ననితదయితయునుచుంబలుక - పచ్చునెధాత్రి॥

అనఁగాఁ దలచిన మాగ్రియునఁ బరితాపమును, చూచినతోడుతఁ జి త్తవికారమును, యంటుటచే మోహాతిశయంబు నొనఁగడు ననితను బ్రాణేశ్వరియని బలకుట బహుచిత్రముగా నున్నదట. మఱియు,

తే॥ లలితమయ్యచట్రీలలీ లానత్తులకు॥ సహజమదిమూఁజను
నకు-సందడించు॥ బద్ధికిరాగిగెనుస్వా-భావికంబు॥ తేటిపనిలేక
దానిలోఁ గిరుగుచుండు॥ ... ..

అను నాశ్రయిచేఁ దానగు పుష్పమునకునురాగి గిరుగు గలిగి యుండుటనహం
మయియున్నను తుమ్మెద పనిలేకయాపుష్పమున కే ద్రమించి యెటుల జగుగుమండునో
యాలాగుననే యొప్పదమయ్య శృంగార కథలు శ్రీకి గలిగియుండుట నహంజయయు
న్నను మూఖులాలీలకు సంగసించి యెల్లప్పుడు వార వెనువెంట చగిలి తాముచే ముకు
లింప నందుండు తుమ్మెద లెటుల విలసిల్ల నన్ని నొనుమండునో యాలాగున మానవులు
మోహంబను కాలాగ్నింబడి కృధాగా నశించుదురట. కావున నిటుల వ్యర్థంబుగా
గానికెందుట కన్న నొక సారి యాపుండ్రచాక్షుండకు నుమాత్ముని నిండుభక్తితో మ
నంబున విడుకొని.

రాగము-జగ్గియాట్-భాగవతాచారము.

సమయముచారా॥ సరసిజనయనా॥ సమ॥ ఆమరిమనస్సగ
తాపనినారా॥ ఆత్రిశుభిరయార్తమనగా॥ సమ॥ గాజమనోజ్ఞ
విరాజనుప్రభాతి॥ చాగినిధియగు దాశిని॥ సమ॥ శ్రీపతిన్మాద
యసరిసేజవిహరి॥ దాసాన్రతనమచి దాసమనహరి॥ సమ॥

కావున శ్రీచలలందగిలి కన్న ను కలుటకన్న నాన్ర న్నాగమునినా
హరితనల కేముదు నానందమునభింప కు నెనెట. అతియేగాక, “అహంసంపన్న
మోహయ॥ విమోహనోకామయ॥” యనునతిచే నె మెప్పుడు నెగిలినో యిప్పుడే ప్ర
పంచమునందలి మోహమెక్కడయి ముట్టలేని సుస్కాన్రములు చేయి లోనియి అతిము
వేశ్యానికలయాయనలంబడి నెగిలెనుగా, కానినీ వేశ్యానికలయందలివానగా.

శ్లో॥ ఏతాహంసలేచ మదగతిచ పితృ పుత్రా॥ వ్యభాషయంతి పురుషు
నశ్చవీర్యవంశ॥ తస్మాన్న శివ కులవలసమృద్ధిభవ॥ వేశ్యా
శృణోససుమనా ఇన నన్యాయా॥

అనగా వేశ్యాని ఛననిమ్మమున నే నెప్పుడున్నాను శివమునయి యేడ్చుచు
న్నాను. మతీయుఁ బురుషుని నమ్మించుచున్నాను కాని నామునియుగాఁ బురుషుని
నమ్మరు. కాఁట్టి కులవలయుగల మను నెడ వేశ్యానిను శృణోససులంబడియున్న పు
ష్పములుచలె. అత్యజంపవలయునని న్నన్నకలికి యింగు వైశాఖిరండును నహంకరితే
వచింపఁబడి యున్నది. కావున వైశ్యాన్రంబుడయిన పురుషుడైన “పహాపకారాగ్ని
మిదంశకోరం” అనునీతిచే పహాపకము కొఱకు గానశృములు మొదలుగాఁగల కా
ర్యములు సేయుదు యశిస్కాముడయి మోక్షమును కందవలయునట గాని తన ఛన

మంతయు దుష్కార్యమనకయి వ్యయపరమచు, సీ॥ ఈడిగముత్తికి జోడుకాలువలిసి
కొరవగంగికి జరిగోకలిసి । పోచిలుచాకలి పుల్లిచేతులకేసి దానితిల్లికి సూరుధారబోసి
కడిమాలు బెజవాడ కనికకిదరిసిసి పోగులుగోసంగిపోలికి సి । దాసరచ్చికి దేవతార్చన ల
మిస్త్రి గుట్టాన్ని యుప్పుకొండేకిసి॥ యనియాలగున దనఘనతను దెల్పుమిండునట
ఏమానవుడయిన ధనమును దానధర్మములు మొదలగునద్వినియోగము సేయక దుర్విని
యోగ ప చుచున్నానో వానియైవ్యవృత్త మంతయు నేనుగమ్రమింగిన వెలగపండులోని
గుఱ్ఱునలె హరించిపోవునట. ఏలయనగా.

శ్లో॥ చత్వాగో విత్తదామూర్తా ధర్మసూపాగ్నితస్మరా॥

జ్యేష్ఠభాతావమానేనత్రయగ కుప్యంతి సోదరా॥

అనగా ద్రవ్యమును పండుకొనుటకు నలుగురు నాచూడులు గలరట. వారి
లో మొదటివాడు ధర్మము, రెండవవాడురాజు, మూడవవాడుగ్ని, నాలవవాడు
తస్మరుడు. ఇందు సనుజులు మొదటివాని ధాగమీయక ధర్మమును జ్యేష్ఠుని సహవాస
పరచినయెడ కిక్కిన ముగ్గురు సోదరులు అయియున్నవలె గలిగిన యసమానమునకు
మిగుల నాగ్రహమును జెంది యాసనసంతయు నాశముచేయుదు రట. ఎటులనన,
ఒక గ్రామమునకు మిగుల సునంతుల డొకిండు గలరట. ఆరెడు మిగులలోభి
యయి నోటికింపుగా రసలమునయి నేయక గోరెయెద్ద నక్క వలె నెల్లప్పుడు
రసమును గసిపెట్టుకొని యుండునా. ఇట్లుండ నాధనము నపహరించిటుకయి యొక
తస్మరుడు సెక్కుదినంబులు నేచియుండియు సనుయము చిక్కినందుచే తుదకు
నేసారి పోక యుపాయమును బన్ని నాటిగనంబున శృశానంబునకుం జని చుప్పు
జేపూడ్చబడి యొక శివు కళేబర వెత్తి కొన మూర్త్యుడై మించిన తిరునాథ యాధ
నవంతుడు గడులలోభుని గుఱెఱిగిన వాడగుటచే నిచ్చగానికలెనానిచ్చునంబున
కుండుని నవనలో నిలువఁగొక నుహాప్రభో? పసిబాలునకుం గొం పెనున్నము పెట్టిందుడి
యని యగు. లోభుగు నాచూడు కాదు మాయుగిట న్నియులేదు, గిన్నము లే
దు. కచ్చిని దాకెట్టి కలెగి నాగి నెప్పుడును దుక్కిరి కొక్కనయగు నావోరుండు
వానిని నాచి స్వామి నూదాలుండు మిగుల నాకలిచేత డస్సియున్నవాడు. కావు
న కొంచెనున్నముం బెట్టి యాప్రభుయు గట్టుకొందని మిగుల ఏకింప ఫనంతుఁడొగ్గి
హంబున నొక బడితెం గొని యీటక్కిరి చిచ్చగానికొట్ట వాఁడా శవమును నేలం
బడవయిచి నూపెన్న వాని నీడము కాదు కొట్టి చంపెనని మిగుల నారాభుటముతో గో
దనము నేయ రానధిటులు శేర కృత్తాంతంబంతయు వోరునివలన విని తేనెకుండకు జల్లి
పడెను గాన ధనము గణింపనిదే నుంచిననుయమని నూచుచు కాదుం బట్టికొని పెడచె
క్కలు విగచికిక్కి చెవనాలకుం గొంపోయి యెవరికి చిక్కిన ధనమును వారుగం
గ్గిహింప నావోరుండారాత్రి కూతని గృహమునం బ్రజేరించి మునుపటివలె తనకు
నిచ్చంధము లేక పోవుటచే వాఁడా మిగిలిన ఫనంతుయు హరింప వరు నాడు
రాజాధనికుని చిలువనంపి విచారించి సాక్ష్యము లేక పోవుటచే నరహత్యను చే

సిన నేరముకుగాను వానిని తనరాజ్యమునుండి వెళ్ళగొట్టివాడట కాబట్టి మానవున కెంత భవాధికారమున్నను, భూతదయగలిగి పరోపకార ప్రవర్తనయందు బుద్ధిని నిలుపవలసినదట, యెందు చేతననగా.

శ్లో॥ కోధర్మో భూతదయా । కింసౌఖ్యం నిత్య మలోగితాజగతి॥

కన్నేహ సుద్భావయః । కింపాండిత్య స్స పరిచ్ఛేదకః॥

అనునాగోక్తి వలన భూతదయలేనిధర్మమును, సదా రోగపీడితుని సౌఖ్యములును, సద్భావములేని స్నేహితుడు పరిచ్ఛేదముం దెలియని పాండిత్యమును యేలాగున నిష్ప్రయోజనములో యేలాగుననే ధనముగలిగియు దాని వినియోగము దెలియకుండుట యేలాగుననే నిష్ప్రయోజనమైయున్నదట. కావున మానవుడే ప్రపంచమునందు జన్మించినందు కేలాగుననడచుకోవలెననగా, శ్లో॥ అమానిత్వ సుదంభిత్వ । మహింసాత్వంతిరాద్దవం । ఆచార్యోపాసనంశౌచం । స్థైర్యమాత్మవినిగ్రహః । ఇంద్రియాధేహు వైరాగ్య । మనహంకార ఏవచ । జన్మమృత్యుజరావ్యాధి దుఃఖినోహనుదర్శనం । ఆసక్తిరనభివ్యంగః । పుత్రదాగ్ధిహృదిభు । నిత్యంచసమచిత్తత్వమిష్టానిష్టాపపత్తిభు । మైనాప్యనన్యయోగేనధి క్తిరన్యభిగారిణీ । వివిక్తదేశసేవిత్య । మరతిసః సంగః । అధ్యాత్మిజ్ఞాన నిత్యత్వం । తత్వజ్ఞానాగ్ధర్మనం ఏతద్జ్ఞానమితిప్రోక్తి । మజ్జానయదగ్రోన్యధా । అనగా ధనధాన్య సంపత్తిచే గొప్పవాడని తలచు కుండుటయు, దంబము లేకయుండుటయు జీవహింస నిషేధించుటయు, త్రికరణశుద్ధిగలిగి యుండుటయు, గురువునందుభక్తియు సదాశుచిత్వము సత్యనిష్ఠయందుచలంపమి, మనస్సునిగ్రహించుట ఇంద్రియసుఖములందు ప్రీతిలేకయుండుట అహంకారవణిచుట, జనన మరణ వాధికర్యవ్యాధి దుఃఖములకు వగవకుండుట, ఇహ సౌఖ్యములకై యాసపడకయుండుట, కిలిమిలేములయందు సమచిత్తము, దైవమునందు భక్తి, తత్వజ్ఞానాగ్ధ మెఱుంగుటయందు నిచ్చు, యీమొదలుగాఁ గల జ్ఞానమార్గ నువలంబించుచు, శ్లో॥ యశ్చాశ్రమిధి మత్స్వజ్య వర్తక తేకామకారతః । నసన్దిమవాప్నోతి । నసుఖంనపరాంగతిం ॥ యను నీతిశాస్త్రవిధి ననుసరింపక స్వేచ్ఛగా వర్తించువానికి సుఖమును పరమగతియులేగు గాన శాస్త్రములయందుదహరింపఁబడినరీతి ననుసరించుచు సదా భగవద్భక్తులతోఁగూడికొని.

రాగము-ఫరజు-ఛాపుతాళము.

రఘునందన శ్రీరామ కి హోరే॥ రఘు॥ రామకహోమేఘశ్యా మాకహోరే॥ రఘు॥ తాటకిభింజత దశకంతవిదళితే । ధూళిగమ్మగ మారీచహరణజయ॥ రఘు॥ సాటోవసమిద్భీమా మునజః । కామా శ్రిభజనథామా నిర్మలనామా॥ రఘు॥ సుగ్రీవాగగర్భరఘునామా సువృతనాపర్ పోషా పరంధామ॥ రఘు॥ ...

ఈలాగున నాపరాత్మరుండగు శ్రీరామచంద్రుని సేవింపవలసినదట. ఇట్లు భగవద్భక్తులతో చెలిమి సేయుచు నా వైకుంఠవాసుని బొగడుట వలన నేమి లాభ ముండగా.

శ్లో॥ తమో బాహ్యపినశ్యేత్తు! వాచ కాదిత్యసన్నిహౌ |

బాహ్యసంభ్యంతరం చైవ | విష్ణు భక్త్యా సన్నిహౌ ||

అను పండితోక్తివలన సూర్యాగ్నుల వెలుగుచే వెలుపలి చీకటి మాత్రము వీడుటకు గాని విష్ణుభక్తులచే సూర్యాగ్నులవలన నాసిక స్నేహముచే గలుగు వెలుపలి చీకటియు, గానక్రొధాదులచే గలుగు లోచీకటియు నావరూప రహితమయి పోవుచున్నదట. కాఁజేరి యట్టి పరమాత్మస్వరూపులగు విష్ణుభక్తులు తటస్థించిన కోరి భజింపనేగక వారివైవేషములు బాగుగనుందలేదని యుపన్యాసమిది లోపల పదలేని మోసగాండ్రు వైవేషములకు సంతోషించి వారిని నిలమయిన భక్తులుగా నెంచి యనేకులు మోసపోగూడు. ఏలాగుననగా నొక గొప్పయుద్వోగము రాడంబగుమతోజరించు నొక స్వాములవారిని లక్షయింకిరి భిక్షుకుం దెచ్చి యానాడు మిగుల తృప్తిగా భోగిమిగిలెనువాత నాధ్యక్షులయగుచుండు స్వాములవారు చూపుడి యుండగా నా యుద్వోగము రాదనమొద్దలేరి స్వామి కొంతసేపు భగవద్గీతులు సారాయణసేయించునాచుని యగుగ స్వాములవారు భగవద్గీతలగానే యవియేనో మధుగభక్ష్యములనుకొని బ్రాశస్త్యమిడికొనుచు నా యుద్వోగమునిఱుచి తమ నికటకు బెరిగినభక్త్యములచేతనే నాకు యూహిం తిరుగుచున్నది కాఁబట్టి యిప్పుడవి పుచ్చుకోలేనండి యని చెప్పినాడట. కావున ననులను మోసపుచ్చి ధనము గడించుటకు యనేకులీలాగున మాయవేషములు ధరించి రచించుచుండురట, కావున-

శ్లో॥ స్వహవోపి మహిపాలాత్ | విష్ణుభక్తో ద్వివాధకం |

విష్ణుభక్తిమహిమస్తు | యతిశ్చిత్వపచాధమః ||

అను నాశ్లోకవలన భగవద్భక్తిలేని యతికిన్న సుతను జ్ఞానముతో భగవంతునిబూజించు చింతలుండే యతిముండటం. మూఢులగు మనవులు మాయవేషగాండ్రను పరమభక్తులని భూజించునపుడు బుద్ధిగుంతులు వారింజేరి హితముఁ జెప్పిన నామాటలు నెడఁచెవిం బెట్లుదుగట. ఏలాగునన, ఒక గామిముఱో కొండరెడ్డి యను నొకధనవంతుడు గలఁడు. అతఁడు మూర్ఖుడను, పరమండు గాక పోవుటచే నతని నేలాగున నయిన మాయచే లాలించి భగముఁడొననెంచి పొట్టపొడిచిన నతఁడుమరియని యొక బ్రాహ్మణుఁ డాతనింజేరి, చహాప్రభో! రెడ్డిగారూ, లక్ష గంటాలకు కవనము చెప్పే కనీశ్వరుడను వచ్చినాను. నాకవనము చిత్తగించవలెనని వెద్దగొంతుతో తాను చిన్నతనమున నేర్చుకొన్న పద్యములలో నొకటగు, నీ॥ కపలాక్షానర్పించు కరములు కరములు శ్రీనాథునర్పించు కొండరెడ్డి॥ సువరక్షకుని నాదుమాగులలుజూడ్కులు చుగువైదగిలిన కొండరెడ్డి | భగవంతు వలగొనుపద

ములుపదములు పురుషోత్తమునిమీదికిండరెడ్డి. పిమ్మనాకర్ణించు వీనులు వీనులు శేషా
యికి మొక్కుకొండరెడ్డి దేవదేవునిచింతించుకొండరెడ్డిజక్రహస్తునిబ్రకిరించుకొండరెడ్డి.
కుంభినీధవుశెప్పెడికొండరెడ్డి. తండ్రిహాకీరుచనియెడికొండరెడ్డి. అని యాలాగున జ
దువువణకాకొండరెడ్డి కిపరిమితసుయి యానంద ముద్దవించి “అబ్బో, అబ్బో,
ఎంతకీవీనుడు! యెంతకీవీనుడు! పద్మగుంత నాపేరెట్టి ననివిండు, ఇతనికిమీ
బగుమానమిచ్చినా చాల”దని మెచ్చుకొనుచు, ౧౮౯౫ ఫు మురుగులవలె హుషతికేసి,
“యిదుగోనండీకాస్తున్నగారూ నేనీపూళ్ళో చలగంచేసి విూతు నాలుగు డబ్బులు ము
ట్టచెప్పతాను గానిమూర్చిసాపడియొద్ద రామాయణ పురాండం సెప్పండి”, యని య
డుగ నాబాగ్రహణుండు మిగుల సంతోషించి రామాయణ మొకరానినిగొని కథా
సరిలి దెలిసినవాడుగుటచే తనకు గోచిన యథామును చెద్దనెద్ద రాములతో కెప్పు
చు “సాలిబాండో సభాపద్యోనాతాని: పండితోత్తమ” యనులాగున నామూఖులలో
తానొక పండితుడై ధనము గణించుచు కాలము వెళ్ళబుచ్చుచుండ, ఒకనాడూ గ్రా
మమునకు పట్నాస్త్రిములు గు గరిగినమంచి లక్షణవేత్తయైన పండితుండొకడు కీరి నా
టిసాయంతనమున పురాణముంశెప్పు స్థలమునం బ్రవేశించి కనదుండ నాపురాణము
పప్రబ్రాహ్మణుండు ‘ రామాలక్ష్మణగుర్జవీత్ ’ యను స్లోకమును, నిను
రాముండును, లక్ష్మణుండును, “సబ్రహ్మచరీ అబ్బో యిక్కడనే పరిమం
రం వచ్చింది “ వీరస్వదీగ్ధస్య వాలస్య శనుచంత య్యభివర:॥ కాంక్షిహినుమంత
డును యామాగ్ధురు లంకకు వెళ్ళినాని చిప్పనాడట ఇంతలో నచ్చట నుండు గ్రా
త్రపండితుడాపాగాణికుని పారంభ్యమును గ్రహించి యాననియూరి ‘ ౯౦ ’ యని
ప్రశ్న కేసినాడట. ఈపం డీప్రశ్న యడిగితోడూ నే నుచ్చట కింపునిమండు మా
ఖాగనులంది క్రిందికికొకలు “ పుండంకోనీ, పండుపులకు పండుపులకు వెళుము గ్రతుం
ది, మనయోగరు పుస్తాడో నోడిపోతాడు” యని “ కేక ధ్యాన్యముతో సాగెట్లు
కొని చూచుచుండ పురాణపు బ్రాహ్మణుండొకనిని గ్రహించి నునంబు నే నెద్దయైన
మామోపాయముండున్న యితనికి సమాధానంబు నుదహరిస్తానా యింతలోనూ నాగు
ట్టుపట్టుదలు కాంక్షలదు. అంతట నేను వేరువర్గాయిన గం నెగు చీకట్ల సెల్లినవేసు
కవెళ్ళుట తటస్థించునని నిశ్చయించి యాపండితుని ముఖముచూచి నవహట్టహాసముతో
కింలేదు. కంలేదు, గూట్లమంచిమీ, విత్తులు పగుమీ, పంటనల్లంపూయిల్లెగ్గకోమ్మయె
దుకోమ్ముతో ఖండమ్, యిక పామ్, యింభం యనిబుక్కుకొకపండితుండు తెల్లపో
యి చూచుచుండ నాసభివాగందగు భిల్లే మాబాపనాయన యెచ్చి గంధాలు అతిహాసో
ఒక్కమాటకు పటపటచని పదిమాటలు నెప్పనూడనిపెట్టెయె కొనగలడ నాపం
డితుండు యింక పంపాండిత్య విమూఖులగుచుట కెల్లగుగ నిక కెళ్ళుట సరిచి
దనిలేచి పురాణపు బ్రాహ్మణుని చూచి అయ్యా ? తన పండిత్యమునకు మిగుల సంత

సింవితి, నీక సెలవు బుచ్చుకొనియెద, స్వామీ నమస్కారమ్ అని వచించి నాడటం పురాణపు బ్రాహ్మణుండు తన దెబ్బకడలి యాపండితుండు పారిపోవునున్నాడని యెంచి యింకను బెదరింప నుద్దేశించి యతనితో “ నమస్కారములేదు. గిమస్కారంలేదువు న్నువటకు నమస్కారం, యీసభలో మాకు సంస్కారం మాశత్రువులకు తుస్కారం, మెదిలినవారి తిరస్కారం. నోరెత్తిన బహిష్కారం, ముంతపట్టుకు పరిష్కారం, యిక నులేచిపోవుట నీకు యశస్కారం. అనియీలాగున మహాధాటిగా బల్కినాడట. ఎప్పుడైతే పురాణపు బ్రాహ్మణుం డెంత ధాటిగాయనచేసినాడో వినువారందఱును మోక్ష రథముతో మ్రుక్కున ప్రేరితమయి పండితుం డింక మాటలతో బనిలేదని యించి త్వరగా పురాణపు బ్రాహ్మణునిమట్టు పరిదక్షణముజేసిసాష్టాంగనమస్కార మొనర్చి స్వామీ, సాహితీ పటిమయందు తమరు చతుర్ముఖ, మహ్మఖ, సహస్రముఖులను మీటి యున్నారు. గాన తమ గోమ మొకటి వాళిరమున ధరించితి నేని నాజన్మ పాపవంధుగునని వచించి పురాణపు బ్రాహ్మణుని బట్టులాని వెల్లకి నొకవానిని లాగి తన నెత్తిన బెట్టుకొనువటకు నచ్చుట నుండు బహులందరు నంత నెద్దపండితుండేమనయ య్యవారి వెండుక నెత్తిన బెట్టుకొని మనమేల నాలాగునజేయగూడదనివక్తరొక్కఁడై యీ యాతని నెత్తిమీది నాలుగుపోచలు బీకుచు, పురాణపు బ్రాహ్మణునితలబట్టి నెత్తయయ్యేలాగున జేసినారట. ఆబాధకు తాళింక పురాణపుబ్రాహ్మణుండు తనశర నుంతయు రక్తము గ్రచిచుచున్నట్లు నిలువక సాహాయినాడట. కావున తాము బట్టిన కుండటికి ముందే కాళ్ళని వాదించుమాధులు జ్ఞానులు సెప్పహితవచనములు తమచవి కెక్కినివ్వరట.

శ్లో॥ శక్యో వారయితుంజలేన హరితభు కర్ష్యేణసూర్యాతపోః।

నాగేంద్రో నిశితాంకుశేన సమన్ దండేన గంగార్ధభః।

వ్యాధి భేషజసంగ్రహేనై వివిధై ర్మైత్రైః ప్రయోగై ర్విషం।

సర్వస్యాషధమస్తిశాస్త్రవిహితం మూర్ఖస్య నాస్త్యాషధం॥

అనగా బలమువలన నగ్నియు, యాచ్ఛాదనమువలన సూర్యుని వేడిమియు, దండరాదనములచే నృషభ గాదాధంబులును, యంతుశిముచే మత్తగజంబును, యాషధ సేవకలన ఘోరవ్యాధులును, మంత్రోపయోగములచే విషములు మొదలగునవి సాధింప వచ్చునటగాని “మూఖస్యనాస్త్యాషధం” యనునీతిచే మాఖుని మనస్సు భేదించుట కేవిధమైన యాషధమును లేదట. గావున లోకమందలి జనులు పూజించుటకర్హులైనవారిని పూజింపకపోవుటచేతను, పూజించుట కన్యస్తైనవారిని పూజించుటచేతను ప్రపంచమునందేమి సంభవించుననగా.

శ్లో॥ అపూజ్య యత్ర పూజ్యం తే । పూజ్య యత్రావమన్యతే
తత్ర త్రేయం భవిష్యంతి । వ్యాధిదుర్భిక్షతస్కరాః॥

అనగా మూర్ఖులను పూజించి జ్ఞానులను పూజింప కవమాన పరమటచేత లోక మునందలి జనులకు వ్యాధి, దుర్భిక్షము, అగ్ని తస్కరులవలన నప్పుడప్పు డతివిస్తారము గా భయోత్పాతిములు కలుగుచుండునట కావున నైహికాముష్మిక సుఖములందఱిగోగు ననుండెనని సన్మానింపవలయునో యనని సన్మానింపఁ గూడదో చుటి గుర్తజిగిసం చరింపవలయునట. ఈలాగున యెయ్యెడ నెటులఁబ్రవర్తించవలెనో యటుల బ్రవర్తించు చు సదా భగవద్భక్తులంజేరి యాభిగవంతుని పావన నామమును స్మరించు నతిరేచి ధన్యుండఁట కాఁబట్టి.

రాగము-మలయమారుతిము-ఛాపతాలిము.

ధన్యఁడెవఁడో! దాశరథే! ధన్య! అన్యమందు చిత్తమగియు కనుఁబ్రాసెందమునో । ధన్యముచేసే! ధన్య! నరమర్థితాతాతాదితం । బురవాద్యములశ్రుతిమీఱగా! స్వస్థమనోనినునిగమనీ! నరిదనె కటశాయని భజియించే! ధన్య ॥

ఈలాగున రేయింబవల పరమాత్ముని నామముచ్చరించు మహనీయుఁడేధన్యుడు, అటువంటవాని జన్మమే సార్థకమైయున్నది. లేనియడ ననుష్ఠానకు మృగమునకుంజల భేదమెద్ది, పరుల యంగిలికూడు మెక్కుమ వాయసంబు పెక్కుడలు చునదే! భగవచ్చింతనలేని పురుషులకన్న మృగములే శ్రేష్ఠములైనవని నొక్కి వక్కాణింపవచ్చును ఎట్లునగా, మనుష్యులవలెనే మృగములును గ్రహముతో నాహారము సంతాపించి మెక్కుచుండుటయేగాక సదా మదవతుల యంగజనంగరంబునుండి సుఖహోగముచే గుంచుచు మితిలేని దుఃఖములజెండు మానవులకన్న మృగములు బురుగుసంబులందప్పని తరదినంబుల నంగమం బాసింపక మిగుల శోహదారుభ్యమును గలిగి మెలంగుచున్నవి. ఏలాగునన. శ్లో॥ సింహామదద్విదనుక్షమాంసభోజి సంతప్త రహకురుతే తిమేకవారం॥ అనగా మిగుల శోహదారుభ్యమును కలుగజేయు పదార్థములను గహనాంతర సీమలలో కొరి భుజియించి కుంభ స్థలములయందుండి మదద్రవము ధారలాగా ప్రవహింప మదించివిహరించుకుండాలముల మస్త్రీష్కమును భక్షించు సింహము సహా సంతప్తమున కొకతూర తనజాతి మృగములతో రతికీడలాడుచున్నది. కావున దైవచింతనలేక శ్రీలోలులై సదా విహరించు మానవకోటికన్న మృగములే శ్రేష్ఠములైనవని జెప్పవచ్చునట మతియు, కం॥ ఉడుముండదెనూరెండ్లును । బడియండదె పెద్దసాము పదిచూరెండ్లుకై । మకుగునగొక్కెగయుండదె । గడునిలపురుషార్థపరుడు గావలె నుచుతి॥ యను నీతిచే నుడుము నూటెండ్లుకైగా బ్రతుకుచున్నది. స్వము వేయెండ్లు బ్రతుకు చున్నది. మకుగునను కొక్కె యనేకదినములు జీవించుచున్నది. ఈమొదలగునవి యన్ని

దినంబులు జీవించిన నేమి ప్రయోజనము కావున మానవుఁ డవతరించినందుకు పురుషార్థములు సాధింపవలసినదంటు ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షమని పురుషార్థములు చాలుగుదిధములు, అందు ధర్మమనఁగా వర్ణాశ్రమ ధర్మము, యధమనగా ధనము, కామమనఁగా గోరిక, మోక్షమనగా బునర్జన్మరాహిత్యము ఇందు ఆచారః ప్రధమార్థము” యనునీతిచే యాచారమే మొదటి ధర్మమయి యున్నదంటు. అట్టి యాచారమనుష్ఠించుటచే నేమికలుగు ననఁగా, శ్లో॥ ఆచారాలభ్యతేహ్యయు గాచారా దీప్సితాః ప్రజాః॥ ఆచారార్థనమక్షయ్య మాచారో హంత్యలక్షణం॥ అనఁగా శాస్త్రోక్తమయిన మంచినడవడికచే యాయుర్వృద్ధియును, యాహోదయమును, యక్షయమయిన ధనమును, యనిష్టపరిహార మగు మృచ్ఛదని మనువు వచించియున్నాఁడు. గాన నట్టి యాచారధర్మమును శ్రద్ధజించుటచే నేమిసంభవించుననఁగా, శ్లో॥ దురోచారోహిపురుషః॥ లోకేభవ తీనిందిత॥ దుష్టుభాగీషసతితం । వ్యాధిభోల్నాయు రేవచ॥ అనగా శాస్త్రమునకును శిష్టాచారమునకు విరుద్ధముగా దనకు నోచినట్లు నటించువాఁడను, ఆచారవంతులచే నూషింపబడువాఁడును, నోగములవలన నెల్లప్పుడు సంతటము లనుభవించుచు సమగ్రం బుగ నుడియునంట కాంటి నర్వధర్మములలో మొదటిదగు నాచారధర్మమును మనుషుఁడా ముఖ్యముగా నెవ్వేర్వవలసినది. కావున నట్టి యాచారధర్మమనుష్ఠింపుచు నాచారము దుష్టనివృత్తియు, నితీతయ హానందమును గలిగించు మహాపదవికయి బ్రహ్మాంప వలయునట. మహాపదవియనఁగా ముక్తి (ప్రపంచమునుండి విడువబడుట) ఇట్టి ముక్తులు సామోక్యము, సామీప్యము, సామాప్యము, సాయుజ్యము, సాష్టిర్యము, యని యయిదువిధములు ఈముక్తులు విభుభక్తివలన గలుగునవి వైష్ణవులును, శివభక్తవలన గలుగునవి శైవులును, శిక్తిభక్తివలన గలుగునవి శాక్తీయులును, సూర్యబాహుత్యపానములవలన గలుగునవి సుతీకొందఱును వచించుచున్నారు. ఎవరియి వచించినను భక్తిస్థాన నయిరాగ్రతల్యములే మోక్ష సాధనమునాటచేరి యాధికారిముల యొక్క హిషములు వేరువేరు నుండియు బంగారు మొక్క గేయయిన తీరున “ఏకోదేవ” యనునొక్కచే నకలగానగ నీవాధారుండును, విశ్వయాపుండును, విశ్వాంతర్యామియునగు పరమార్థము డేవరట్లు కోరిన వారివారికోరికల ప్రకారము పదవు లిచ్చుచుండు నంట, ఇంతియేల, మున్ను ప్రహ్లాదుని నాకుండగు హిరణ్యకశిపుండు భగవంతు డెట్టి నుండునని కొమారుని ప్రశ్న నేయ ప్రహ్లాదుడు తండ్రితో, క॥ ఇందుగలడందులేడని. సందేహమునలుగుచిరసంకోపగతుం. డెందెందు తెదికిజూచిన॥ నందంసేగలఁడుగాన-వాగ్నిణివింటే॥ అని నిశ్చయముగా బల్కియొన్నాఁడు. ఇంతకును ధర్మప్రధానంబు, “భక్తిలేనిపూజ పత్రిచేటు” అని సహజుని యగు వేమన వచించియున్నాఁడు. భక్తియనఁగా పూజనీయులకు వారియడ తనకు గల యనురాగము భక్తియనంబడు. ఇది సర్వార్థసిద్ధికి మొదటి మెట్టయి యున్నది. భక్తిలేక యేకార్యము చేసినను ఫలింపదు. ఏలాగుననఁగా, తొల్లి యాకాశ రాజును నాతఁడు డంబమునకు గాను బంగారు పుష్పములచేయించి యాపుష్పములతో

ముక్కోటి యేకాదశనాడు పహువైభవముతో వెంకటేశ్వరులకు పూజనీయంప నా నాడే యదవిలో బోయవాడొకడు మిగుల భక్తిచే నుంటితో పుష్పములచేసి భగవంతుని పూజింప పురుషాడు అర్చకులతో గూడి యాకాశము కేవలయపు తలుపులు దెఱచి జూడ నుండిపొమ్మములు భగవంతుని సన్నిధియందును, ౧౦౮౦ పుష్పములు గాలిదూముల పడియుండ గాలులూచి మిగుల సునందలు కెంద్రముల గ్రీవెంకటాచల మహాత్యైయమందు శిష్యునియున్నగా భక్తితో న్న సాధనముకు పూలము, అత్తిళ్ళ కివలన సజ్జన సాంస్కృతిము లభించును, సన్నుట నిత్యానిత్య వస్తువులము పాటిల్లును, సన్నుట బాలనామ్యుని తిష్ఠానము తిలకింపతానే యుదయించును, “జ్ఞానవిహీన స్సవ్యసతేన | ము క్తిరైతద్భిన్నతేన | అనునామ్యైక్తిచే యేతత్తుండయినను జ్ఞానముదయించినయడ నూననృము తెల్లనను ముక్తిదొకట గుర్తము, ఎటులన. శ్లో|| మీనస్సానాతింపనభవం మేషస్తువన్తానం | సీరానాదపిచాతపి హరిదిన శేషేబివేమూషకః | భస్మగ్ధూలితవిగ్రహఃఖలుఖగ్ధ్యనా

నురక్తబడిః | సన్వేష్యాంమేచనాస్తహాచిగ్రహానాపిధానంప్రతిః ||

అనగా భక్తిజ్ఞానములు లేక వృథాగా నివీళ్ళుకీ మాటిమాటికిమునుకుదూర పూన, నీటినులగుం కించు దస్యముకలన, వాయువు నానముగా నీటిని తిపించువాని సన్వములకలను, కిరణు మెదలయినక భక్షినింబులవాని పేరుములనలెను, సహాయునననవాని గాని-ములకలను నీవంటి సేవలనవాని నానములనలెను నేకమంతయు భస్మగులకి డలముగా నుండువాని గానాని గాడీల కతను కంట్ల పూముయం వెగదుదు కపంచువాని కొంగల కలన, బోతులగా నెన్నుకొడుచున్నారే. గాడీల్ల భాగముకయింపక యన్ని తపస్సులను చేసిననుబాగాలో చేసిన నేయకలే నిష్ఫలంబు- కాంక్షి మానవుడొ భక్తితో న్నగ్వంధిర్యామిని సేకంపుచు జ్ఞానియై సత్యప్రసవం న గణిగముండలయ్యుంటు. అత్యవసరగా, ఎరికికాని బ్రహ్మోపద్యంము సకలప్రాణిలకు కక్షకయి ముందరచేసినా, బంపందగిన ప్రతిమును, తపస్సును, యోగమును, నానారమును, నిమమమును నయియున్నది. కశీగుం యలోగక్కి యేలనుండ సత్యమానో, కుంధేకనాలలో నోక మక్కి- కేపముంగుంసి యాక్షీముం శోచిన్లై వాడొనేయు పుణ్యకార్యముల సలపంతయు నేండ్ల చూకాం పెదలేగని జారవాది మహానరకములయంగుం బడి యవిల గుభమును శౌంకుట. కాన సన్వక్రేయములకు మూలమయిన యాస్త్రిమును సన్వయ బాంధగిచి పేనుకెంకుటకే గాని కొందలు బుద్ధిగుంతులు.

శ్లో|| చలగతితాగాపచలగతిమిదిగ|| చలంతి మహాగవిచంద్రమంజలం|

కదాపి కాలేప్యస్త్వచలంతి| సత్పురుషవాక్యోనచలతిశర్ధ్రం||

అనగా, సత్వ్రములు తమతమ స్థానములు తప్పవచ్చును. మందగ, మహాకేర పగ్యతములు తమతమ ప్రదేశములనుండి నడుచును. ఒకానొక కాలమునకీధూ

మియు తలక్రిందు గానోపునుగాని, “సత్పురుష వాక్యంపచలంతిధర్మం” యను నీతిచే సత్పురుషుల వాక్యము సత్యమునుండి యెప్పుటికి తొలగదని వదించి యున్నాడు. మఱియు భాగవతమునందు బలిచక్రవర్తి వామనమూర్తికి మూడడుగుల భూమి యిచ్చితి నని ధాగ పోయెనుండ శుక్రుండు కపట రూపుండగు భగవంతుఁడు బలిచక్రవర్తియొక్క సకలైశ్వర్యము గ్రహింపవచ్చిన విధమును గ్రహించి యా నీటిధార కడ్డపడి దాని మివ్వకుండునట్లుల మిగుల నిర్బంధ పఱచినను, బలిచక్రవర్తి శుక్రనిజాచి మ॥ నిరయంబైన నిబద్ధమైన ధరణీనిర్మూలనలనలైన ను, మూరణంబైన గులాంత మైననిజముక రానియు పోనియుపో! హరుడైనక హరియైన నీజరంపుండభ్యాగతుండైననా! దిరుగ న్నేరదు నాదుజిహ్వ వినుమా ధీశర్య, వేయేటికిక॥ అనఁగా పాపమునచ్చినను, బంధముల వలన గట్టువడినను, ఈభూమి యంతయు నిర్మూలమైనను దుర్మూలంబు సంభవించినను గులశీలములు జెడినను, నిజమయినను, అబద్ధమైనను, వచ్చినవాఁడు త్రిమూర్తులలో నొక్కండయినగాని, లేకదర్శిగ్రుడ్డైనసరే, యేదియెట్టులైన నొప్పెదగాని నా నాలుక యసత్యమునకు దొడరదని వదించి నాడట మఱియు, క॥ మేరువునలక్రిందైనను । పారావారంబు లింకబారినలోలో । ధారుణిరజమైపోయిన । ధారాధ్వరఖండమయినదప్పకయిత్తుక॥ అనఁగా బలిచక్రవర్తి శుక్రనిం జూచిన్వామి మేరుపర్వతము తలక్రిందైనను, సముద్రమింకిపోయినను, భూమిలోలోన మా గ్గమయిపోయినను, యసత్యంబు కైకొనక యీ భూమండలమంతయైన నిచ్చెదననిచెప్పినాడట. ఇంతియేల విశ్వామిత్రుండు హరిశ్చంద్రునిచే నబద్ధమాడింప గంకణసుంగ ట్టి యారాజున కెన్నియో సంకటములు గల్పించి దారాపుత్రుల నెడబాపి, రాజ్యంబంతయు హరించి, యావల ససత్యమాడుచుని యెన్నియిక్కట్టుల పాలుజేసినను యాతం డనిత్యంబులగు నిహసాఖ్యంబుల కాసింపక సత్యమే నిత్యవ్రతముగా గలవాడయి యవ్యయంబును కీర్తియుఁ బరలోకంబున సదానందకరంబును సుఖంబును జూరగొనియు, ఆతఁడు నపరాధై యసత్యమాడి యుండనేని వానికి గీర్తి యిమాపర సుఖంబును గలుగదుగదా ? ఆతండును బదిమందిలో నొక్కండే యగును. కావున, క॥ వెలసుంగ సత్యమేధం । బలువేయును నొక్కసత్యమునునిరుగడలం । దులనిడితూపఁగ సత్యము । వలనను ములునూపు గౌరవంబునబేర్పిక॥ అనఁగా కేయి యశ్వమేధ క్రతువుల ఫలమును, నొకసత్యవాక్యము యొక్క ఫలమును యిరువైపుల త్రాసునందుంచి తూచగా సూన్యత వాక్యముయొక్క ఫలమే భారమెక్కుడయినదని పండితు వేదంబును భారతమునందు మిగుల తేటగా వివరింపబడియున్నది. కాబట్టి గీ॥ సర్వ తిథ్యాభిగమనంబు-సర్వవేద! సమధిగమముసత్యంబుతో-సరియుగావు! యెఱుంగు మెల్ల ధర్మంబుల-కెందు పెద్ద! యందుగ్గిసత్యంబుధర్మజ్ఞ-లయినమునులు॥ అనఁగా ప్రపంచము నందలి సగృత్థితయాత్రీ లానరించువాని పుణ్యమును, చతుర్వేదములు సాంగోపాంగము గా నభ్యసించినవాని పుణ్యమును, సత్యమే వ్రతముగా గలవాని పుణ్యమునకు సాటిరావని ధర్మనాత్మ్యములయం దనుభవసిద్ధముగ మహామునులు నిశ్చయముగా చక్క

జీవించియున్నారు కాని లోకమునందు సత్యము ఒనులచే శిర్దగ ననుష్ఠింపబడినది కామభేషపునలే సకలైశ్వర్యము లుండుననియు, నదియే యెరుపబడినందుడల బడబాసలమువలె లోకముంత దహించుననియు, పాపపుమాణింబులగు నున జేదకాశ్రుపురాజేతి హాసములయందెల్లడను స్వప్నపునుబడియున్నది. సత్యమును, శేషమును, దేవమును, దైవోపాస్థియుగలిగి నిష్కల్మషుండుగు మనసుతో వర్తించుటయే సగుణాననునియు, నిట్టినియతిగలవారె శ్రియఃపరికృపకు బాత్రులై మోక్షసామ్రాజ్యమున నోలలాడుదుగని బుధులు విధించియున్నారట- కావుననీశ్వరుని పరిపంచమునందలి యను సదనాలుగులకుల శివరాసులలో నుత్తమంబగు మానవజన్మం బెత్తినందుకు సత్యశేషభక్త్యను నశ్రియముగలవారై సదా భక్తచే భగవంతుని ధ్యాన భజన కండనాది కృత్యముల శెరవేర్చి యాపకమాత్ముని మనయున నిడికొని.

రాగము-యల్లూనీ-ఆదితాళము.

ప్రభుజీకేనామక సూక్తిమిప్యాశే । సబకచుచింతాభాగిని
యోశే ॥ ప్రభు ॥ నారదశారదనానిమహేశ్వరా । సుదసెహరిదినస్స
రభశ్రామా । పావననామాది జనకామా ॥ ఓచుఖవాసరకాగోళున
శ్యామా ॥ ప్రభు ॥ ప్రహ్లాద శీబలిలపుర విభీషణ । వ్యాసాబగ్మహానుజ
శౌనక సామిని । భిష్మవిభీషణ సోమశ్రీమణి నెమరు దాసమనమభి
హరణ ॥ ప్రభు ॥

ఈలాగున భగవంతుని స్తుతియింపుచు నకల హృదిలయందు నగు చుట్టలకి
“అహం సాపకమోభక్త్యు” అను ప్రమాణమందు బుద్ధినిష్ఠింప కలయునట. ఆ
హింసయనగా తననంటి యితరస్థానిలను హింసింపక యుండుటయే, తనబోటియి
తర స్థానిలయెడ నెవడు దయలేక హింసించుచుండునో యట్టివానిని యురుధిటు
లు, ఈ ముంతురు తిచ్చతోయముల మొనగుచుగొని కాసిధాగలక । న్నింతురు పొట్ట
పేవులు విధింతురు మీదని ధంద్రపంతురు స్పృంతురు హానిధింకిన నుంతురు పాము
లచేతి బిట్టుదో । స్పృంతురు కుంజహిడిగని నుంతురు కేహము నొసెండలక । అనగా నది
హింసచేయు ననినిబట్టి యురుధిటులు తొలికాగ్నికుమంతు నీశుంతురు ముంతురు,
ధియంకరములగు దా దండములకొల్లుదురు, తీర్తిములకు భిక్షములచే పేవులు పెడ
లు నల్లుగా గోయుదురు, నుదపుటేనుగులచేత త్రొక్కింతురు, మిగుల కష్టతరములకు
కార్యములచే నొప్పింతురు, విషబ్యాలులగుక్కు ఫణి సర్పములచే గరవంతురు,
ఉన్నతములకు పర్యతములవైచుండి క్రిందకు తోలియింతురు, సనకరిగమునే కండలు
కండలుగాగోసి తనచే నినిపింతుని యామొదలుగా పగమ పాపన గ్రంథమగు శ్రీ
మహాభాగవతమునం నుదాహరింపబడియున్నది. నుతీయు నెవ్వండనియు నీశ్వర
కల్పితవృత్తిగల జంతువుల హింసించువాని నంధకూపంబున చగకంబున బడతైచి
యూరుధిటులు క్రూర వ్యక్త పశు పక్షి సర్ప మశక మత్తుకా మక్షి కాగులచే నపరి

మిత్రమయిన బాధలఁ బెట్టుదురట ఇంతయేల తొల్లి మాండవ్యుండను యుషి నాట
 యగు సంకల్పరముల ప్రాయశ్చపుకు నాటలాడుకొనుచుండి యొక తూనీ కెంబటి
 దారముచే దానితోక కొక యురివైచి యాడికొన కొంతకాలమున కాళిండు సకల
 శాస్త్రము లభ్యసించి యొక యగణ్యవధ్యంబున తపంబునీయుచు మిగుల తపోమ
 హిమ గలిగియుండ యాయగణ్యమునకు కేరువుననుండు నొక పట్టణమును బాలించు
 రాజునింట నొక నాడు దొంగలు పరివేసించి నవరత్న ఖచితములగు ననేకాభరణ
 ములు దొంగిలించి యా యుషి తపస్సుచేయు వృక్షముక్రింద బండుకొనుచుండ నింత
 లో రాజ్యహంబున పరివారములు మేల్కొంచి తస్కరుల యడుగుల జాడలంబట్టి
 యురణ్యవధ్యంబున నుండు నావృక్షముండేరి యచ్చట ధనము భాగించుకొను
 చోరులం బట్టి పరియత్నంప వాగ్ది గ్రహించి ప్రాణధయంబుచే బయటకు సమయం
 బున నొక యాభరణము వారిచేతనుండి గాని భూమిపైఁబడ రాబట్టులాహరణము
 నెత్తికొని యావృక్షమాలంబున తపస్సు జేయుచుండు ముని పుంగవనిఁజూచి ట
 క్కరిమునియగు నీచోరుండు మన బారిం బడి తప్పుచుకొని పోకంకాలక యిట్లు క
 పట మానిరూపంబున నున్న వాడని యాతనిం బట్టి కాలు నేతులు గట్టి రాగ సమ్మ
 ఖంబునకుం గొంపోయి జరిగిన వృత్తాంతం బంతయు నెఱిగింప రాజేంద్రుం డది
 నీటచుని యెంచి మునీశ్వరుని కొఱతచేయ నాజ్ఞాపించుటయు, ధిటు లట్లు గాపింప
 నాతఁడు దన తపోమలముచే ప్రాణంబులు జేపంబున నిడునట్లు జేసి, నేనిట్టి దు
 రివృద్ధ ననుభవించుటకు గతం బెద్దయొక్కోయనీ గవ్యదృష్టింబాచి తాను పన్నతనం
 బున నొరలుగని తూనీను హింసించుటచే తన కిట్టి యపకారము లభించెనని గ్ర
 హించి తిగ్దోషపరిహారకు మలకు వేచియుండి పున్నటు యుపపురింబు డాయం
 బోయి మిగుల నాగ్రహంబున యమునింజూచి యోగ శమనా? పసిరింబునం దైదు
 వత్సరంబులదనుక నొనరంచు దుస్కృతంబుల ఫలంబు తలదండ్రులం జేరుచుండ నీ
 వన్యాయంబున కొడిగిట్టి నిస్కారణంబున నన్ను హింసించుటయేగాక మాతపో
 భంగమును కలుగ జేసితివి. గాన నీవు శూద్రమోనియందు పదురుండవై జన్మించువని
 శపించినాడట. కాబట్టి మహానియులును, అశేష తపస్సంపన్నులు నగు నట్టిముని
 సార్వధేముల హింస గోషముగట్టి కుడుపుచుండ ముక్తికొడి మానవులగు
 ననమొక లక్ష్మయే? పరినిందయు, శివహింసయు జేయు నీమం డీభూమి యందు
 పఠితుండై వేయినయ్యంబులకైనను కడలేర నేరక గర్భవాసాది నరికదుఃఖంబు లనభ
 వింపుచు నభయలోకింబులకు వెలిగా నుండునని శుకచూర్ణిచే ప్రస్తావించ బడి
 యున్నది. కాబట్టి శివహింసకన్న మిక్కుటంబగు సాహసంబుగలదే? మఱియు
 “పరోపకారార్థమిదం శరీరం” అను నాశ్వాసచే నీశరీము పరోపకారార్థముకొఱ
 ప్పిట్టి స్థితలయొ కారణంబును పరాత్పరుండునగు, భగవంతుండు మన కనుగ్ర
 హించియున్న వాడగుని మనకాయుష్యం మనకాశగ్యం మూకు ధనం మికురుణం
 అని యనేకులకు బీదలను గట్టపఱచిరూపావత్రంబులు బుట్టింపి యెండ తెండ

తో యమాయకుల కొంపలముంచి యన్యాయములు ధనమోసించి మిగుల డంబముగా దేహమునకు చందవాని హాసలుబూసికొని హట్టు ధూడించుచు వారకామినుల కాగిళ్ళ లోబడియుండుటకుఁ గాదట. ఇంతియో కాక ప్రపంచమునందీదేహమేముల బ్రకాశించుననగా శ్లో॥ శ్రోత్రీంశురేనైవ సకుండలేన నాశేనపాణిగ్మతుకంకశేన॥ భాషికాయ కరుణాకులానాం పరోపకారేణచందనేన॥ అనగా నీనులు నా భాగంతుని సచ్చరిత్రములు వినుటచేత ప్రకాశించుచున్నవిగాని నెద్దనెద్ద కుండలములు, కన్యల యంటునోళ్ళు వేసికొనుటచేత ప్రకాశింపవలెను. హాసము యీవిధేననగా సత్త్వగుణయినవారికి దానధర్మముల జేయుటచే బ్రకాశించునటగాని మురుగులు, ముడి గొలుసులు, తోడాలు, యమునా గోళ్ళయొంగవలు బెట్టికొనుటచే పాణితుల మెంత మాత్రము బ్రకాశింపవలెను. దేహమో దగూరసముగిరి చేతనయినవనకు పరోపకారము జేయుటవలన బ్రకాశించునటగాని ప్రాతగోడకు సున్నము గొట్టినిట్లు చందనాగులు బూసికొనుటవలన వెంటమాత్రము రాశింపవలెను “విచిత్రాదేహాః సంప్రీతిశ్చిరాయ నివేదితుం” అనగా శక్తికొలది పరోపకారముచేయుచు భగవంతుని ధ్యానభక్తి వలన చందనాద్రిక్రియల నిర్మితమవుతునగాను కరుణాసముద్రుడగు భగవంతుడని కరుణాద్యవయవములతో గూడిన యాత్మలెచునుదేహమును మనోరంగియున్నాడనీ. అట్టిదేహమును చక్షుర్ధ్యానపత్తి సుకము క్రిమ్యుగా నుపయోగించినో వెంట మాత్రమును బ్రయోజనము లేక, నీ॥ చుగురుకోతివెంబడించరింపక వాచకులే శవంబునకును గంగిటెద్దుకులే నునకూర్చుకావము” కలిమిగల్గదేహా కామినులకు । పులిగోపురింపక క్కలనుబోషింపదే స్థూల కాయము లేదే దున్నలకును । పుష్పపంకికలేదేపట్టుంబుగట్టుట వేణుధరుండెద్దు వెంటరాండే । న్యాయపద్ధతి ననువని ననునికవని । నెన్నిచిన్నెలు లిగిన వెందుకొఱకు॥ కాన నీలగున వృధాయనీ యడిదమునుగొకవీక్షించుడు చనించి యున్నాడు. పోతయు, శా॥ కారేరములు రాజ్యములగున వే గగన్వృత్తింబొందరే । వారేరీ సిరియూటగట్టికొని పోవంబాలిరెభూమివై । బేర్లనంగలదేశిప్రముఖులంబ్రీతికొయశికాములై । యారెకోర్కెలు వారలకొమరచిరీ యిక్కాలముకొ భాగవా॥ అనగా నీ దినరకే ప్రపంచమునం దెందరందరో గొప్పవార లష్టేశ్వర్యములతో గులంగూగుచు ధనమదాంధత్వముచే పొడలెరుంగక ప్రవర్తించిరి. వారంతయుఁ యముని సదనంబున కేగుతరి యాధనచుంతయువెంట గొనిపోయిరా, లేక వారి నామగూపము నీ భూమియందే మాత్రమయి బ్రకాశించుచుండెనా? పూర్వమొకప్పుడొక డేగవలనం దరుమబడిన పావురమొకటి పరోపకారముజేయ గంకలముధరించిన శివీచక్రవర్తి శరణు జొర నాతడు పావురమెత్తుమాంసము తనదేహమునుండి గోసి డేగకెచ్చి యెట్టి యశక్యును జూందెను. ఇక్కాలంబుననయినచు ప్రపంచములోనినను లాతనినామమును మఱచిరే? తెక్కించిన నామహాపురుషుండు దివికేగి యెన్ని యుగంబులాయె నాతనికితి యిప్పటికినిజగంబుల వెలయుచున్నదిగా. కావున మానవుడై యిలగనించినందుకు యశికాముడైయిహపరసౌఖ్యములంద బ్రయత్నింపవలయునట. మరియు ఘోసీ గ్రంథుగు

బాగోబహార్ అను చారుద్వీప్ సందమిర్ ఖుసుకోయను గొప్ప జ్ఞాని యాయగ్గమునే ప్రబోధించుచున్నాడు. దీనినేయొక్క హూణపండితుడు-

"Pleasure and pomp and wealth may be obtained
And every want luxuriously supplied.
But suddenly, without a moment's warning,
Death comes, and hurls the monarch from his throne,
His crown and sceptre scattering in the dust
He who is satisfied with earthly joys,
Can never know the blessedness of heaven,
His soul must still be Dark."

అనగా లోకమున ధనదాన్య మగాంధత్యముచే విజ్ఞప్తిగుచు నిహసౌఖ్యములే స్థిరమనినమ్మి యాసించియుండ న్యుత్పవోకనిమిసమైన తనరాజ్యముందుగా నెఱిగింపక రాజాధిరాజులైనను కిక్కిరింపు మొదలగు గాఢనిద్రాములు ఘోరహాసంబాలందొలకనీ డుకొనిపోవునట. చుట్టియునిహసౌఖ్యములకియిదైనదృష్టికి విరోధముగా కార్యములు జరుపువాడు భగవంతునిదయకు బాగుగ్రేడుగాక మీదుమిక్కిలి యధిక పాపయ్యు నశించునట. కాబట్టి What is glory to man?—an illusion, a cheat; అనగా మానవునకు బ్రపంచమునందలి సుఖము లెటువంటివన స్వప్నము వంటి బూటకములు అని యామొదలుగా 'హనామ' యను గంధమున వివరించి యున్నాడు. మరియుబట్టి భాగవత శిఖాపండియగు తులసీదాసుగారుకర కీర్తనాకరకావ్య కరతలకావ్యకావ్య, అనగా దేహీయని యాచించినవాని కరముపై నీకరముగ చుముగాని యొకరిపాణితిలముక్తింద నీచేయి ముంచకుమని వచించినారు. కాని మానవుడు పరోపకారార్థమే శ్రమింపఁబడుచు న్యాయపథబాదప్రక సత్త్విప్రవర్తన డయి సాక్ష్యాంశకాగాధ్యుండగు ధీవంతునినాగుము నెల్లప్పుడు తనహృదయకమలం బునందిడి యేకాగ్రచిత్తముతో.

గాగము. కమావ్ - చతుశ్శాటి. త్రిపుటతాళము.

గాగాపన్నా గాశయనా। చేరా నీయ నికనైన॥ గారా॥ సేర
మా భక్తుల మొనివిననీకు। భారమా। సుఖదరమ॥ రా రా॥ అపశిము
నినుమది నెరసమ్మితి కరుఁగించవదమిర। మనసిజ, జనకి ప్రే, మనువిడి
చినమునుగానని। యనుమాన, ముచుమాన ఘనమా, నిరుమానస
మందున వేదదరిపుహని॥ గారా॥ ... ..

ఈలాగున బగవతమయినధర్మతో నాపురుషోత్తముని నిత్యనామ సంకీర్తనలను జేయ వలసినదట. ఎందుచేతననగా, శ్లో॥ రాత్రిస్నేహ పునస్స ఏవ నివసో మత్స్య ముధాజంతి॥ ధావం కుర్వద్యమిన్ సుధైవ నిర్మతప్రాసభ్యత త్త్రిక్రమాః న్యాయాః పునరుక్తధూతి విమమౌరితం విధేనాముసా। సరిసారేణ కదర్శితాయ మహామహా

న్నలజ్ఞామహే॥ అనగా, ప్రపంచమునందు విచారించిచూడ, వచ్చిన గాత్రములే తిరిగి వచ్చుటయు, పోయినవానరంబులే తిరుగిపోవుటయు, నీలాగున వారములు, పక్షములు మానములు, బురుగులు, అయినములు, శంఖతల్పములు చుట్టుఁజూటి వచ్చుటయు, యీ నమోనరించు నిత్యకృత్యములే పృథివీసమునంగున శాయమందుటయు. యీమొదలగు నవిమనకన్న లోకముమించుచును, వీనియందలి యపేక్షనిర్గుణసాధారణములు వాటినే గోరుదుగురులు గాని యాత్మశిష్టతకు హేతువులుగా నున్నవని యెవఁడు తెనకున్నయందునీ సంగతించుచుండ నో, యాహిమహాస్వస్థుని ఘనీకరించుటకు చక్షుము బుద్ధి యెదుర్కొనదు. గాన “ గాత్రాంతిప్రసాహకముంబియు నిడెడు దైవంబుచుత్తముల 'లమాన్సు' అని వహింపఁ దగు మేమన వైవ మొక్కతగుట యదనియు నతఁడు ప్రపంచంబందలి ప్రాణుల యీనాధారములపై కన్పించుననియు వచించియున్నాఁడు. ఇందులను నీవహిప్రపంచముయొక్క పృష్ఠిస్థితయ నొనరించు కాధారభూతుండగు మహాపురుషుండొక్కఁడు 'లడనియు, నతఁడే విరాట్స్వరూపుఁడనియు, సర్వాంతర్యామియనియు, పరబ్రహ్మయనియు, నిట్లనెత్తునో నేననెకేభిరుల లెన్నబడుచున్నాఁడు. యిది కొందఱికి భగవంతుడే యున్నయెడల నుచు యగుట యదని సందేహము గోచరుట. ఇందుకు నిదర్శముగా నొకానొక నాస్తిక సత్యవద్భక్తునియొద్దఁగి స్వామీ సేయు ముండు పశ్చిమగురుకుతు నిశ్చయించుకొని గాన మరు దనుచేసి నాపశ్చిమకు సమాధానము కల్పించని పార్థింపు నాగ్ధర్మంబు కల్గెనననతం దాతనిం జూచి స్వామీ ? అనినను భగవంతుడని యదని కనిగొనుట. భగవంతుడే యున్నయెడల నుచు యాతఁడు గనబడదు. అశిష్టకంతుని నాకుఁజూపుము. ఇందఁపశ్చిమదైవసహాయంబులేక యేకాగ్ర్యమును నాత్మ్యము గంపగను గదా గాన మానవుఁ డొప్పుపుణ్యసాపకాగ్ర్యములన్నియు భగవద్దనుజ్ఞలను జరుగుచుండ గా యనంతరము మానవుఁడొసర్చిన పాపములకు భగవంతుడేల దండెంచును. అట్లు దండించుటచే భగవంతుని న్యాయమునకు లోపము గలుగగా లే ముండఁపశ్చిమ భగవంతుడు పాపులగు శీవుల నందఱిని నగకాగ్నిచే బాధించునని చెప్పును. శీవుల డగ్నిచే పృష్ఠింపబడుటచే నగ్ని నగ్ని యెటుల బాధించునుగాన నీముండుపశ్చిమనునాకుమిగు లచిత్రముగదోచి నయ్యశక్త్యముగాక యున్నది. కాన తమరు దయచేసి వీటితాత్పర్యమును బోధించుడియని యడుగు. నందుల కాగ్ధర్మంబు కొంతవడి విచారించి యచ్చటనుగొడి యొక మంటిముద్దంబుని నాస్తికుని కిచ్చునైమోద నాతఁడాతాకున కొర్వణాలకట రుకతి రాజనముఖంబున మొలచి. కాగ్ధర్మమిం బిలువనంపు యీతనినేల గొట్టితివని యడుగు నందుకాగ్ధర్మం దీరఁదడిగి ముండుపశ్చిమకు సమాధానంబుగా నిట్లుజేసితి. ఎట్లున, వీఁడు తన శిష్యునగు దెబ్బతగులుటచే నొప్పుగా నున్నదని బురుగుచున్న వాఁడు, అటులైన నాకానొప్పిని జూపుడనుడు. నేనాతనికి భగవంతునిఁజూచెద, ఇందఁడవది. ఇతఁడు మనుజులొనరించు పాపపుణ్యము లన్నియు భగవద్బాహులనే జరుగుచుం

డ భగవంతుడు వారివారి పాపములకుందగినట్లు మనుజుల నేల దండించునని వచించెను గాన నేనును భగవంతుని పోగ్నానాము చేతనే యితని తలపై మంటిగడ్డలు వ్రేలితిని. అందుకింతడేల నిష్కారణముగా నన్ను నిందించవలె. మూడవది జీవులన్నితో చేయబడుటచే యట్టిజీవులను పరాత్పరుడు నరకాగ్నిచే నెట్లు బాధించును? అగ్ని నగ్ని యేమి సేయఁగలదని వచించినాఁడు గాన మానవ శరీరములు మంటితో చేయబడి యున్నవి. నేనితనిపై మంటిముద్దయే వైచితిని గాని యితరముగాదు. అట్లుగుటచే మంటిని మన్నేమిసేయును? వీఁడు నేను గొట్టిన మంటిచే గాయమయినదని నిష్కారణముగా నోషము నాయం దాకోపించుచున్నాఁడని వచింప నాస్తికుఁ డగిహిని సిగ్గుపడి వెడలిపోవుచుండ భక్తుఁడాతనింబిలిచి ఓరి మూఢా? మనము భగవంతుడు గలడని పూజించితిమా నిజముగా భగవంతుఁడే యున్నయెడల మనకోరిక నీడేరునటల మన పూజాఫలచుందగలము. మనమిట్లు భజించినను భగవంతుడు లేకయే యున్నయెడల మనకేమికోఱతయ్యఁగలగదా. మనము భగవంతుడు లేడని భగవదారాధన విముఖులమైయుంటిమా నిజముగా భగవంతుఁడే లేనియెడ యెట్టి ప్రమాదమును లేదుగాని యొకవేళ భగవంతుడు గలడను వాక్యము సత్యమాయెనా మనము కాగనాది మహా నరకంబులం బడి వచింప నలవి గాని వెక్కు సంకిటును లనుభవింపవలె. కాఁబట్టి భగవంతుడను నొక జగద్రాక్షకుండు లేనియెడ సత్కుశ భువంబు లిటుల కాలగతిందప్పక వర్తించు నే, కాన దృఢచిత్తుండవై తేలిపి గగిని సర్వేశ్వరుండగు నావైకుంఠమాసుని పదకమలంబులఁ దప్పక భజియించి ముక్తిగాంచుమని బోధించి అతనిఁ బంపుటయు; రాజాభక్తుని మిగుల విశ్వాసుతో పూజ లొనర్చి సత్కరించి బంపనాడట. కాఁబట్టిసర్వసముద్రై, సకలాత్మ్యుడై, అవాక్యానన గోచరండై, మహాతేజస్వియై, వెలంగు భగవంతుండొకఁ డీభువనంబున కాధారండనుట సుప్రసిద్ధమయి యున్నది. మఱియు గజేంద్రుండు మకిరవలన బాధఁ జెందుచు సేయుననిలేక భగవంతుని మగిసిడి, ఊ. ఎవ్వనిచేననించుట - మెవ్వనిలోపలనుండునీనమై । యెవ్వనియందు డిందులుగ - నేనెవ్వరుఁడెవ్వడుమూలకారణం । యెవ్వఁడనాదిమధ్యలయుఁ - డెవ్వఁడుసర్వముదానయైనవాఁ - డెవ్వఁడొవానినాత్మభవు - నీశ్వరు నే శరణంబువేడెదన్॥ సుతీయుక. లోకింబులులో కేతులు । లోకస్థులుడెగినతుదిన - లోకంబగు పెం । జీకటికవ్వలనెవ్వఁ । డేకాకృతివెలుంగునతని నేసేవింతున్॥ అనఁగా నెవనిచే జగంబు సృష్టింపబడునో, యెవనియం దీజగంబు లడంగిపోవునో, యాదిమధ్యాంతర్యామియై సర్వముదానై సకల చరాచరములయందు నిండి యుండఁడునో పరమేశ్వరుం డెవ్వఁడో, మహాప్రళయమునందు లోకంబులు, లోకేశులు మొదలగు వాగందలు నశించిన వెనుక పూర్ణిగహితమయిన చిహ్నచీకటిలో తేనోరూపుండయి వెలింగడినాడబిందు కళాతీశుని నేశరణువేడెదనని బ్రస్తాపించి యున్నవాఁడు. పూర్వమొక్కప్పుడు శ్రీకలీడదాసుగారు తీర్థయాత్రలం దిరుగుచు వేచిన యను మహాయోగినిఁజూడ గోరి

పోవుచుండ, నచట వేమనయును శ్రీకవీరుదాసుగారి కీర్తిని వారి దర్శింపంగోరవచ్చుచు మాగడమధ్యంబున నొకరి కొకరి దుర్యయ యాలింగన సంభావనాది కార్యంబులం జరపన పిదప శ్రీకవీరుదాసుగారు వేమన యట్టి జ్ఞానియో దేలియం గోరి వేమనను జూచి నీకుదిక్కెనుగని ప్రశ్న చేయ నందుకు వేమన “నాకుదిక్కెవ్వరు నడినాళములలోన వేగుదుక్కవంటి వెలుగుదిక్కు.” అని వచింప శ్రీకవీరుదాసుగారందలి లక్ష్యార్థమును గ్రహించిమిగుల నానందంబున వేమనను జూచి నీవు ధన్యుడవని వచించి వెడలి పోయినారట. కాబట్టి “ఏకోనారాయణో హరిః” యగు ప్రమాణము వలన భగవంతుఁడొకఁడు గలడనియు, నాతఁ డనంతకోటి నాయుములచే సుతయింపబడుచున్నాడనియు, నాస్తికులుదప్పు న్యాయసతములనా నొప్పుకొనుచున్నారు. అట్టి పరమాత్ముండే సగుణియై నిగుణియయి త్రిగుణంబులతో గూడి తనమాయనలన నీబ్రహ్మాండ భాండములం గల్పించి యగ్ని యొక్క-వడయ్య వెత్తగ్రామకులంబ్రవేశించి వెక్కండ్రతోమి తెరంగున విశ్వాత్మకుండయిన పురుషునికొక్కండయ్యై తనవలనఁ గలిగిన నిశ్చల భూతిములయందు నంతర్యామి గూపయిన దీపమయ సర్వశ్వరుండయి శతండు దేవతల్గు బృహస్పతియో నొనలయందు, నీల నతరించి లోకముల రక్షించుచు దుష్టుల శిక్షించుచుండునట. ఈకావ్య కాలమున మహాబుష్టులందఱొకచో గుమిగూడి వ్యాదశి వారిక సత్రియాగము చేయుచు తీర్మానులలో సత్త్వగుణ ప్రధానుండగు నాని నానునంకితము, జీయుటకు నిశ్చయించి యటుల బరీక్షించుటకై భృగుచహిషిని పనుప నానెడు ముదట సత్త్వలోకంబున కేగి యచట సకల సురగణములతో నిండు దెహలోకంబు ననుండు బ్రహ్మదేవునిం జేర వందనాట క్రియల నివృత్తింపక పోవుటచే రహస్యగుణ ప్రధానుండగు జేరించి లింగకుమారుండగు భృగుచహిషి నిండుకొలుపున నుండు నెకు వందనాగ్రయాల జనుపక తన్న నమానించెనని మిగుల నాగ్రహమును శంది లోలోన శంకుడై బుష్పశ్వనితో మందలింపక పోవుటయు నీతఁడు నకోగుఁడుండని యగుడచ్చటకుండి వెడలి గతిత గిరింకేరి యందలి సౌధాంతరంబున గిరితోడం గూడ సహరించు శంకరుని దాయంబోక పురాంకుం రాబుష్పపుంపునిం జూచి చిరకాలంబునకు తనయినోదగుండ నుదెంచెనని యుగురేగి యాలింగన మొనర్చుటకు గమకంబు, మునిశ్రేష్టుల తానె బరీక్షింపవలచి వచ్చివచ్చాడుగుటచే చుహేశ్వరుని సరకు గొనకుండుటయు, తమిగుణ ప్రధానుండగు నానిటలాక్షుం డతికౌద్రంబున నోరపాతక? నోదగ భావంబున నిన్ను గలయాం బనుదెంచిన నన్న నమానించితిని గాన కుడియునని పూల నేత్రంబు దలచుటయు, మహా తపోల సంపన్నుండగు నాభ్యకు మహాపాప యందులకు నేరింపక తన యగకాలనుండు నేత్రంబు సచ్చి యుపసంహారంబు గావించి యిండు మహా గుణుడని యచటకుండి గదలి వైకుంఠంబున కేగి యందు శేషపర్వంకింబున సిరితోడం గూడి వినోదంబున నుండు మహానిష్ఠుం జేర నాదేవుండెంతవగకు నన్నుహనీయుని జూడ కుండుటచే మిగుల కోపంబున నాహ్వాషి కేశు నెదను దన్నుటయు, స

త్వగుణ ప్రధానుండగు నానందాద్వైతమును తోడుతనె పాశ్చాత్య నుతికి మునిసార్వభౌముని పాదంబులకుం బ్రాణమిల్లి స్వామి : నోదంబున నెట్లు ప్రమాదము జెందు నాశీత న్యాయంబుగాని నావత్తుంబుననుండు మనులచే కిసలయ సమానంబులగు దేవరపాదంబు లెంతి నొచ్చునోయని నామనంబున మిగుల చింతిల్లు చున్నవాడే, ఈనే గమును సైపుడని మిగుల విషయంబున హృదయోపసారంబులం జేయ ఋషివల్లభుండు మిగుల నానందింబునఁ బరవశుండయి దేవా? యీముజ్జగంబుల నీసరి వేల్పుగలదే, పతిపావనుండను బిరుదు నీ కేతిగు. స్వామి నీయపాగ మహిమను గురెఱిగి స్తుతింప శక్యంబై, బ్రహ్మాదులకు జనకుండవు, కునంద నందాది పరమభాగవతి జన సేతుండవు, యజ్ఞేశ్వరుండవు, యజ్ఞరక్షకుండవు, శ్రోతృత్వ రూపుండవు, మహానుభావా నీవుస్వస్వరూపమందున్నపుడు పతిగంబులుగాని రాగాద్యభిల బుద్ధివ్యవస్థలచే యిరుక్కండవు, నద్వితీయుండవు, భయగహితుండవు, మాయం దిగచ్ఛుక్రించి మల మాయనే యనుసరించుచు నీలామానుష రూపంబులఁజై కొనుచు స్వతంత్రుడై చరించు గుండువు అట్లుగుటచే లోకంబులకు నీవ ఈశ్వరుండవనియు నితరులగు బ్రహ్మయద్రాగులు భవన్యాయా భూతలగుటంజేసి వారులోకంబులకునీశ్వరులు కారనియు భేదదృష్టి గలవన్నుఁ జీంపుము. ఫాలలోచనుండమను, బ్రహ్మాదిదిక్పాలురును సల చరాచరజంతువులను నీవ అట్టినిచుహిగు వర్ణింపఁదరం బేయని ఇట్లునేకవిధంబులఁ బ్రస్తుతించి యట నుండి గదలి మూగశాలయందలి ఋషులందరి యేతద్విధంబులఁజేయు వారల కఠింగింప వారందఱు పరమానందముం జెంది భృగుమహర్షిసమిగుల గొనియాడి నిండుమనంబున నాపుండ్రీకశిఖని పవకపలంబులు పాదుకొల్పి యతిశయమయి భక్తితో.

రాగము-పాండవీశ్వరత్వాశిము.

దేతిపభజననిరంతరంబు వామనా! పావనా! యీమునా! వామనా! దేతి || గోప్రహాలాదానరహారూపా! మత్తానిశాచుభంజనదేవా! దేతి || సవతులనీదశిమాలాధాన్! యోగిజనా! తిరరంజనదేవా! దేతి ||

ఇట్లు మనంబున నాకేతేవుని వినుతిండుచు జయమా గణ గోపం దాయని సంతోషముజేసి ఋషులందఱు యక్షమును నిరంతరాయము నొనర్చి మోక్షమును జెందినారితఱ కాంక్షి.

శ్లో || శ్రీమన్నామప్రాయనారాయణాఖ్యం! కేనప్రాపుర్వాంభితంసాపీనోపి! హనఃపూర్వం వాక్సప్రృత్తా నతస్మిన్! తేనప్రాప్తం గర్భనాసాదిమఖం ||

అనగా పంబ్రహ్మంబుగు శ్రీమన్నారాయణ నామ ముచ్చరించి యెట్టిపాపియైన సాఫల్యము పొందక పోయెనా, అట్టినామమును పునఃపఠించి నేరకపోవుటచే తనే పునకు గర్భనాసాది సోకరుఁఖములు ప్రాప్తచువునున్నవట. కొందరన్నమ

తక్కులు యింతయేల మనవాళే, యిప్పటి నవీననాగరికులు భగవంతుని మనస్సుతో మాత్రము ధ్యానింపవలయు ననియు, స్మిహారాధన తేయకూడదనియు వాదించుచు “డామిట్ ! మియర్ నాన్ సెస్సు, అనికూయును కిలలను పూజించుటచే నేమి ఫలమని బల్కుచుండుదురట. అటుల వచింపు శీలాగున మన్నదన, యొకానొక మర్యాదగూడు తనయింట గొప్ప తంజావూరి సాతకునిచే సంగీలము పాడించుచుండ నా సభికువచ్చిన చెద్దమనుష్యులలో కొందరు పల్లవిన పాడువని, కొందరు తహనము నెల వివ్వండని, కొందరు కృతులు, జావలెలు, పదములు, హిందుస్తాని టుములలు, టుస్సాలు, దృప్తదలు, తిల్లానాలు యాలాగున పాడుమనుచుండ నాసంగీతపాటకుడు రాగముతీయును, లలయూచును, చెతులుత్తిప్పును పాడుట గొంభించి యందఱిని సంతోషిల్పెనుండ నచిత్రమును కాదుట కొక గొల్లవాడగుదలంచి యొక మూల నిలువంబడి యాసంగీతపాఠకుని యొక దృష్టితో జూచిజూచి ఫోను యెక్కుట ౧౭౦ థింప నచ్చటనుండు బనులందరిట్టిసంతోష సమయంగుని నిదేమిప్రమాదము సందినిం చెననియగొల్లనింజుట్టుకొని యేలయేడ్చెను, నీకేమియాపత్తు వాడెనని యిటుగ నందుకాగొల్లండు ప్రత్యుత్తర మియ్యక మిక్కుటంబుగాగోదనంబు నేయుట కాంభంప వారందఱు వానిని లాలించియు, బుజ్జగించియు, నాదరించియు, బెదిరించియు, నిట్లనేకవిధముల వాని బ్రతిమాలుచుండ వాడాయెక్కుం బాలించి మోలందుకు వ్యర్థముగా కాలము గడుపుచున్నార, త్వగగా యేబగయేడు పక్షల దాని వెట్టి నాగట కష్టానికిటి గాల్చుండ నవానలందరు యందుకిని పశ్చిమ అయోగ్య పోగ్దన నా మందలొని కోగొమ్మలతగోకటి యొక స్వామిగా కంపహామిచే కొట్టుకొని నేను గుఱులు నేయుటకు ప్రయత్నము నేయుచుండగానే చచ్చిపోయినది వాడెమ్మకడు పు చెల్లగా, యే అచ్చ కిన్నెగోగాని, యా సంగీతము చెడితే ఆయనకు యింగాకనుండి వాయునగోమిచే మెడ అంగా తిరిగిపోతూవున్నది, పాపము పట్టునని పాతికే యేండ్లయినారేవు అన్యాయముగా చెల్లిపోతూవున్నాడు. బల్బులేండి గురవేసాను ఆని దేవుడుండడని చెప్పినాడుట. అప్పుడే మనసెద్దలు స్మిహారాధన యేతా త్వముతో నేయుటకు నిశ్చయించిగో గూయుగ్గేత్యమును గ్రహింపనేగె కిలల నెల పూజంపవలయుననుట గొల్లవాని సంగీతజ్ఞానమునకు అగానున్నదట. ఎట్టులనగా సర్వాంత గ్రామియును భగవంతుని మనస్సుతో ధ్యానించుట కిలమాత్ర మనా యాసముగా సాధ్యమగునా ? ఏది మనస్సుచే ధ్యానింపనేగె మనస్సునకు వినియమగు నో యది త్వక్కు, దక్షిణ, శోభితము, హివ్వా, ఘోరాగుణ నిపంచేంద్రియములకు లేక బానిలో నొక యింద్రియమునకు వినియము కావలెను. ఎద్ది యింద్రియములకు విషయమగునో అద్దానినే మనస్సు దలంచును. ఏదగుననగా త్వక్కు, శోభిత సృష్టించిన దానినే మనస్సున తలంచుచున్నది, దక్షిణ అది దానినే మనస్సును సృష్టించుచున్నది. శోభితమువిన దానినే మనస్సును యెంచుచున్నది. జిహ్వ రుచి చూచిన దానినే మనస్సును యెప్పుచున్నది. ఘోరము నాఘోరించిన దానినే మనస్సు

ను నిలుపుచున్నది. మనము చూడని రూపముయొక్క యందముకడుఁ జెప్పంగొడ గిన మన మిదఁకు పొచిన రూపముల యందమునుబట్టియే గ్రహించెదము. ఎట్లనిన సింహాశద్వీపముయొక్క కొబ్బరిని దింటిని అది మిగుల రుచ్యముగా నుండెనని యొక డు జెప్పినదానిని నెఱవేర్చుకొనవచ్చును. ఈదేశపు కొబ్బరిదన్న యనుభవముచేతనే గదా! ఈదేశమునందు కొబ్బరియను పదార్థమే మనకు దెలియనియెడ మనము సింహాశద్వీపముయొక్క కొబ్బరిని నెట్లు గ్రహింపనే నొ యట్లే యింద్రియములచే నెఱుగరాని వస్తువును మనస్సు గ్రహింప నేగదనుట స్పష్టమయియున్నది. అరూపియు, జ్ఞానస్వరూపుఁడను, పరవ్రూర్ణుఁడను, నిత్యుఁడనగు పరమేశ్వరుఁ డెల్లప్పుడు నిండి యుండువాఁడు గాన విగ్రహముల యందును గూడ నున్నాడనియే భావింప వలయును కాబట్టి యట్టి విగ్రహములయందు దైవభావము నేయుటచే నదియే దేవతాగృహ కాఁగలదు. ఇందుకు దృష్టాంతముగా నాలుగయిదు సంవత్సరములకు వెనుక చెన్నపట్టణమున నముద్రామఠము ప్రజ్వరియూ చక్రవర్తికనిగారి బింబముకట్టి కించుతోఁడని ప్రతిష్ఠించి పురుషా సాలనమునకు లోబడిన జనలందఱు మిగుల భక్తశ్రద్ధలతో నాప్రతిమకు కడనాదులొసర్చి నిడుముగా నవుడు వానిపై యాప్రతిమమీద నున్నను వాంఛలంపుమూత్రము చక్రవర్తికనిగారి నే గదా కూడియుండెను. మఱియు, నాప్రతిమకు మర్యాదలొనరించినపు డెవరయిన నాప్రతిమయే చక్రవర్తికనిగారిని తలచిరా? లేకు చక్రవర్తికనిగారిఁ బందనాదులు చెల్లించుటకాప్రతిమ భావక చిహ్నమని నిశ్చయమయియున్నది. కావున కవాత్సానన గోచరుండగు పరమాత్ముని మనస్సుతో ధ్యానించుట మిగుల ప్రయోజనముగాన విగ్రహములయంద చిత్రియింపంబొంబుల యొచ్చుచుండుట తగునని నీవ దెద్దలేర్పవలసిన పద్ధతియంతయు జ్ఞానుని యంబుగ నున్నవాడని.

కో॥ విస్తృత రిచ్ఛావతా రిచ్ఛః । గోహభావం కిరోతి యః ।

యో గురో మానుషంభావం । కిగౌ నరికి వాతినో ॥

అనఁగా సంస్కృతానులయందు విగ్రహారాధనయందు లోహభావము నేయు వాఁడను, గురునియందు మానుషభావము నేయు వాఁడను. పీఠ్యుల తప్పుక పాపులయు నొక మనుభవించెదనిని బ్రహ్మాండ పురాణములందు వ్రాయఁక యున్నది. కొందఱి కీలాగుననే విభూతి నామముల యందును, ఆనుమానము గోచమందునఁట గాన గానిని గుఱచి యాలోచింతము. స్పృహిణీలయ కొఱుండగు భగవంతుఁడు జీవుల తిరగఁజూచుమునకుగా ననుగ్రహించిని వేదశాస్త్రాగమ పురాణములయందనేకే మార్గము లుదాహరింపఁ జేయున్నది. ఆమార్గములలో భగవంతుని చిహ్నమును ధరించుట యొకవిధము యున్నది. ఇది జ్ఞానలంకరణచే బొగడఁబడిన యాగ్య మణిములో మనమును జేయున్నామనుట కొక గుర్తుగా నూచిందు చున్నది. అచిహ్నము నేదాగు పురాణముల నుండు విభూతి యనియు తిరుమణి యనియు జెప్ప

బడియున్నది వానితో విభూతిభరించుట పరమశ్రేయము, చంద్రశేఖరుడు, ఉమామహేశ్వరుడు, మొదలయిన వేదశాస్త్ర సారంగము, శూలము మొదలయినవిన్నములు ధరించి పరవస్తువులు భజించు శిష్యానులకు శిష్యబంధమున దెలుపు శిష్యునియనుచు బలుపుచున్నది. అవిభూతి యుద్ధాశీనమునుగాను, త్రిపుండ్రముగాను శిష్యునిచే ధరింపఁబడుచున్నది, త్రిపుండ్రము శిష్యానముచే నశించునట్టి యావరణము, హయ, కర్కశు అనుమాను పదార్థులను దెలియఁజేయుటచే మూడు గోళులుగా భరింపఁబడుచున్నది. విభూతియొక్క పరిమాణ దెలియఁజేయుటకు నూర్చి పుడఁచునట్లు శిష్యునిచే నివర్తన, సన్యాసోపనివర్తన మొదలుగానిల యుపనివర్తనల శిష్యునిచే పురానులయందును జూపఁదగు. ఇక తిరుచణినిగూర్చి విచారించుము. తిరుచణినిగూర్చుట, నాగచూడాడు, వామదేవుడు, గోవిందుడు, కేశవుడు, మొదలయిన నాగములచే నొప్పి శిఖరకర్తగాధారియైన పరవస్తువును పూజించు శిష్యునిచేతముయొక్క శిష్యబంధమును దెలుపు చిహ్నమైయున్నది. అశ్రుమణియు, బయినదెలిపిన విభూతికలనే మూడు గోళులుగా భరింపఁబడుచున్నది. మూడు గోళులుగానామము, అకార, ఉకార, హకార స్వరూపముయిన ప్రణవమనియు గానిని గూర్చి ప్రవచమును భరించుటనియు, నంగు అకారము సర్వ స్వరూపుడైన శిష్యునిచేతముచేయుట, ఉకారు చిహ్నరూపమున మహాతీక్తినిగూర్చుననియు, మకారువారిని భరించుదత్తులనుదెలియఁజేయుచున్నది. యోహస్యముగ్రివాసుశేనోపనివర్తన శ్రీనారాయణోపనివర్తన మొదలయినయపనివర్తనల యందున్నప్పుడు గానివరింపఁబడియున్నది. తిరుచణియేమి విభూతియేమి ధరించుటచే నేమిమీద నిర్దేశం గోచరించుగా నశించునట్టి యాశీరము మన్నయిపోవుననియు, బాహిరయగుననియు భావకపణమటకు సాధనములయి యున్నవి, వీని స్వస్వరూపము విచారింపఁబడినది నీ దేహమునందలి యభిమానమునువిడచి యింద్రియనిర్వాహము గలిగి భగవత్ శిష్యుని ధ్యానించి మోక్షసాంఘ్యము వెండుటకు హేచ్చరించుచున్నది. గాఢకాయ గోళాస్త్రము వారికింకను దుస్తులను ధరించునట్లులను, పోషింపవారు నాశిపాస్తు మెండు యూనిఫాంములను ధరించినట్లులను, పరబ్రహ్మను నపాదించునట్లులు భగవంతుని చిహ్నములు ధరించుట యవస్థయయియున్నదట-చాటియిన బురుషోత్తముడు ప్రపంచమునందలి జీవకోటులందరికి పతియగుటచే భక్తిప్రీతిమూల్యము భాగ్యకు గురువభిధక్తులందరు భగవంతుని చిహ్నములు ధరించుట న్యాయమయ్యున్నది. పరావస్థరూపమును దెలుపు విభూతిగాని నామముగానిమూడు గోళులచేధరించుట మూడవలను విడచి మూడుదేహములు శుద్ధిజేసి మూడు గుణముల బోగొట్టి ముక్కుగూర్చుట జూచి ముక్తిఁజెందుటకేయని జూచించుచున్నదని యుపనివర్తనలు మొదలెట్లుచున్నవి. వేదాగమపురాణములచందును, స్మృతులయందును ముఖమందు విభూతిగాని నామముగాని లేక చేయఁబడు పుణ్యకర్మలు, నిత్యకర్మానుష్ఠానములు, దేవతాపూజలు, తపస్సు, విగ్యాభ్యాసము మొదలయినవి వాటిఫలముగానగు శివని నెఱుఁగియున్నది. కాబట్టి

విభూతిధరించువారు విభూతిని, నామమునుధరించువారు నామమునుధరించి, శ్లో॥ స్ఫుటిస్తీ
త్యంతరజాతృబ్రహ్మజ్ఞుమహేశ్వరాకృతృ సర్వాత్మకం ప్రణవం ఏకమేకసమాశ్రియే
అని శీర్షిష్టు పురాణమంగు జెప్పబడినట్లు స్ఫుటి, స్థితి, లయ, కాణధూతుడయ్యి బ్రహ్మ
జ్ఞు, శివస్వరూపుడగు పరమాత్మను పూజించినచో పరమగతిం బడయ నచ్చునట-
కాన నిట్టిరహస్యాస్థములను శ్రవణపడి చింతింపనేరక యన్యత్రస్తులును, కొంద
లు మనవారు బోట్టుబోనేమున్నది. రాశ్యను యాగించుటచే నేమి ఫలమని వెడవా
దములు నేయులొగున నున్నదన, ఒకగామమునందలి పుణ్యాస్థులందఱొక ధర్మని
చే హరికభిరేయించుచుండ, నాగామమునందలి గొల్లనొకఁడె పతిపాలమునండి
నచ్చిన తోగుతనే గానము రేయించి భోజనంబిడి వివేకములదగుటచే భిక్షాంశాచి
నాయకా, భిక్షవచ్చింతినతక యెల్లప్పుడు సంసారాపేక్ష నుండున్న వాడవుగాన నేటి
నిజమబ్రాహ్మణ హరికభిరేయించువానిని. కొంతసేపకు సనరాగాయన, ముంగుండగు
నాగొల్లండు భార్యంబాచి నేమాకిని గుర్తు నిద్రవచ్చును, తొన్నగుగ్గిళ్ళు కొన్ని
నెట్టిటివాయువినములును పిదపచ్చెదనన, గుణశంకరాలగు నాగరిత యెల్లలగానింప
నాఁడంపాఁకఁగనేయు తావునకుంసి రంకులుగాను నొక్కళ్ళతో తొన్నగుగ్గిళ్ళము
ట్టరేసి యొకగురుగుండెనీంద కంఠింప మకొని వెళ్లిరి నోగునొదికొని బయండ న
డునయిని నాచుగునయొనుకములు రెండు ఫణిగముగాఁ బోరుటచే నొచ్చట మంటి
గడ్డయొకటిగాని పీనినోటండు పానీ, పక్షి, క్షూద్రుని ఈ రెండుకొనుచు శ్రీరామాదా
నము రాహుతికఁగనేయినాటలగు.

రామ-నాదనామకీయ-ఆటతామము.

మనవిశీవా నోటనున్న ఇకాలయముండు బిట్టకినిన్ను మెత్తిదన్ను ॥

అనిపానుమంద గొల్లందరినూని నీ సాహచారిక, నోట్లలో రన్నే, హరికభిలో
నున్నే, యెక్కడచాచిన పన్నుచున్న గా నున్నదని యింటకినోయి భార్యనూచి
ని సాహమండా? హరికభయంజే చాడంబోతని అంతానున్న మన్న గా నున్నదని
నికి కొట్టబోయినాడట. కాననిహోరానినయొక్కయు, విభూతి నామములయొక్క
యు చుహిమ గుర్తనింగి వదిలమటయు నాలాగే నున్నదట. కాబట్టి.

శ్లో॥ పరిత్యాగాయస్మామీనాం । వినాశాయచదుష్కర్తౄణాం ।

ధర్మసాక్షాపనాగ్ధామ్ । సంభవామి యుగేయుగే ॥

అనగా, నెప్పు డయినోటికి నెంతయు నాస్తికమతమునకుఁబోనై బ్రాహ్మణులు
వేదపారాయణము మొదలయిన నిత్యకృత్యములు విఁజ్ఞించుచున్నారో, తుత్తీయులు తు
త్తీయధర్మంబులు విడచి రాక్షసకృత్యంబులు నల్పుచుండఁగో, వైశ్యు లన్యాయంబున
కొడిగట్టి బీదసాదలబడించి విశేషలాభముఁ గొనుచుండునో, మఱి సూద్రులు నేవ్రతా
హ్మణుల యెడ భక్తివిశ్వాసము లేక యుండునో, యప్పుడు శ్రీమన్నారాయణాం
డగు భగవంతుడు సజ్జనులను రక్షింతుమటను, దుష్టనులను విక్షించుటమను,

ప్రపంచమునందు భర్తము సాచించుటకును ప్రతియుగ మందుజేకమానవ మృగాదుల యందవారిండుచుండనట నుజ్జయు నాతేశ్వరుయందు గుణియు నిర్గుణియు, సర్వ సముద్రై, స్వస్వాప్యకుండై, యజ్ఞయాములం దిహించుచుండనట. అట్టివన మాస్మం దిహించి కపటించిన దిశావతాములలో. మా మానవముల పుష్కలముగా మా వశాము కరుణానునములుగా మువని వేర్చిలంగి నోవ్వలని, చున్నాట. ఏలనఁగా.

సో. రామనామమననామజయ త్తే ముగాక పిన్న సోభి వాసం.

అంగస-గిభినద-గు-ముది, కీ విడిచి, ముదిరిన పిన్న.

అపవంతి వాక్యముచే నెరువడ నున్నదైను సక్తివిశ్వాముతో రా మనామమును సాచించుటచే నీకసాగి నున్న మున్నంగునాట. ఏలనఁగా నడ వులయం దాకలములు వెక్కిరించిండు చున్న టున్నగిములనామముగలయునునుచే లెట్టిమాత్రముచే మనోమై సాగము నొక్కయుములో లభించు సామ్యము కనుగొనుటచే నిది నానాక నామమును సాగించు చున్నది. ఇది సాగించు నశక్తిగాట కజియు.

సో. రామేనంద్రద్వియసహందీ నానా స్మరణ మున్నున్నట్లే లభి.

కాయము సెల్లపమానుసానా మున్నుత్తేగ్గ నున్నానాంధ కాని.

అను పంకితో నే నే మున్నుముదిని కర్మలనేయు కన నామ భేదము ను జ్ఞాపించుమును రామమును వృద్ధమును భిక్షతో కర్మలనుటచేకట్ల కలుగ్గియు విడనాటి మున్నుపదంగు కెంగుటకు నదియునుచుకన్దు. నానాకీ. రామము నవలక్షణం దెట్లనందుకు చున్నది. నామముగానొందకొని పుష్కలం దనాచుకుని నివ్వనా మమును గీర్తించి ర్చించవలయును గాన నడవదలము నిండుకొనతో.

రామము—పూర్వముగా భాగ్యుని—నానాకాని

మో. రామనామ మున్నుగి. మో. ॥ ల. సోభనవారి. లగా. బననామి. మో. ॥ సోపీజనపననానాతనగంజే. అను మొరన్నా. యహా సోబనవారి. మో. ॥ ३. సదగ్గ మానగు కామముగి. మో. ॥ తది భావు. గానా. బననామి. మో. ॥ ३. ముద దానన భాగ్యునిగానామి. భక్తచందన భజన బననామి. మో. ॥

శలాగున నుచుండలము ప్రతికము సోమముని దవ్యనామగ్గ. సోమేని భవనంధములం దెగి చిగాయగున్నులమై నానానోక్తసాంకార్యంబునోలొంగుదు ము. ఇంతియేగాక. సో. రామచంద్ర సత్యానుసానం. సో. రామ శత్రుతోటికడ. ३౦. సో. రామ శత్రుతోటిభిక్షం. ౩౧. సో. రామ శత్రునామకనానా. అను ప్రమాణముచే

నట్టి మహానుభావుండును, జగజ్జనకుండునగు నాశీరామచంద్రునిచరిత్రము విచారించుట మనకు ముఖ్యమైన పనియట అసచ్చరిత్రము వినుటచే నేమిలభించుననగా శతశోటి సోమపానములు చేసిన పుణ్యము పొత్తమానట గాని సోమపానము లెన్ని జేసినను తిరుగ జన్మకలదు. రామనాథ చరితామృతపానము సేయుటవలన గర్భవాసాది నరకముల కాస్పదమగు పునర్జన్మను గురించి మనమెంతమాత్రము ఘోరపడవలసిన పనిలేదట. కాబట్టి భిక్షాభివృద్ధిపలప్రదమగు నారామనామమును భూలోకమునందూకువారిచేతనే గాక త్రిలోకవాసులచేతను పఠింపబడుచున్నదట. ఎట్లన-

శ్లో॥ యస్యావధారచరితానివిరించిర్లోకే । గాయంతినాగదముబా
భనపద్మజాద్యాః । ఆనందజాగుప్రసిక్తికుచాగ్రసిమా । వాగీశ్వరీ
శతమహాశరణాపప్రద్యే॥

అనగా పరమపావనమైన యారామనామమును సత్సంగోక్తమందును, స్వర్గమందును, విరించియు, సన్స్వతియు, నాగదుడు, యింగుళిఁగు, దేవతలు మొదలు గాగల ఋషులందఱు మిక్కుటముగా నానందబాష్పములు వెలువడ నియునెఱుఁగము న నెడతెగక వర్ణించుచుండుట. కాబట్టి మహాప్రభావముల శీరామనామము పఠించుటచే నెఱుఁగంతటి ఫలము లభించుననగా, చ. పరభామాపరపత్నసంగ్రహాదు విప్రస్నుండు చోరుండు గు । స్రుపాపాస్నుడు మాతృపిత్రిహండు వం- శభక్తిష్టంగా న్యోత్తమ! త్కృతనిందాస్నుడై చో నియమంజై-కర్ణామృతంబులరిం । పరహియోగుల కిందరానిపదముం- బ్రాపంచుగాఁబంబుగాక ॥ అనగా పరధన పరనాయక యందపేక్ష్యలవాడైనను, దేవ బ్రాహ్మణాలకు హానిసేయువాడైనను, చోరుండైనను, అధిక పాపాస్నుడైనను, తలదండ్రులకు ద్రోహము చేసినవాడైనను, కుల భ్రష్టుండయినను, లోకవద్ధకులగు నెద్దల నింపించువాడైనను, నిశ్చలవయినభక్తితో శ్రీకృష్ణునందనచరిత కర్ణామృతమును పఠించిన వనిన యోగిజనులుం గూడ జెందనేగనట్టిదిదేహకైవల్యపదంబు జెందుటకు సందియ మెంతమాత్రము గలుగదని యాదిశంకరులు వచించినారట. కాబట్టి ఈ గాథను శాస్త్రపాఠములు-గాలును వేదములవ్యసించుటకే । చాలుజపంబులుం దపము చాలువ్రతంబులుతీర్థయాత్రలుం । బాలుసగోపవాసములు-సత్కర్మపురో ఘసమోగనిష్ఠుల౯ । బాలు భీతిమాన్సృగ్భూ-సత్త్రిము సంస్కరణంబు గల్గుట౯॥ అను నార్యోక్తిచే సాక్షాన్మోక్షమును బడయగోరు మానవునకు శాస్త్రాభ్యాసములు నేదపారాయణము జపములు దీర్ఘయాత్రలు ఉపవాసములు సత్కర్మపులు యోగాభ్యాసము నీమొదలగునవి యక్కరలేకయే పతిపావనవిరుగు ధరించిన యారామచంద్రుని స్మరించుటచేత బహు సులభముగా మోక్షమును బడయవచ్చునట. కాన నాదినకరవంశ ప్రవీణుండగు శీరామని చారిత్రము విని యానందజన్మమున సాగక పతిమటకు నుడను ప్రయత్నము సేయవలయునట. ఆసార్వభౌమని చారిత్రముగు శ్రీరామాదాని మోక్షమంది మహత్తులని యనగా,

శ్లో॥ శ్రీరామాయణమాది కావ్యమృషీణా వాల్మీకినానిర్మితం

వేదాంతార్థవిశారి నైరనుదినంస్తుత్వంస్తురైరర్చితం ।

శ్రోతృశామఘనాశనంసుతరోస్తుత్వంతుముక్తిప్రదం ।

సృష్ట్యానుభవతంతిరామచరితం తేయాంతిష్ఠాపదం॥

అను ప్రమాణముచే శ్రీరామభద్రుని చరితమును బోధించు రామాయణ మాదికవి
యగు వాల్మీకి హర్షిత రచయింపబడినదయ్యును సకలవేద వేదాంతార్థసాగరియును బో
ధించునట్టిదియు కల్పవృక్షములవలె సకలార్థములు భక్తులచిచ్చునట్టిదియు, త్రిలోకవాసుల
చే మిగుల కొనియాడబడి వారికి శుభములొసంగునదియు, జ్ఞానులచే ననుదినము పా
రాయణము చేయబడునదియు నీ మొదలుగ ననేకమహిమలు కాలచరంగు శ్రీరామా
యణచనుదినము భక్తిశ్రద్ధలతో పశించువారికిని వినువారికిని ఘోరగురింపముల బోనడ
చి సాక్షాద్వైకుంఠపదవిం గలుగఁజేయునట్లు. అట్టిమహాపురుషుని శాస్త్రముగు శ్రీరా
మాయణము పాలసముద్రముతో ఎరిబోల్చుదగియున్నదిట. ఏలగుననఁగా.

శ్లో॥ వాల్మీకిస్మృతిమందగణముగత స్సీతారామాసంభవః ।

సుగ్రీవాంగదహుబవాది పతంగస్సమిత్రచంద్రోదయః ।

వాణీత్వస్సమనర్విధిమనసుధఃపాలస్త్యహాలాహాల్ ।

శ్రీరామాయణ చక్రవాక్విరమతో గూర్మాత్సుభ శ్రేయసే ॥

అనునీతిచే ప్రపంచమునందలి సకలసాక్షుల సంతోషము మేలువలెంచివచ్చి శ్రీ
రామాయణము సీతాసాగము వాల్మీకి హర్షితచెనుములను నుండగిరిచే పధింప నం
కమేమి వస్తువు లుత్పత్తియైనవనఁ, సీతాపహరణమును ఉక్తియు, సుగ్రీవాంగద బాం
బరదాడులనుకల్పవృక్షములను, శాపిత్రియను విద్రుడును, హనుమంతుడును మణి
యు, విభీషణుడును నన్యుతిమును, రావణుడును హాటూలమును గనియించిన వేట.
కాపున శ్రీరామాయణమును దుష్టసముద్రమునకు పరిబోల్చుట త్రిలోకవాసులగు జ్ఞాను
లందరు గ్రాహకులని యుద్వేషునట్లు. వాణీయు సమస్తప్రాణులచే స్తుతయింపఁబడునా
గభురామావతారరంగు సకలసములు పూర్తిగానిలవి ప్రపంచాచి యున్నవేట. ఎట్లనె.

శ్లో॥ శృంగారం క్షేతినందనేవిహరణే వీరంధనుర్భుజనే కారుణ్యంబలి
భంజనే ధృతరసం సింధోగిస్తాపనే । హస్త్యాశూర్వణముఖే భ
యపహేబీభత్సనున్యాముఖే । కాదగ్ని రావణమర్చనే మునిజనేశం
తంవపుఃపాతునః॥

అనునట్లుల లోకమాతయగు సీతామహాదేవయందు శృంగారమును, బలకుని
భలో శేషధనుస్కు శిఖరమపుడు వీరమును వాగ్ధగట్టుచు సాగరియన పద్మతంబుల

మఱాకయు కౌంకితునో యాచార్యుని నేకలింగ వాఙ్మయము దెన్ని పుష్పమును ను నాయుండలి పేర్చుచే వాటిని యిరుంచి పుటుకు సజ్జములంపిజుని మగుల పినయును తోఁ బ్రార్థించుచున్నాడ.

కం॥ రాజమనోజ్ఞవిరాజితః । రాజేంద్రరంజనతః । లలితః*రాశివాతానా
రాజవత్ససా సునివర । భూహరవివేజ గీరి*సోమనాభః॥

చ ॥ కలుషమదాహుః*గజన *కాంక్షానాం మహానుభావయోగా

బలవదాతిభిమ భవ ♦ బ భవిమోచు పద్మోదనా

విలసితిక్రీడాద్రవన ♦ నేదసుచరాగితభిక్షనత్సర

సలలితమూర్తి నందసుత ♦ గామజరాజ్ఞాతి గోపభంగకా ।

మాలిని॥ కింకరమదపిదాః ♦ సుప్తాకాశిరా

సురరంభబలహః ♦ సూన్యశాలాపహా

కింకరతిరంగారా ♦ సింహద్వారాహారా

నిరుపమగుణాభారా ♦ నిర్మలకారాపారా॥

గర్భ॥ ఇతి రాధానామాలక్ష్మణ సామంతా ముదామయ

తుల్యతేంద్రియమున, భాగ్యదాన సామ్రాజ్యము చుట్టముంబా

భక్తుల ముక్తాఫల, గామనాభ్యుదయభవ, సంగీత

సామర్థ్యవిగ్రహైవ, శ్రీకృష్ణ గాన గానము

శ్రీసీతాభివ్యంబుల సంగీతములందు హరి

కథాచరిత్ర భగవద్దేవ, అకలసు.

కింకరు, నామర వాన కపిసాహు

యవప్రజీతంబైన గ్రామ

నంద బహుమతియైన

గీతామయము మదహ

కీర్తనములను మదహ

కిరారాధానామాలక్ష్మణ సామంతా ముదామయ

సుమంతి సుమంతా ప్రధాని సహోచార్యు హివాసి ! వామ దేవమునియగ స్త్ర్యముద్గలజోనృపసన్మాసి॥

వసిష్ఠాచార్యులగురుమోహాశోభిహ్మజ్ఞాసి । భింసురకవిజనసహ గామకభృలూర హేమనోహరాసి॥

ఇట్లు సకల కాంత్రిప్రభా భాసమానంబై నెన్నొందు అమోఘాభ్యుదయి ను తరణితుల జన్మండును, నిర్వృతవంశి ప్రవీణుండును, జనలోక్తిక మహాగ్నుండును నగు దశరథరాజేంద్రుండు సుమంతి మొదలుగాఁగ్గ యుచుండుట నులగుచునగు వసిష్ఠ మహర్షియు వామదేవ. కణ్వ, గర్గ, బాబాలి మొదలగు సుకమునలంఘాడి నిండు వేగోలగఁబయి రాజ్యంశేకీర్తిని స్వస్థధర్మిని సాలించుచున్నాడనఁగా; ఒకత స్కరుం డొకభాగ్యవంతుని మెగిల ఒకగుఱ్ఱమును దొంగిలించుకపోయి గూఢగణుల నకుసమీపమున నిండు మఱియొక పట్టణమునందలి సంతలోనమ్ముమిండ నీవహుల చచ్చుట తనగుఱ్ఱమును గుర్తించి పక్షిత్వాని యాతస్కరునితోగూడ న్యాయాధిపతియగుద్దకుం గొంపోక న్యాయాధిపతి యాతస్కరునినింజూచి యాగుఱ్ఱం నీల గొంపోంచితనని పక్షి జేయ నందులకు వాఁడు న్యాయాధిపతింజూచి సహోప్రభో యాగుఱ్ఱము నాన్వరితపే దినినీయాయత్త వారు నాభాగ్యకు సహముగానిచ్చి ఇప్పుడక్కడ వచ్చింజూచాడు. అ ప్పటినుండియు దీనిని నిడ్డవలెసాక భవాశేచే నిప్పుకు సంతోగో సుగ్ధునితనినగుటయు న్యాయాధిపతి సర్వాదింజూచి దీనిని దూరండు నీహుటకంబును గొంగిలించుతల నెన రై న సాక్షిలు గలరాయని అడుగ నందుల కాతండు స్వామీ ! సాక్షులేగునులేరుగాని నీయశ్వంబు నాయగియే. దీనిని సంతోగో వర్జించి పక్షికోంతివన, న్యాయాధిపతి కొంతనేసాలోచించి గయంబున ఘోటకంబున శేరి తన గండుకేతులతో నాగుఱ్ఱముయొ క్కకన్నుల గంటినిమాసి యాతస్కరునింజూచి యోయి యావేగ్రిముల సంతోగో నెయ్యది గుర్తించియో శిష్యమన వాడు నాగాత్రియేగొంగిలించి పక్షింపక పోవుటచే కళవళిపడి స్వామీ యాగుఱ్ఱమున నడచుకన్న గుర్తించియ న్యాయాధిపతి గుఱ్ఱమొడ ముకన్ను వైనుండి తన హస్తంబునందీసి దీని నీవబద్ధమొడిది. ఈగుఱ్ఱమున నడచుక న్ను తాగునే యన్నదిచూడూ మిప్పుడే నిన్ను వంకింతుననుటయు, వాడు మిగు లభయంబుకెంది న్యాయాధిపతితో నయ్యా ప్రమాదకశంకా కుడికన్ననుటకు మాటుగా నెడచుకన్నంటి నిశ్చయముగా నీగుఱ్ఱము కుడికన్నె గుర్తించిందబద్ధమైనననుగు విధిం చుశిక్షకుఁబాతుండనాను నని వక్కాణించుటయు న్యాయాధిపతికుడికన్నపై హస్తం బును దీని యందేకన్నును గుర్తించి కాకుండుటచే యాతస్కరునికి మిగుల కఠినమునశిక్ష విధించి నాడెడు. కాబట్టి దశరథరాజేంద్రుం డంతకు మిన్నగు యుక్తితో న్యాయ సూక్ష్మతను గనిపట్టుచు మిగుల ధగ్ధంబున గాఢంబునయును సుమంతింజూచి యొ కవారూ,

రాము-హిందుస్థానిబైరవి-ఆదితాళము.

సునోసచివర యేమనకీబాత్ | కంఠోచలేగాజ్ ఆహనేసాత్
సునో || గోఅన్ర గ్రాహ్యునుఖచాతేక్యా | దుఃఖకీకాణీసకు సహీ
క్యా || సునో || సుబజనభియబక్యేమర హెక్యా | కి హెగాజీము జెయిదు
జనకీహల్ || సునో || హోగికుగ్గిమామారది మాక్యా | భరసతలా
యెయససాధుసజ్జనక్యా || సునో ||

దశరథశ్వరుండిట్లు మంత్రించి సచివోరమా | వూజ్యంబగు మనరాజ్యంబు
సందలి గోబ్రాహ్మణులు దుష్టులవలని భయములేక నిర్భయముగనున్నవారలే ? యజ్ఞ
యాగాది కృతువులు నిరంతరాయముగా జరుగుచున్నవిగా. రాగవోరు లనువదంతి
మనరాజ్యంబునం దెక్కడనులేక సకలదనులు సుఖంబుననున్నవారే? కానమన రాజ్యం
బునందలి సకలవారంబులు పిన నామగారి మిగుల కుతూహలంబు జెందెడి. నావుడు
చుంతి శేఖరుండు దశరథమహారాజుని ముకుళిత కంఠమునఁబై,

రాము-బేరగ్ - ఆదితాళము.

మన వాణాకింపుమి | మహాగాజా || మిన్ || మినదేని | ముననా
స | మనుసేస | మనుశేఖా || బార గోగులను బుద్ధిదూరులు పురియగ
దులేకి | ధారుణులనుల్లెధర్మమెగాతురు || మన || వేదశాస్త్రీయితి
హాస వేదులు బ్రాహ్మణులెల్ల | హాసములశిరగనుచి సగకుగొననిట్లే
యుల్ || మన || ధనదాన్యవృద్ధిచేడతను గెల్పువైశ్యులు || యనయ
ములుధ సేవచేభద్రులగుసూదులు || మన ||

జేవా ? జేవవారి నే సాలితంబగు యన రాజ్యంబునందలి యెల్లస్థానిలును
మిగుల నానందముచే గడించుచు నేవనను చిరాయుష్యులుగాకేయ శిల్పబ్రాహ్మణు
ల శిష్యులని బ్రాహ్మణులను పి మరయు బ్రాహ్మణులు వేదవేదాంగ తిర్క్క వ్యా
కరణ పురాణేతి హాసములాదిగాగల శాస్త్రములయం దాకతేరి సదా చలింపని నిష్ట
తో యజ్ఞయాగాది కృతువులు నిర్వృత్తించుచున్నవారు. తీర్తియులన్ననో విశి
ధాయుధ కాళంబుచే బేర్చి యాప్తి రణగంధంబునం దాస్థానాత్మం దెదురైనను తినుబ
లంబుల పోటు నవిదావెదమని ప్రతిజ్ఞలు సేయుచున్నవారు. వైశ్యులు వ్యాయ
వర్తనంబుచే వాణిజ్యంబున ధనంబు గడించి ధనధాన్యసమృద్ధిచే యాకుబేరుని నిర
స్కరించుచున్నవారలు. సూదులు సదాభగవద్రాహ్మణ భక్తియుతులై స్వకృపికా
గ్యంబుల వలన శీవించుచు తమతమ గృహంబుల భద్రులై యున్నవారలు. మఱి
యు దేవరవారి రాజ్యంబునం దెల్లెడలను జాగ, చోర వ్యాధిగిస్తు లనువాక్యంబు
విసరాక నులందఱు మిగుల వైభవంబున చరించుచున్నవారు, సామంతరాజులు

మనకియ్యవలసిన కప్పుములట్టుచు దేవువాకి సాదసేవకులై మిగులభయభక్తులతోనడించుచున్నవారని వచించుటయు యానరెందుగిందు మందహాసకంధితమనారవిందుండై సుమంత్రునిఁబిలుచు

గాము-హిందూస్థానలోని ఆదిత్యానిము.

బి.శ్శికోనధిలమున నెచుఁగానుకొని || ౧౧ || ఆనానానానాని ప్రధానసే || ౧౨ || ఆపనిమంత్రసేవహిందూస్థానని ఆయోమో || ౧౩ || వాలీపుని || ౧౪ || కాన్యాకాన్యాసధానపరామిని || ౧౫ ||

నచాబాబు పంత్రికరా నాపూర్వశిష్టసుకృతింబావనీయట్టి సచివాగ్రణి ల్లా మగుటచే నీగ్రాన్థింబున కంతెగాయంబు వాటిల్లు గాని తుంటిలనకానీతండుగుచ్చిత్రాం గుండిదిగంకు మనకిచ్చెడి కప్పుము నీచుననియు పలయునేని కివలం నీచు నన్నగుడ నొగునని కాదులకలన ననదు నివివ నమోగాంగునివ నానుమతి యానుగాంగని చుందల్లమునావ నానుకంబుమగుల నాతుకతి కింబుమన్నదిగాన.

౧౬ || లోకై నై క్తాగానతై నుపసాచితై గాబుని-మునై పైచే || ౧౭ || త్రినూక వాన్తైపుము || ౧౮ || నేనానులగు || ౧౯ || వగ్గింబుగకు || ౨౦ ||

నచివాగ్రణి ? కల్పగ్రంథమున కలయు కంఠనోపకరణంబున నుపకర్తృక దనంబునకు నీదంబున మంక మనసేవాధపతిమగు శక్రం, చు మెదలు గాగల గానుల గునాజాపింపుచుని నీలగున గాగ్రతింతిరిబుని నేతపువేడ నొకవవ్వనితుండగుచి, అపాపారానా సర్వంత చువనగీతెని కిలరా దగ్గనికహా పుట్టుతెకసాదమానా కి లగరా దగ్గ కమితాకలోకన శ్చేద కేగియమానా, గానానెచిగని శ్చేధ యమానా అన మానా యానింపు మనింపుము.

గీ || సింధువిషయగురుగణి - ర్మగ్ధగీతి | భూసుగ్ధింబు ములువేద-పురుషులగి | నానుమనపునా ముని - బద్ధియున్న | నాగు మోసలనిపుడున్న - నారు నారు ||

చుహాప్రిగో! సింధుదేశంబునుండి శేషేశ్వరిగొలుకులగు బాహ్యగొలుకురువుగుగీడు వేంబున రేవసు దిగ్బంధ మునెంచి బహిష్కారంబు వేచి యున్నవాని కచించుట యు, ఒకగానిచుమునందొక బ్రతువుగడచినిని దిట్టించి గానద్య విమోచనంబు నీ యుందలంచి కి ముదీతయగు నొకపండితుం కాతనింజేరి పం నమోగాంగుంతయనివేరింప నాప్రిభువు వచ్చినపండితుండు గుమనినాం రంబులం గొరించి యుండుటచే నీతండా సామాన్యుండగిమించి యాదరంపుక వెడలగొల్పుటయు పండితుండు వివాదంబునొంత తడవు యోచించి 'ఆడంబరానిపూజ్యాని' యగునొక శ్లోకమునుబట్టి పరిగె చెచ్చుకొని యొకగాకలివానింజేరి యట్లగు గొన్ని మంచి వస్త్రంబు లేర్పాదుకొని ౧౭ ఫలియంబు తిరుగ నాప్రిభువు నేఁబిచ్చి తన విద్యాతిశయంబున కతిని నానందింపగ జేయుటయు

ప్రభువుమిగుల సంతోషించి పండితుని సత్కరించి నాటిదినంతనిని తన యింటంభుజం పంబిలక నాతండొడబడి భుజింపం బోవునమయంబున ముందుగ వడ్డించియున్న పదా గ్ధంబులలో నొక్కొక్క గుప్పెడుదీసి తనవస్త్రంబులపయిం జల్లుట కారంభించినాడట. ఇట్టి విపరీతకృత్యంబాయబడుచున్నది యాశ్చర్యతమా, మీరిట్లెల జేయుచున్నారని ప్రశ్ని జేయ నందుకాతడు స్వామినిన్న టిగినంబున పొసరిననను దర్శించి నప్పు డీస త్కారంబులించుకైన జరుగవయ్య నేడిట్లుగుటకు గతం బీవస్త్రంబులయహోమయే? గాన తమగీవస్త్రంబులకిచ్చు నత్కారం బేనొల్లనని యాధనవంతుని సిగ్గుపరచి వెడలి పోయి నాడట గాన నజ్ఞననాయకుం డట్లు గావంపక కడుముదరుంది వారిరావంపవంత్రీకా భాపించుటయు పుట్టిలంతయాస్థానంబుజేరితామలన నత్కారంబులం గాంచిసుఖాస్థితైయున్నతరి నన్న కెందులిండు వారింబులు.

రాగము - హిందూస్థానిభైరవి - ఛాపతాలము.

దేవతమూర్తి । నీహారముజే । యే ॥ కిసత్రిజావేకారిణిక్యా రహే ॥ దేవ ॥ నీహార విప్రాతుమకాహాకారిణ । ఆవతేనీహార తుమ యాప్తనిధుశ్చ । దేవ ॥ మనమేవింతాచాండకాండి । హేహార్యసమా గత మమగుభలాగత । దేవ ॥ ... ..

దశగోశ్వరుండు బ్రాహ్మణులందఱు, హాస్యలాగా ! భవత్పాదకల్యాణము సో కుటచే నామంహారంబెల్ల పావనంబయ్య మోదాన్వనంబుచే పాపంబులువాసి న్యన్వేషణైతి మహామహులగు దేవలు నికసిందుటచే మిగులప్రభావంబు గాంచిని గతమెద్ది దేవని టురా గతిమెద్దియొక్కొ పుహాత్మ్యులనమాగమంబెప్పుడు శుభసూచకంబేకగా. కాన తమరాకకు కానంబారయ నామనంబుమిగుల కుతూహలంబున కెంగుచున్నదని వేకు టయు బ్రాహ్మణోత్తము లారాకేందులిం జూచి.

రాగము - సాకి - రిపా.

జనపతితుమసురౌ జన్మదేశహర్ష సింధువిషయ మహారాజే । జనలోకై కనుందరి కౌసల్యాదేవి జగతిభరతి మహారాజే ॥ ఖయాలు కరోతుమదేవా! బసత్తరహే యబజేవా ॥ ... ..

హేరాజోత్తమా! మానవభూమి సింధుదేశము, సత్యసింధుండగుమానరేంద్రుని ముద్దగుతురగు గౌరవ్యానుహదేవి స్వయంవరంబు ప్రకటించుటకయి యా భూమికు ని యానతిచే మీయాస్థానంబున కరుదెంచితిమి. నూపవిభవ సౌందర్యాతిశయంబులమా రాజపుత్రిని సరిబోలువధూటు లీతిలోకములం దెవ్వరునులేరు వినుము.

రాగము - బేహార్ - ఛాపతాలము.

అనాలోబోటిని కేతగుమేలో । ఆసా॥ భాసితదరహాస మేల్పధూలో

|| ఆసా || నెన్నోసల్ నెలకిందుకి నెలు! యాకిన్నులె యరివింద
ములబోలు! చెలిసన్నలెయంకి నెడులు! నుజ్జెన్నెరులెమదభ్యుగి
ములు! ఆసా|| పలుకులు చిలుకలనులికి చు! చెలిబుద్ధులుబ్బల్ పూబు
తులమింను! కలికికులుకునడలంకులబుద్ధుగిచు! తనుకు బలుకు మైసారు
లేజగిమించు || ఆసా || కిరమాలుకాంచనలతిల గెరు! గెరినాంకారువి
చిమలబారు! కిరు కావిమోవిసారుబ్బిరు! నాగి నాపం దానసామిని
భక్తగోరు|| ఆసా ||

రాజా దశరథా! ప్రపంచమునందలి శక్తిం గా, పద్మాంబులన్నియు నొక్కటిగా
జేర్చి కలిపి ఈ మెనుస్పష్టించినాడా యనునటుల రాశీచనేత్రీయగు హరారేనయా స్వ
యంవరంబు దేబదియాలునేతములతో ఎకటెందుమి యందలి రాపుత్రుల రూపపటం
బులారసి దెచ్చుటకై మారాశీంద్రుగి కొందఱు బ్రాహ్మణుల నియోగింపెనందు మేము
నీయాస్తానంబు జేరితిమని డలక దళభ రాశీంద్రుండు పొన్నంగి వారణవ్యాసగి వస్త్రాభి
రాదులచే పూజించి తనరూపపటం నొక వానినిచ్చి పనిప ఎదవ కానల్యాక హాదేయ
పనిధవాతిశయములందలపోసి యామెపై పుమిహెచ్చ మనంబున.

ఉ. ఆమదలంభరీచికిర-యూకిమలాసన యామృగాక్షే యా,
కోమలబాహు నల్లి యలఃకోకపగోధర యాసుగాత్రి నూ,
సామజయాన యాయనశిసంతననూరి చని యునో పుమున,
ప్రేమఘోరిచి గున్యులకుఃకేయసి గూకా గుఱేయి పేయుక . .
అనియిట్లు తలపోయుచు మిగుల వ్యాకులైతిమింజుడై మానింపున నందగిందన
మనంబుననిడి నీట్లూర్పునెలం.

రంజిము-కాక-నాపితాభిము.

చానగొనినుగూడు | సోభ్యముగిల్గి చ | సెల్లనమి; మహిగానగి
రాదే || చాన || ఘనమగు కావిమోవిరూపగిల్గినోనకి | యచయమిచి
తాయనుభవమగునో || చాన || కమ్మవిల్లునికే | లయ గల్గున నెడి |
గిచ్చుననెనే గిచ్చురవలెక || చాన ||

శత్రువుల కల్యాణముహాదేవై భూహాతిచంద్రుని - సుమనల - చింతించుచు
వకలధశ్వరుండు కాలముగడపుమండ నచ్చట నింక - రెందగ్రి జెలయలుకెళింబుల
గలరా కొమారుల రూపపటంబులం దెప్పించి వాసీజులబులచే లనగారాబు తూతురు
కంఠ సభిజనంబు లామె కాయపంబులు జేర్చు నిగూఢించి జెప్పటయు యచ్చకో
రాక్షి యంద నెగిరించి కోలకెకా శీత్యుండక దళభ హారామ రూపంబునాచి

తోడనే ముచ్చిల్లి నభీ ఒంటలునేయు కైత్యోపహారంబుల వలన కొంఠ సేపటిక దం
యాపటుంబును సలుహును ముద్దులగుదు.

రాగము-హిందుస్థానికాస-చౌతాల్.

కౌభర్మా పంమోహాత్ | కై సేబాదూలగాయన్ | శ్రీ || స
యసకైః చరీమారా | సాయ్యామో శ వ.సహారా | యెకతలపతభా
సుందరీమూర్తి || కౌతి ||

కౌభర్మా కౌభర్మామహాదేవ చింతించుచు యాపంకశ్రీముఖుని బాణహంప
లవే కామము గాయమునోప నిట్టూర్పు నిగుడంచుచు యల్లన నోకి పభునుజీ కైలం
ది గుచ్చింపు గిట్టగుచ్చుల భాగంబు భరియంపబాలక నడువల్లలాడ మం శ రాగినకు
నంటున నటించున నడయాచుదు దశాగ్రుని మనంబుననిడి.

ఉ|| సంతసముః గనుం సమై-స్యోతలనాథ కుహారకోటినా
పతయు చోయించుగిల దా నలదా ఒంటలుండినెతిని
కాంతయు సమనోజ్జతయు గాచ నసంతులనా సేతా శారమా
కాతు సంతతుం గొ రజని-కాంతుం గాక తగ్గో బాచుంతుం గొ||

గ|| కోటికొకొక మల్లిన ♦ శిరుశొడలుభిరి మెఱుగారుచెక్కు-
ల♦ బాలుగారు! నెర యేనివిచైసము ♦ పుష్కరిమహాహా! లక్ష్మి సేయును
నదింలుతున్నెనినెంబు||

అప్పుడొక కోకొండకు ఒకలుకెంతుని, వనెంతుని, ఒయెంతుని మొదలగు పుత్రీ
కొండటి మూహాతిశయంబుల మున్నగువారిని కప్పకొనకు మాటయేగాని వాం రూపం
బులైకినో యిహకతి కెవ్వరు చూచియుండదు అయితులందఱును నేక ప్రత్యక్షంబు
గా నావృద్ధుడు నవంబు చ్చెప్పడ రామోహనాంకురి కుపము కనుపండువుగా
బాడగంటి ప్రయాగ యానయనంతుని వెందొడలుబాడ వీరుగ కల్పిల్లిపైగి
పెరిలవత్తుల పురింప బియ్య గాకున్నది. కౌరా, యామునియగును సుని
నందుని కిక్కరించుచున్నది. ఇంచయేల, గూమహానామని యెరుగ్గా పే లక్ష
సేయు హా! యాదాహా! చంద్రికలు వెల్లిగనీనీనుని వయంపని నాతనువాయేల,
బాలా, నయ్యెరుగ బిగునూకు బాకునూగాని శత్రురంబు కాన కాన నాగల్గి
గుబ్బలంట నేచు నేనేమి కేతుమ్యా నొమ్మి శా నసేవి.

రాగముసురట ఆప-తాసము.

చెప్ప వెయెప్పులకుప్పమాయప్పో నిప్పుగ్గామిప్పిడుములు
జెప్ప|| ఒడ్డుగిరినినేరెప్ప వేయకి! నెప్పక ప్పునోయని నెకరునూచె

ననని॥ చెప్ప॥ మొలకనవ్రులదేబసూలునెమ్మొమ్మకనిలవాడే॥ నలరా
యనిగేలుననుసనుసు రన్నుచుకొండీతడెనవే॥ చెప్ప॥ ఈసూచివానిక
బాసజేసివిలాసముచిసినవే॥ నాసపనముజ్జైవాలు దశరథుని చ
యుచితిసినవే॥ చెప్ప॥

సభామణి రూపసాందర్య గుణాతిశయంబుల త్రలాక వాసులమీను యినవలెప్ర
జాతుండును నవాగ్ర్యశౌగంధ్యైశ్వర్యండును యశో సంఘులందును జనలొక్క కు సహృదయుండు
ను నగు దశరథరాజ్యైశ్వరి వంయించి కుమరకిన్గి-తిని మాంజనునీతో నాసూతులుగా
వక్కాశింపువని నెచ్చరిసి సనకునిపాలికిబుత్తెందుకుయు నాచేడయితొయింబ నాన్గ
నంబుశ్రేష్ఠత్వాంతంబయి నెఱింగింపసంభవ గల్గెనుండుపరమానందయినానందుని యాచి.

రాగము సరి స హరితము.

ఆంధ్ర-హోదాగియ! మేరెనునమీ యుగ బుడగు దభోహమా -
పుత్రైదశిరిధహూదియ || ఆన || భౌతికముని ప్రపంచము నుండియు
ఉపరి నియంతాయని! ఆంధ్ర హోదిననుచును శాఖ్యుని గియ | మా
సంద-హోదాగియ రాత్రిదిన్ || ఆన ||

సచివోత్తరమా? నా గారంబువుల సమయమునందు నానల సాక్షాదపరిచయము మా దిండ్రుని కరియించెగాని వేరేగి వివాహముహూన్మయమునకు విచ్చేయ నూదశిగధ మహారాజునకు ననవిత్తాశ్చక్రముగా శుభలేఖలంబుండెడి. మఱియు ననవత్తలంబులు ముగిలక నశ్చియంగాని మంజునీమూర్తి పురి మలకు గాటబడి, పరిణయంబునకు వలయు పూర్వము సమకూర్చి పరదానకుల నిర్యాగంబునమిటయు నానవిగానినీ గుటుంగునై మండనకు కానిత్యాగివై మరల శిరువుడు మదమశరణుల, అదమైపోవున నా కదికన్యకనందక బుద్ధులెడిది.

అంతా సంతోషంగా ఉన్నారు.

సలపట లాపై తునె ॥ వల ॥ పలువగు పుంస పుంసాడు ॥ అపహరిం గ
 నగోగం ॥ వల ॥ చిలుక పై పుంస చాలా ॥ అగ్రుం గ కుబాకులూచి ॥ తిట్లు
 కు పట్టుకురు చులగోరు ॥ తమ పుగును మునీయ ॥ వల ॥ ర్థము ర్థము మ్మి
 మధుకరి ర్థుంకి తులుజ మ్మి వేగ ॥ కి మ్మనగు ॥ మ్మిలు ॥ ఘుమ్మఘుమ్మమ్మి
 వ ॥ వల ॥ మలై మొల్ల సరులై నల్లెలితో గాను పల్ల ॥ ర్థుం ర్థుం మునిము
 డలైల్ల పుల్కలుల్ల ॥ వల ॥ ధారు మోపి మోపి ॥ దానమోపి ॥ గోపా
 లుత్త ॥ కారుడురువడి పడి ॥ మూలిశిరుములైయ ॥ వల ॥

ఇట్లు ౦గ్గూ బాధించితి మగులగుల పంతులు రాకొ (2)ను ౧4 ములు పంతులే గు

కొలదికైకొట్టకులు ఒలుకుడు కాంము గడుపుమిండునట పాలస్త్ర్యహృ మనుమడు ను విశ్వవసుప్రహృ తినుభావుడును లంకారాజ్యపరిపాలకుండును త్రిలోకంకుండు నగు యాదేశకంకుడును బలదగ్ధుండును ప్రియపీఠి యేలగున గాడ్డము సేయుచున్నవాడ ను గుడిగ్రామమునందొక కాకిలవాడుగలడు. వాడు ప్రతిదినము తనమురికిగుడ్డలమూ టు లొక గాడిదపై నెత్తి నీటిరేపుం జరచుచుండును రేయిమేతమేయ గాగ్రమునందు బడిచిపెట్టుచుండ నొక నాదాగాడిద రేయిదిరుగుచు నాగ్రామమందలి యొక కాపువా ని నొకటిలోనంజేరి యచ్చటికాయగూర మళ్ళిన్నియు త్రొక్కిపాడునేయ నాయంటి గలతె యొకరితె మూరవంబునకు మేల్కొంచి కోసావేళయెననొక బడతెంనని నాభి రంబు కాంమునగ మోడుతుయు చురునా నానాకిశ్రేష్ఠుండు తనభా శ్రేష్ఠంబేవేళకు నిం టికిరాకుండుటకు గతంబెదియొక్కోయని దవ్వుపనాదించి పురంబు కల నుండిరి తుదికా కాపువాని నొకటిలో కాలువిరిగి పడియుండు తనగార్థ రాంబును గనుంగొని మిగుల దుఃఖించి యీకృత్యంబుంకెయ్యు కాపువానిదేయని ప్రహించి నిండుమాలలగు నాకాపు వాని భార్యను మిగుల గోపావేశంబున దన్న నాడట. ఆతాకునోకినతోడుతనే నామ గువకు గర్భచ్ఛేదంబగుటయు కాపువాడు కిన్నెలొక నాపురంబలు భూమికు ని యొద్ది నర్యాదునేయ రాంబుముం దానాకవానిని ఎలువనంపి విచారించి పీఠిగన గాడిదకాలుకు కట్టుగట్టి కుచువన కానాకివాని పరినాంబరములు కాపువాడు మోయునట్లులను గొట్టిపట్టియునుగుటకు మిగుల కుచుగొను నాకాపువాని భార్య తిరుగ గర్భము పొందు నట్లు కానాకచివాడెంతయిన శ్రమపడునట్లును తీర్పువేసినా డట. కాన నంకికన్న మిన్నగి ధిక్కపరుడగు రావండు త్రిలోకంబుల నయించి యేలగున రాజ్యంబు సేయుచున్నవాడన.

రాగము- బేళంగ్-ఆదితాళము.

రావణా స్మకారామసునోఘన । భవనపానిసభుగభుగలాతి
 కేరావణా॥ త్రిలోకంబునెరిగింకి యేకహే । యోలిధిరాజాపితామహా
 యేసునో॥ చలితనహియచువింపరాచాగిని । శ్రవణకర్ణాయపనిమందిర
 మో॥ రావణా॥ అనిలస్పృభినిగో లహముందిరి । యనలపాకి కే యద్య
 మారణహా॥ ఇకకిరగిపిడి చచ్చోనాతిహా । నయనాపిస్త్రుకే వారిరణహా
 గే॥ రావణా॥ చంద్రార్ధతరీధరోయద్రచామరాధగో । సారిదేవతాయ
 గిస్తేననిగో॥ జమకర్ణోనిస్తీనాను శ్శాతిరి । కుజేరహూతుమకొరడి
 చారి॥ రావణా॥

దశముఖుండు చతుర్ముఖులైన హేమతామహా! నేడు మొదలు నీవుమాకుం బురోహితుండవయి యనుదినంబుదయంబున మానదనంబునకే తెంచి పంనాగశ్రవణం బు గావంపకలయా నునిం. ఇంగ్రా! నీవునానుంబు వేయుము. చంద్రా! నీ

పు ధర్మము యిట్లుము. పవనా నీవు మాధర్మ హర్మ్యంబుల కుగ్రహణము. అనలా నీవు పాతాధ్యక్షుడవు గమ్ము. ఇనా! మాతెంట కరదీపిక గయికొమ్ము. చరుకా నీవు మావస్త్రంబు లుతుకుము. యనా నీవు మిగుల సోతరించి యున్నాడవు గాన యచరిసమును మాతకలయు పానీయంబుల సహాయము. ధనకా! ధన మాకుసమీప బంధువుడగుటచే నున్నొద్దు. హే! క్షిప్రుగా నుండవలసి యెగున నెంతటి కన్నీ పనులేర్పఱచి దాత్రంబు కేయించు కొనుటకు వెల్లెడంబున యొకనాడు పరమేష్ఠింజూచి.

రాగము-పూరికల్యాణ-పూరిక సోపానము.

మనవివినమా! మావిధరాయ నేగి! మన! అనయమునా! సరి భునన! మునబోకెడి! నిరికిరుగి! ఘనశ్లోము! కనలగాన! మన! సరిలే నిబలదర్పమ! పానాని పునెలుగ! హా! కొంటునికొక్కలు! దరమన! జనులగదఱు! నూగునగుపాబల్! దిగు కొండగి! చుచు! పుష్పకొభు విపుట్టినాతుడ! ముట్టనామజుగిలిగొను! న్నెహు! మెన్పటను గట్టడియై! ద్విముగెను! మట్టబెట్ట నాడుబట్ట || మన! ముల్లకము తెల్లజూచితియల్లనా! కెగు యచగనా! కెల్లలా హా! కుమ! స్వగ్నే! వల్లను! నాయుల్లము! భేత్తిల్లగ! చిత్తిల్లనా! || మన!

శ్రీసతానంద! యామా! లన్న శ్రేణులగే నింద్ర! కరుణ కుశేరాగుల గు సప్త నికృలకుల శీతండుండు! కరుణ గిండ్రియక్ష! కన్నగి కింపునసాదులుగా గల సకల దేవతా బలులూ సుమహా! నెంపు కదనతి గాని నా! రిగోరు! పాటి విల్లా ని త్రిలోకములయం దెక్కడను నింపునకు నూచి యెటుల కదనంబుల పగును శి రంబులు నాపయ కుష్మ శెప్పలుగా గుష్మంపుదు యం రంబులం బలకేసి నా యునుకులం బాసనోపు వీరం దవ్వలో నాని తిదిదంకు! లవగో! వాసగల పాద్ది యో నద్దాని నాకర్ణింప నాచిత్తంబు మిగుల తత్తెల్లనున్నది. గాన! పేవేగ నేఱుంగం జేయుమని పృశయకాల గిల్లనంబుల మాప్కి బలకుటయు భారతినాగుండు కొంతదడవు యోచించి పరిక్తికంబునింజూచి.

రాగము-సహారా-శాస్త్రము.

దశవదనానిను! దన్యారాతిమద! చలితదమనా || దశ! నశము గాదుభువి వాగిలకిప్పుటి! మనసానియామ! బసనుసి కెయ || దశ! నిక్కమునీసరి కెక్కు మగడు లేడు! యిక్కువలయమన వెదకి వెదకిజూడ! దశ! అనకోసలావిభుడగుదశరధుని! ఘననంశజు! యనినుదునుమగనోపు! దశ!

హేరావణా! నన్నీవడుగరాని పృథ్విజేసితి వయిన జెప్పెద నాలింపుము. ని
 త్కువంబుగా నిత్యవలయంబున నిను ధిక్కరించు మగండీఱఱు నెక్కడనుగా
 నము. గాని భవిష్యత్తరంబు నెప్పెద నించుక యాలింపుము. శ్రీ మదనంత కల్యా
 ణ గుణధామరంగ నాయుడిరొదమణిండు దుష్టుల క్షేపించి భూభారంబు వారింప
 నయోధ్యా నగరంబున దశగ్రంథహారాను భర్తృపత్నియగు కౌసల్యాదేవి గర్భంబున
 నవతరించు. ఇగి ధృవంబు గాని నితర సింహనరేంద్రుని హరి పుత్రియగు కౌ
 ల్యాదేవి స్వయంవరంబున దశగ్ర రాజేంద్రుని వరించుటం జేసి యామద వేదండ
 యాన కల్యాణ మహోత్సవం బెల్లి తప్పక జరుగు గలదు. నతీయు జన లోకైక
 మహాగ్రంథగు యాదశగ్రంథు సముద్రయానంబున నీవటికిగించున తప్పక సింహ
 పురిం శీరంగలడని వచించుటయు, ఒకానొక గ్రామమందొక మహాకారు తు
 మాగుడు గలడని. అతడు బాల్యవృషనుండెయు దుస్సాంగత్యంబువలన హరాంగన
 ల నిగిని కాగిండ్లలో మెలగుచు సంగీతములు వినచు పుచ్చెల ఫేడలు మొదలగు వాన్య
 ములయం దానక కలిగి వరించుచు తుదకు భగంబంతయు వ్రేయపరచి దరిగ్నిం
 డయి సేయనది లేక బోరత్యంబునకు గాలుమాటి నెక్కు గుస్కార్యంబులు సేయ
 లోనై యొక నానొక్క వారాంగన యింటికి కన్నంబుగయిచిలోనం బ్రసేసించి ఘ
 సంబుకయు వెతుకుమండ నాతనికి నాకస్మికముగానొకచోట కొల్లెగా కిడివేసిన నొ
 క మద్దెల గాన్నింప నందలి భ్రాంతిలోనై తావచ్చినకార్యం బంతయు నుచి మె
 ల్లమెల్లగ మీటుచు యానాదంబునకు మిగుల నానందముం జెందుచు క్రిమేణ నాటు
 నరుసలు హిందుసాని లోలకు పరుసలు పల్లవి ముకాయంపులు చేతికొలది వాయిం
 చుమండ నారవంబులకు నింటివారు సేల్కొంటి నాతనిబట్టికొని మెత్తగ దన్న
 కారాగ్నహు బగునిగ జేయించినాగట. కాట్టి రావణాసురుం డనివఱకు పగమేష్టి
 తోశేయు ప్రసింగంబుగనుచి స్వయంవరంబున వా కవిసతోడనే గర్వంబున తనను
 స్వయం వరంబునకుం నిలువక నవమానించినను స్వయంబు నెంచి నా దశగ్రీవుండు
 ప్రహేళికకట హంబు నిగ్గలగునట్లాచ్చి కనుల నన్ని కణంబులు వెలువడ నతికాద్రం
 బున పగమేష్టించాచి.

మ॥ భలేగా! సింహనరేంద్రుడిపు కడు గ-ర్వస్ఫూర్తితోడకన్య
 నలిగి కూతుస్వయంవరప్రకటనా-వార్తలహితించి మ
 హ్మలలికతోనే నీవే సనైన్యముగ బా-హుగర్వమొప్పు శరా
 నలినారాఘవముఖ్యులంబుపి జే-వకచెల్తు నక్కన్నియ॥

హేపితామహే, పరమేష్టి! ప్రచండ భుజాబలంబుచే దండివగల భండనం
 బున తుండెతుండెంబు గావించుచు, భూలోకమందలి మర్త్య లబలులని వారిం జే
 ర్కొనక యుపేక్ష సేయుటంజేసి యానరాధములు కండ కొవ్వారిచే పోతగించి,
 యగ్నిదగ్గరి మదకుంభ విదారణ దాహణ కృపాణ పాణుండగు నాకా స్వయంవర

శ్చయంబు. అందరానిపండ్లకు నల్లబాపరచ్చునే ఇట్టిరపరీతంబుజాలించియున్న నానితో
త్వప్రియేందుమని యెంత చెప్పినను వినమింజేసి యామరాశంభాతాచేటినితనకంతముంబట్టి
కొనుచుని యాకాశపీఠిని యొక పట్టణంబుపై బోవుచుండ నచ్చటికినువీచిత్రముంజూచి
చప్పటులుగొట్టుటకారంభింప ప్రిమాదకశంబున తాచే లిదేమిచిత్రమని హంసనడుగుట
యు నోటిపట్టుకదలి భూమిపైబడి సహస్రశకలంబులై మడిసినదట కానదత్కంఠం
ధుండగు రావణునకు విరించిచెప్పిన వాక్యంబులు సుచింపకదప్పస్వభావంబునదశగ్రీవుం
డురాక్షసగోళంబుం బిలిచి.

గాగము - భోగగోళ - అగ్రతానము.

హంసోమాంబాభావోతి తును॥ యోభలమాంబోయజభలమా
నోతి తును॥ కోసలప్రభుఁడొక దశగ్రీవరాజు॥ సింధుయాత్రోరైసై
న్యసెనునపరి॥ మాగో॥ శాలివంశనైన్యకుసాగింక బిచ్॥ సుతకరోచిం
త్రా యెహిహనంబా॥ తును॥

హేదానవరీక శిఖామణి॥ హంసలిప్యశిష్టదేవాకంబున నగనవచ్చుచుసా
రంబుజేరి యందొక నానైవేద్యసమేతముగా పరిభ్రమంబున నేతెందు దశగ్రీవరాజుని
గుమిక్రియతోగూడ సాగరంబుగమునుగంజేయుడనియాజ్ఞాపించినిశేషయగుకుకకు
జేచియుండి నదవనంక నేకకుంజంబాని.

౧॥ నలుదిక్కుచు గుంపలురపు పట్టించెన్నులు నాలుగెన్నులు॥
నెలనగుమోముగలు తరుణమున పింఛన కేంద్రనాదనః
దలగి దేగిగానతె నుదగిగిగి॥ గనితెచ్చు రత్నభా
విలసితమైన యానమును - వేగ ధనేశలసద్విమానముః॥

ఓరినేకకా! అ-మాన శేషోప విభవంబుల నలరారు సింహరాడ్లనయ కాస
ల్యాదేవి కల్యాణంతెల్లి జరుగబోవుటచే నేతానుదకతి నిలుచెట్టి వివాహంబున కంత
రాయంబు గల్పింప నానుంతనంబున మిగుల సంతసిండుచున్నాడ గాన వేవేగనివిపు
దరిగి మన విమానరాజుం బానుత్తంబుజేసి యాటదేము హమ్మని వచించుటయు వా
డతిరయంబున విమానం బానుత్తంబున నేయనద్దానిపైలంఘించియముహూర్తకాలంబు
నసింఘనేశంబుజేరి.

నీ! పచ్చనిశోరణాల్ బరిఫిల్లెడుకాంతి, పత్తనాబెల్లను-బన
నెసంగి॥ హెచ్చైనచప్పగా-లచ్చెరువొదవింప, మేలుకట్టుచెరంగు-మి
స్కులలర! ముత్తెగపుముగ్గులు-మోదంబుగల్పింప, రహియలంకార
ముల్-మమణజూప! లాంటి గుల్లోబులు ల్లాసాబుగల్పింప వెలిపట్టు

కేతనా-త్వలయుచుండ | లలితకుంకుమగస్తూర - మలయతావి | ఘృ
మ్ముగుమ్మనుచెమ్మరల | గ్రమ్ముకొనగ | జెలగి జేగీప్యమానమై - జేలు
గుచుండుసింఘపురిజూచె సాదగి-కింధయిండు ||

ఇట్లులలిత మంగళాకరంబు పైసారయి చప్పునరచుగాంచి యంతరిక్షంబున
పిమానరాజంబున నిల్చి వీక్షించునెడ,

ఉ॥ బాంసనాయి సంపదలు • బారులుగా రహమెల్లినగగా

కిదిలిద్ది నే బతుల • కిడుస గురులు ఖాటిమొనగా |

నాకసపుక దివేల మతయు • నచ్చములెస మతాబుచిప్పకీల్ |

నాకవిహాసమానఘన • నాట్యవహానలనంబు హాస్పగిక్ ||

పంచపాదిగీతిము. విసులసములగుమిశోడ-వేళవలయ | ము
న్మిగారెడిచెక్కిళ్ళ - మూముమలయ | నువటద్దిసతీలకంబు-నుద
లిచెల్ల | క్కాత్రు సనభద్రగుం-జరుము నక్క - ననము నచ్చు
జాతరా + సమాచి ||

ఇట్లులలితైశ్వర్యవన సింహరాజా క్షేత్రంబున కావ్యా నుపాదేశిని సంక్తుః
శ్చ - గాఢవి నాక క్షేత్రంబునై హాసానాళికి నాకేమరి లుగఃజేసే నుంగిభాగ్య
సంపదలు కలంబు లభింబునుంకె జేలుకళా విహారములొక్కమని గులు
దిలమమంజ హాసీగుల యూరగు కావ్యాని గీత సంపద సాని క్షేత్రంబునై
పిమానంబుకల్ప నెయిలొక్కకుండ హాసాతోని వల మూర్త్యుహాసాని లెఱపిమాం
బుచెట్టెట్టుక లంకాపురంబుక్కు ముంబైహాపుమంజ నల్లెనలలో నుమయంబున నా
కస్మీకముగా నుకు సంభవించిన యూదకు వనంబున క్షేత్రాలికి శోకపూరిత గయనయ
గుడు కావల్య పుకుల గద్దెద స్థంబు.

రాగము-జంఘా ౧-ఆలౌకికము.

మాటిమాటికింగుండగతనెనే | హాసయనిని మంపాపపురై
వము || మాటి || దిటచ్చగవీరేబటయిక్కనుచే | తీనతివెలిలభాంబుడనైతి
నిహం || మాటి || ఆసిందికోసలవిభాక్షేరెమయంజ | రాసనెందినేమోస
హాతిహం || మాటి || హాతపుగనీతనమతిముదిరుగను | మతులెక్కననా
గతిహాతునాకో || మాటి || శీలతి పడె దుశ్శీలతిభాల్పడ | పులదునామది
జగదీశ్వరహం || మాటి ||

హాహమేశ్వర ? యతకో-ల : భుని : భునిగాకొని యతులెన గొట్టుంబులం

దగ్గరి యాసించియున్న నన్న నిశాచరాధిపమునిబాల్పడ మోసగించితివిగదా. అయ్య యో! ముత్తనన్నీ నీమని బారిండునీయక రక్షించువాండ్వరు. ఒగడికా? ముందటి జన్మబునం దేటువంటి నోములు నోచితినో ఒగడేక పృతాపుండగు సింధుదేశాధిపని కూర్మపుత్రిసయ్యు ౪ నలోకైక మహాంధుండగు దశరథుని వరించయు యిపుడొక యనాధ వలె నీదుష్టునిచే బర్క మగుల వగుల మోగలవలె. పాపపుడైవ మేగతి బాల్పడించునో గదా. ఇంచిన కానున్నది గాక మానదని నీతీరున లోలోన మిక్కుటముగ దుఃఖించు యా కాన్యాదేవి యంతటి సౌందర్యవంతురాలాకోయని దశగ్రీవుండు జూడ సమకట్టుటయూ.

గీ॥ నెక్కసంబగు వగపుచే - మిక్కుటముగ | బొములుపై కెట్టి చింతించు-ముగుదిమోము | చండెతిరి మనశ్చూల-సరికాపె | దైత్యనాథులను దిగుగొంద వైవఘటన॥

చ॥ కడుదిగులంది వైత్యకుల-కాలతమ హురియమచిత్రీ మీ పుంతుని సుందరాగియని-బాహుబలంబున బట్టిచెచ్చిపో దడిచుకదీని. ఇంకెరు-దయ్యను మాడ్చి నదచ్చుచున్న దీ చెడుగిదియేల నాచుచు-ధియనిశోనెను సాగిరింబునక ॥

ఒకానొక శతపు రామనిద్రయ మీద బ్రాహ్మణులు ఆరా నాశ్రయించి యుండెడిది. అందులో నొక జేమ యమున నరయత్న మువలన సేగుగుననియు రెండవవాడుగ నవదనుగ్రహించి ఆరాత్రు కాన్యాములు రుగునని నీతీరున వానించుచుండును. ఇట్లుండ నది నిశ్చయంబు ఎడలంపనంది రాక్షసులొక్క-నాడు తుంబిళలంబుల గంటినివేషించి యందొక కానిలో యురు తెలుగని కొంత ముగ్గులొక నదను హేళుమిడిన నిలము నగయత్ని పరిచాడందు వానికి రెండవ కానినిద్రయత్నంబున వానించు వానిని శాక రాంబులుగా యెగురవాని తనవలె పులంబుల నింకిరి గొంపోవదు మాంసమధ్యంబు న నొన్నుంచి ను నాలండు పశు! యాఫలంబింటికిం గొనివనిన కార్యంబెమి. నేటిక శాకంబునకు వలయుపదాధికంబుల నిన్ను నే నుకుండ్చితి. నేడీపులంబులను గొన్ని కాసుల పెట్టుటైన విక్రయించి యందలి ద్రవ్యంబునకు కొలెపెట్టెంబు గొనినను నేటికొక్క జుకు పచ్చునని నిశ్చయించి యాఫలంబొక వైశ్యునకు కొన్ని కాసులకు విక్రయించిప్పు టంబుగొని బనిన మరునా డావైశ్యుడు నిండ్ర తిథిగాన నాటికినంబు దైవయత్నంబున బ్రాహ్మణండు జనుచుండ నాయార్యుడు వానిని పిలిచి యాఫలంబును దానంబుగా యొసగ నాతండుని గ్రహించి యింటికంటి పక్షింబు శేయుటకై పిచ్చి అందంబు బంగారు గని పరమాశ్చర్యంబు కెంత భగవదనుగ్రహ పుని యెంచియుండ మరునాడు రాక్షసుండు నయత్నంబున బ్రాహ్మణుని పిలిచి నేనిచ్చిన ఫలం బెంతిని

చ్యంబుగా నున్నదని యాహుగ నాతలకుండు పహప్రభో తామద్వికళలందు మిగుల రు
 చ్యంబుగా నున్నదని నబద్ధంబు బల్కుటయు రాశీంద్రుండని గ్రహించి వానిని బెడి
 కించి నిష్కృతియగుచును నెట్టిని యే కాశ్యంబయినను దైవాధీనమునను నిశ్చయించి
 నాడట. కానిట్టి దైవసహాయుడని యే దేహయగునను నెట్లుగా నోచునుం
 చునట. కాన లోక సామ్రాజ్యమందగు యారావలమండలంబు కాల్యాణము ముఖిలా
 సముజ్జాప్త సుఖకట్టుటయు, మిగుల నిగులూచి వగులూచు బోదులు వైకట్ట
 క పాదరించు నేయనేతుండు నీశ్వర యని చింతించుచున్న యానంద్యునిని పోము
 భిగవత్వలంబుచే యారావలమండలంబు నీశ్వరము ప్రసాదించి కారూఢ
 లంబు మాడ్చు గమంప జైల్యకులనాటించి కను లోకమునను నేనెవరయి మి
 గుల సుందరియని బెట్టితిగాని నీనిజాప్త నెరువరయిమాన్యు నున్నవో.
 ధి! యాపెదని గోరెను నాకని యానంద్యోగూడ కాల్యాణము పోకిని సాగించి
 పదద్రోయుటయు, వైకుంఠవాసునికృపచే నానంద్యోగూడ ముద్రించి మునుగి వా
 యువశంకన నొక వింక్షింపటయు, అటు రావలమండలంబున నిని గాత్రములు
 చతురంబుల నేమేతుండై ప యుండునటు మేరేవచ్చు దభిధ పహగం. నాగుల కప
 ట మహానామంబుల నుండుని ముందులు.

చి॥ చిరగోధుడవచ్చుచో బు, చి-నాల్కి పుగిని నెహాగివిచ్చినో
 యోమును బెల్లె దా తయు-నా బేజెమున మేము గె
 కుశలముగా చి నాము కుమారులగాన చిందెనవికి
 చామ శ దాని సేసేమ వాడెదనాధి మేనారెయిం ॥

కాశ్యంబయింద పక్షములుండు యానంద్యులకు విశ్రవసీ యిం
 శక్తిగాను గా దళ భావనిమండలంబు నొక యిం దును రాశీంద్రుని సుహృ
 ద ప్రాంతముల కలుహక వ్రకగుటను నొక కాల్యంబు పోకిని ముందర వ్యవహరి
 తామరుకె.

కి॥ నానంద్యుల ప్రాంతముల పురానిన నొకప్పుడో ముగిలూచి పిల్ల
 బ్రాత్రగిల్ల నెలనయిల । నాకే గి నెదగిరిగి నా నెచమోదమునో ॥

నానంద్యుల వస్త్రంబులు మైమెరుగి పగులముల పోకినినీ నహం నా
 హామములకంతమనం గిలింపి కుంకుమ చందనాదులకు మృతంబులగునెట్లెక్రొక్కా
 రు మెలుపుతీగల వీడిం దుంచు కాల్యాణ మహానాదనిదళాగు రాశీంద్రుండును, దళిర
 కశ్యుని కాల్యాణంబునయు భద్రాద్రి నామంబులు ముప్పునా, పంకంబునో
 రంధక పుష్పాశ్చర్యంబున నానంద్యుల రాశీంద్రుని పంకంబుల మెలుపులు
 నామగ నుమింబు నుండు కాల్యాణ మధిల్ల మునూనెల ముండులు
 యు, కుంకుమం చుక వ్యుంజముతో పిల్ల క పుష్పాశ్చర్యంబున

జూచిన నేలయూచినటుక్రిక్కిరిసెవిరాజా । దక్కప్రమాకృషీ ధావ్యరాసు
 లునిక్కంబిదిరవితేజా ॥ మృగ ॥ బాలురువృద్ధులు స్త్రీలుయాదిగ్రతు
 కుటరుదుగుణధానం । బాలముజేసినబంపుసువిరాముముజానేలాసార్వీ
 మా ॥ మృగ ॥ వేటలాడివమ్మిటపోప్రమునబొంగుశిలలములునుగయ !
 భటలు హితులు సామంతులుగొలుచునయలువెఱుమింకనయ ॥ మృగ

ఇట్లుతె మృగసంకులంబుచే జనపములు దదదిరళగధ సుహృదాదులం శం స్వామి!
 యెక్కడో లెక్కవనినా మృక్కడిమృగములు క్రిష్ణుల మాతోట పేటలు
 నురుమాడుచు నాహులకృష్ణలకు భయపాపాతింబులున్నించుచున్నది. ఆహాహా! వాటిసా
 చుకన్యమేమని జెప్పవలె.

౨॥ నామనాకంబుల్లింగున ॥ సంగులుసాగి నాకంబు జీనుగలక ।
 ౩ ॥ నామనాకంబులు ॥ అంత ॥ లుక పెదనువ్వులుగారునాతులు ॥ వేం
 కొలగిదివినిజెనుడ ॥ నిక ॥ నామనాకంబుమవిగూవొడి ॥ నామనాకంబు
 నకుగూలపు కొప్పుననేమి నెప్పచా ॥ గామన.

౪ ॥ పుష్పలబంబులగాదిది । మచ్చికమావిన్నపగులు । మన్ని
 చిరగా । బచ్చెరువుగ పాకిములగుది । గుచ్చినెనక దేరిగానకు నెడి
 లుచున్నది ॥

ఇట్లుగూడ జనపములు క్రిష్ణుల కడంగిండుటయు శతగ్రంథంబులందుండెన
 యట్లవేట నన్నాహంనాచుత్తం ॥ ౪ ॥ కృష్ణుల హరిక నామనాకంబు
 చ్చి నామనాకంబులగాకంబు నుచుండును.

కాగము-సాగదుస్తానికిల్యాణ-ధానానము.

సండుముమేం ॥ కృష్ణుల ॥ సంది ॥ సాగదుగమ్మగములు । సా
 పువబాకేలా ॥ సంది ॥ కృష్ణులహరిక । నామనాకంబుజేగా । భూమి పెంపారా
 బోవనుగీరా ॥ సంది ॥ నామనాకంబు ॥ మానగచి ॥ బానిసముం
 తా ॥ భూదను పం తా ॥ సంది ॥

౫ ॥ విశేషమా ! జనపమంతయు పృథగ్భీతిచే కృష్ణుల కెందుచున్న నా
 రలుగాన వనమితర కానకంబునకేగి యాహుతుక మృగలబు ఘాతనేయందగు. కావు
 న మన వేటకాండ్రోన వేష ప్రయాణ సన్నాహంబు గానింప నాజ్ఞాపింపుము. పామ్మ
 నుటయు సచివగండు స్వామియానతి లోసావహించి యటుల నెకవేర్చి నిజేరించుట
 యు పదంపడి దశరథ రాజేంద్రుండు వసిస్తాగి ఋషులచే ననుజ్ఞవడసి మహావైభవంబున
 భరంబువిడచి యరణ్యంబుజేరి.

మత్తకోకిల. కాఱుబోతులు గూలనేయుచు-ఖడ్గపాణుల
మొత్తుచు. మారులేకను మత్తసామజ-మారణాబాసరించుచు. భూ
రి సింహతర-శుశల్యస ముత్క-నాబులు జూపుచు. ధారుశీపతిపేట
లాడెను-దారవీరవిహరుడై.

ఇట్లుప్రచయించి రాండలూలు శ్రీ రామ మైయాచి తుండెనుండెయిలు గాకం
చుచు, మత్తకులంకలూచు, కిక్కిరింపుట భల్లంబుల శీలసేయుచు, సింహ శరభ
కానూకాని ఘోరవృత్తిని ప్రకృషించి కావంబెట్ల ప్రస్థురుచు నొక్క-యెడ
మత్తకులాంబు చొకదానికొకరునుగాని బలంబుల పడచి బహుదూరం బలుగుటయు
సంతసూర్వుండవై మించి దెసం గానక యాగాదాంభులంబున శరభంకు నగయు
నని తీరంబున నాకుంకంబున పొందియుండు నచయంబు.

రాగము-సింధుకసూచి-ఆదితాళము.

నసిస్తాజ్ఞా ఘేపునిను స్తకలాం. ని ఘేగాజయే కా గజనూనూ
॥ నసి ॥ వనహం సూర్యాస్తాతిచక్రులూ. నెల్లంబా నే హోంబును
బుడుచూగ్యా ॥ వసి ॥ బహుధావహాని బహుచాగీ ॥ బాణనేదన
నసాయబాగీ ॥ వసి ॥

కీర్తనకు దశకముహారా నగయుని తీరంబు నుదవేసండునట్లై నొంది
యుండుతరి నచటక గొంపదవును.

బుఱుబుడునునుశే బాబూకటయ్యెమూల్యునిన స్తగీనీట
దడవుసేయక గడుముద మొందుచుదశరథునినతిధాటి. ॥
స్వని వేదియగుసాయక మొకటి సత్వముగ సాగించె. ॥
హోరాభంగిసామగమమహాయు మిగిలెనటాబరమిచ్చె. ॥

“బాబూ మ” మనునొకధ్వని నీటియందు విసవచ్చుటయు దశరథ రాక్షసంబును
మదవారంబు బలంబుగ్రోలుచున్నదని మిగులసంతసించి శబ్దవేదియగు నొక్క
ఘోరశకము వింటి సంగించి యొకగ్లాతంబుగా దెగించి బరశుటయు నాతామనకు
తోడురనే “కవోవే పుమేశ్వరా” యనునొక యార్తావం చాలించి భయకంపితగా
త్రుండై దశరథుండు నిచ్చేష్టితుండై నిలువంబు,

హోరా-హిందుస్తాని-రాగము-ధన్యాసి.

హాపరమేశ్వరా ! యూర్తరక్షణ! యాపదోద్ధారాశాసీ! తాపస
సుఖకరా! వైత్యసంహా! పాపమేమికంసాగీ ॥ హాప ॥ జడలచాల్చినీ!

యడవులపడిబడి కడుముదమున నిద్రింతున్ । నేడెయెడల నాశెనగులు
నా బడవా నెనుగావిధమున్ ॥ ౪౬౪ ॥ నితరునుగూపుల । శురయుమీ
గడ । నితరహింస నేయనినా । పుమభిక్షన । వదిములుగలదినే । పలు
బడితినివృధనూ ॥ ౪౬౫ ॥ పుట్టగున్ పూను । పూ న్నూ గునూ పిగునై
తగుగునురో । పట్టెన్ పిచూ । పట్టి గోడెడి నుగించితినిమాన్ ॥ ౪౬౬ ॥
నెంతగపీతునో । నేననిపింతున్ । వదిమునదికూరి । యుగ
తరాత్మనే । నతకుసునిన్ । చింతింపెని । నీన్ ॥ ౪౬౭ ॥

హాహా! యదవల యివ్వలిది యెను ననుకొనిక యహ
 గు నహంబు తినుమున్నెన్నియొప్పులైన నెవ్వరికి నే నుండు కింకరి
 వికారా. హేయా భ్రాతృభాగయా! నానయా

రా. - కన్యాశుల్కము.

[illegible][illegible]

సీ॥ భసితపుంగులు-బాగువాని, బహుజటాపతిచే
బరగువాని । ధరగామహాక్షేత్రం- గల్లక్షిలెడివాని, గజాక్షపన్యతుల-

గదలువాని । ధూళిధూసరముతో - దొరియుగాత్రమువాని, సాక్షి
కబ్రిహృతే-జంబువాని బాష్పధారలతోడ-బరగుచెక్కులవాని, ల
లితాంగచలనంబు-గలుగువాని । నుసుకసురటంచుచిట్టార్పు-లుచ్చు
వాని । చక్రియుగ్మంబునుగాసిహ-య నెడివాని । సారెసారెకుజనకుం
బిరువాని గనియెదశరధుడమృహ-మునికుహంబు ॥

ఇట్లు చేంబని దేశగ్రంథులకు చెందుఁబొంబున కొంతసలంబు చేకొని మునికు
మానుని ముఖంబునఁ బ్రోక్షించుటయు నతండు కనులువిచ్చిచూడ దశగ్రంథమితి వనో
వ్యాకులితమైయుండె

రాగము హిందుస్థానీయో ౧-ఛాన్ శాశిము.

సుహాసరాక మెరాశిమనహాలోసునోపే ॥ మహా జాననిసహాయబ
సాంధ్య క్రియః మో - మోహా ॥ మృగనూవిసోదనే మెరాశిమహ
రాజీ । బాణసాగయ మైపాతికినగు గయమహా । ఘోరశమసమే
కాశ్రికనునాదిస । గునహాకియూమైయ బాగురురాన ॥ మహా ॥

హేమసానిధి, నిర్భయక స్పృగయావినోదంబున దగ్గరి నీకెట్టి యెక్కుజేసిన గు
రార్థుని బుచ్చిగావొట్టుము. సుహాసభావా, యాగంబైయుండు కోసలదేశాధీశ్వరుం
డగు దశగ్రంథుడు. మునికుసారా శేనవనంబున వేటలాగుచు మూర్ఖమైన సమయం
బున నీక దుర్తశుండాలంబునం దరిమికిని నేనలపడిని యెంటరిగా నరయూ తీరంబు
శేరి గాఢాంధకారంబున గజముకై వేచియుండ భవన్ని నదంబాలించిసామమునీరుగో
లుచున్నదను భ్రాంతిచే బాణప్రయోగంబున నీకెట్టి యపరాధమొనర్చితి. పుణ్యమా శీ !
నీయట్టి శుభమూర్తిని విధి ప్రేరేపితుండైన శరాహతిం గూల్చి సాహసించి యెంత
ఘోరపాతకంబునకుఁబాల్పడితి. నే నెన్ని యన్యాయులై తనను నీగ్రహహత్య కోపంబు
బాషికోనాలనుగ గూయని యిట్లుకోకించుమందు దశగ్రంథవల కించి మునికుమాగుండు
బాష్పకణంబులు కనులవెలువడ దగ్గుతికతో.

హిందుస్థానీరాగము-కల్యాణే రూపకశానిము.

ఇనవంశజననుజంపిన ఘనమదేమనూ ॥ ఇన ॥ వనమునననచరు
లంబోలె ననయము మేమచుచుండుము । జననరమముదునుమగనీ మ
నసెలలూయే ॥ ఇన ॥ కిందనూలఫలముల్గొని కాటవినుండుము । యెం
దరాక నెందుబోకగో । విందునెంతుము మందునకైనాహింస । మాని
యుండుమిందఱిగో । డెందమున సందియములేన తిరుగుచుండుము

ఇన॥ ధనకాంతియుగోనిజంహిని సు । దారిశరమున । మనమునమానా
జ్యముల్గొన బూనిపోవినా । మోసకి మావధచేసికి । గనులాభమదియె
య్యగొ । మను కళా వెనుపాపము । మోసగులునా ॥ ఇన ॥

ఏమోయో దశరథా, ననుండు నీల యనోరగుండుచైతివా? అయ్యమోగాళా,
యడనిండ్రి కందమాలంబులను దినుచు యాత్యంతపకారంబు కల ననందలంపకి న గొము
నిష్పాతరుండు మాబోటుంజంబున నీ 'టిబాధింబు సమకాగునయ్యా ధనధాన్యపశువిత్ర
క్షేత్రాదులందలి గాంతుచే మనుషులరుల హింసెంతుని పెద్దలు కెప్పగి పెండుముగాని
యందు మమ్ముంజంపుటచే ముంపననకుగిల్లు లాభ మెయ్యగి యయ్యా అరి వీరులమన
కంబు నురుమాడజాలు సభురశరంబు “సచ్చికిమిద ిష్కాస్త్రము” కలనావంకి
దిననిహితి వైవ నే నీకుంజీసిక నపకారమెయ్యది సార్వభౌమ. సత్యము నపతప పరో
మకృతువుల యధాపిధిగనకువురు కడుముచమున నుండు మునికుమారుండెడ, ప్రిండుట
ర కాండుహతియెడ, కిధిక్వలెంజిల్లు కాని నిక కనిచి ఘటమేమి. ఎకలభర్తృకాస్త్ర
విఫలంబగు నీబోటిసర్వజ్ఞులు వేటాచ నకుట్టిసను, కంఠంబు కాలమునందునను, నిక
సమయమందునను, క్షయహంబుల గావంప సుగుగూ- అయ్యమో నేజీని పా
పఫలంబుండ నేనేమి కేయవాడ కాతాత, హేమాట, కాత్యాంబులగు నిమ్మింక గా
పాడువా రవ్వరు. దిక్కులేని పక్షులైకడి బొంబు హించిలె తిరువారవ్వరు. అయ్యా
గురువులార, నిరంకు ముడిబుట్టచానల నెటిగె యెడఁదిలిగి కగుగలంబులును
నేటనిరును దెచ్చి మోకిచ్చువారవ్వరు. ఒహో ఎత్తెగెగెలూ, నేనె మోకాలయగలంబు
నకు కనిప, నిరూణవ్యంతును గుంబి, గాని మీరంకి నేగతి నాల్పడనున్న వాగ్దోయని
నామనంబు గుంసంతాంబుదున్నది. కళువంకల సమా నాచావురు దలసికతోడుత
నే మగ్గునపులు గోతాగిరంబుచే నెంబుల కచదరు. అయ్యమో దశరథా న క్క-
బాణంబుచే బుద్ధుర శవంబులు నెంబిగగగా, వైదు సృష్టయోగోదంబు నందలి
ప్రహంబంబు నిట్లు గాఁదిలిపనని పశ్చాత్తక్షమానగిండ్ నయితిఁ గ న యాదోనంబు
నిన్ను నందతుండు గా । నివ్యవృషియో, శాసాను ిం పలువునంద నంపన్నులయన
మీరు నన కుల కిచ్చువైంబంబు లిచ్చెంబు నెంబులెనా నానగనగో కిగిలెంబు
నిన్ను కంబు గ నెంబులెనానుంబుల గ

గీ॥ దిశరథేష్వరియోగాకొండ-దాపున క । నన్నుతింబుగొనొక
మిక్కి యున్నదనీట । నమితిత్తిషత్తో శేవసృష్టయోగైంబుల పురుదున్నా
రుగళగత-పామెలుగంచు॥

రాజా దశరథా ! ఏహసాగ్ధాశీతులగు మదియ ననందలంప పాలికి నీ కవం
డ లోడకింబుల గొని చని ముందుగ వారి దాహంబుచిహ్నంబు నావృత్తాంతం బంత
యు నది న్దరంబుగ కన్న పశ్చాత్తక్షంబునను. అటంబుల హంబు నన్ను న్నపసాతురు.

రాగము-నిమా - గానతాళము.

భీష్మపాండవౌ పాండవౌపాండవౌ || ఔరాపాండవౌ || భీష్మపాండవౌ
 పాండవౌపాండవౌ || భీష్మ || పాండవౌపాండవౌ చిత్తమునగుత్తుడ
 గురు సత్తమాదిగుణముగ్నియ నెత్తుబరికాడ || భీష్మ || చిన్నివెన్నెలగు
 దునూ యన్న నెన్న సన్నగించి కిన్ను వెన్నెలగున్నుగడబన్ను చిన్న
 బూడ || ఔరాపాండవౌ || ముగ్ధిచ్చునతలొచ్చి బాలనచ్చెకానినూళ్ళినిట య
 చ్చిక బుచ్చికిబూపనచ్చెగుచ్చునొక్క || ఔరాపాండవౌ ||

ఈ పాపాత్మా సుగుణవిధులు ముఖమయ నైపుటాన్ సోమూచ్చి నీయిచ్చకు
 వచ్చిన హెచ్చునిచ్చట బెల్లగుచుకించు చున్నాడవు కనువృత్తమున, సంపాదనమునగు
 వీరమేతగుని నిక్కంగాని నీమగనాపించితిని గావోయి. సోమోగితిమేని వీరకృయ
 కృడ, త్రిలోకంబులైనను భస్మీభూతంబుగా కేయకాలదుము. నీటక్కర వేసంబు విడి
 నిక్కడజాలించి మాబాలుని ఎలతెరంగిరింగింపుము. తేకున్న నిన్ని పుడిపుడి శం
 యించెదమునువి, నావుడుదశరథుండు కడుభయంబుకెరి వారితో సేనాపనవృత్త
 లారి, సేనాపనయండనగు యజ్ఞదత్తుండ గాన నీగొన్నంగుబాసించుదశరథుండన
 కనినాత్మకృడ, సపాపానీడితులగు హిమకుండలు నీయుదకంబు విరాహంబు వారిం
 పుడు. విదప విరాతనయుని వృత్తాంతంబెల్ల కి కొలంగి కెళింగించెద ననుభుయు నాగా
 త్యంధులు చిట్టలుకనుడి నీచా నీవు దశరథుండవై సేని గిశాధుండవై సేమి మాబా
 లుని వృత్తాంతంబు తెలియ మున్నుండ నొక్కరికణంబు వైదను గోరిలుచాము
 కాము. వినుము పీఠీ పాండవ.

మ॥ భగవదుచిత్రనాని మత్తినయ్యై-స్వస్కాద్గిరచించి యా
 యగడ్డిల్ల, శీయ నానివిధ సే మయ్యై గోత్రబాతయ్యై
 భగనూకున్వినిపింపు నె పకి మనస్తాపనలగ్గిలిగించివే
 జగముల్గింగురు మేమొకరితయలుగె-నావ్యంబుబోన పురియ॥

ఇట్లు కోపాద్వైత మోక్షమునై యగుగుటయు శరణుండు మేమనమచ్చతైర్యంబు
 నూలి యల్లనవారితో.

చం॥ శిరమరినోసి యేనుమన-సామజతుండమునేయపొచియా
 సరయువుశీరమందగు పొడ- చూచిననుండ భినత్తినూజాడ
 త్తరిజలకుండ్కిక జల ము- దారణముగ? సున్నుడధ్వనుల్
 పరసిన గానకేసితిని-పేరలుకొ గెయించు మందలతో॥

హేతాపవృద్ధులారా, మృగయానినోదంబున నీనడురేయి నేనొక్క మతక
రికా సరియూనదీ నీరచుంగు. వేచియుండ మీతనయుండు నీటముంచు కుంభధ్వని
నేనుగు నీగు గ్రోలు నిదవంబుగా గ్రహించి ప్రమాదవశంబున సాయకంబు విడిచితి
నద్దానింతటి మీతనయుండు పరలోకగతుండయ్యె. సుహృత్తులారా నే గడుపాపిన
య్యునోడక నీవతామానంబు గొ కలుంగింప నిటు విచ్చేసిన నీదురాత్ముని శయించి
నద్దానినలం బనుభవించుకొనుడు. ఆస్యూరా! యనిలగున ధ్యాయండు కొవ తన
యుని పింపించిన పతితుం డిగంటా మనకగునేయని నిట్లు కృతగాత నయనందై
నతింగింపుటయు నావృద్ధ మిగనంబు.

కిం॥ సోహోయనివలవిచ్చుచు నెహమామున మునిగివృద్ధము
నులీలబడి య ! తాహా నా పతి హోసాకునా । గామాత్మినిలగూలుచున్నయన
నిజములగ్గ॥

ఇట్లు హృత్పల్లి కొంతపడవునకుం తెలిసి కన్నీరు కుండభాంబుపై నెలయేరు
నందలబడు ప్రకాశంప బుతుగింపొక్కెని.

రాగము-పాగూర్పాది-ముఖాది ధృవశాసము.

పామ బొగసాతిత్తి ప్రియమి । నీటకటతనయమాకుటిలతనెనా ॥ప॥

ఈతీర్థంబున చురుగునూ అంచుచుచి కోకసాగావారంబు మునిగి
భజన నిజుగాని.

సీ॥ వనమృగములనునలె- ననరసుంపట్టి గగనేయనాతి డే-తప్ప
కేసె। తగునయ్యుండప్రబంధవమాచరించుమఁ, నిగిగెనుమునిపుత్రు-
నుఱుమాసేయఁ సత్యంబుదప్పడు సదచులచిత్తుంప, సాంసింపగనా
ల్లఁ- డితరప్రాణి లాలితాకారుండు- జాలగసుకుమారుఁ, డమిత
తత్వజ్ఞాని-చుధికుండయ । నకటయేమనినగ చెనో- యనుగుకొడు
కు! మమ్మునేమనిదలచెనో- మనసునంద । నీదుఖుశరహతిచేతి- నేడు
నేలఁ బడగవిధివాసెయ్యయో- బాలునివల॥

అయ్యయో దశరథా, నాపప్రస్తుని సంపదకోపం బిన్నివృద్ధులకైన నీరదని
నకల పురాణేతిహాసంబులు బుద్ధుమండ నిట్టి ఘోరపాతకంబెల యెడిగట్టి కొంటి
వయ్య, అకటకటా రాజా నీపటుబాణ హతింగూలుచు తానెంత పగ చెనో, నెంత
గుండెనో, యేమనిచింతిలెనో, మమ్మెంతదూరేనో యెఱింగింపవయ్య, హాసుకుమారా,
హాపుత్రీ, హా తనయ, పూర్వజన్మంబున మేమెట్టి పాతక మొనర్చితిమో, యీజ
న్మంబున జాత్యంధులచుయ్య నీయండచే నిండారుమనంబున యుండియు మాపాప
ఫలనంబున నీ యకాలమరణంబు నాడగంటిని. హా తండ్రీ యర్ధరాత్రింబున

కార్యకార్యరహితమునకు నిన్ను లయల చేరించిన ఫలంబుప్రజ్ఞప్రజ్ఞ కనుగొంటావని నిట్లనేకవిధములు శోకంబు ముగించుట దిశగనుకొనవలసినది వాటితో.

గీ॥ అసంఖ్యులారముహ-వినుపీఠమిహృత్ప్రేతలోనికిమునుఁ-పెలు-
గిమోదా । మాపటర్చి పెనుప-హిపునతాబడె । తాతగింపెద్యమనియె-
నెఱుక బడెగ॥

ఇట్లువినుపీఠమిహృత్ నాదంబులు పద్ధతాలయ ప్రభుని సుగుణాంత లుగ్ధంబు
మమ ముగ్ధదత్తుండ డియుండు నలంబు న ముగ్ధులై పు దశింపని విరహగింపటము
నాతడెట్లు నాదంబ వాదల చేయవలసినది న ప్రభునిప్రసాదతడఁ బొందుదు నులు
త్రిమిగుల నానంద పంబునఁ.

రాగినియ-కాక-చదితామి

ఈసుతిమిహృత్ మిహృత్ మహా ముగ్ధులయి నుండు చిత్ర
వా॥హరి॥ భౌసురయి మహావలిభిగ్గమూ మూల ముగ్ధముఖుని
సామా॥పరి॥ అట్లు మహావైష్ణవులు భావ్యుని । గిర్దు-చేరియె-చేరి
గనుమా॥పరి॥

అయ్యయో పదయా! పశ్య-దని పూర్వ నిత్య పలుక మామట లగునలయ్యా
అతులితకయాపత్తలజే నూ కపరమిహృత్ నందము గలుగు హృత్ కరుణ తండ్రి చేపకా
స్త్రీతిహాస పురాణాదు లుపరిశంభుచని మమ్ముంకి నడుగువార్యులు. నాయనా, మహా
న్మిధానచని నమ్మియున్న చిన్ని నర కమని పట్టుకొనంప నాకట్టికి కిది గట్టి
విధించియంజెనయ్యా, చిన్నియన్నా శిశులంబు నంగ పడెనెలమిలతవో, నేమనినగ
చితివో, పశ్యంబి కలచితివో, కాకుంజ-రా మిహృత్ నంద పంబు న నానందాచి
నూలుదు మహేలు క చింతింపితిగాచిండ్రి, హను కుణనిధి నిమగ్న మేమి ననువుతో
నిట్లగులు న నర నేమియయ్యా, పేముననితో కంటలు క చందననిట్లు చు శిలయ
చుండ నాక ప్రియోపంబు ముగ్ధునినెహంబు క చింతింపెనె.

గీ॥ తానెచూలార దగునెచూ రెహంబు । నీటిముక్త నెచుత-
గారనమున । మనస వివృతంబు నీటి వేద ముగ్ధుల గావత్తు నియ-
జననుమిహృత్

ఆప్తిధంబు న నీటి నంతభావమందెగుటయు. నాకృద్ధర్మపటంబు వాన్యలల
లించి నపరమిహృత్ కమానములై కళింగంబులు. నానంద మహా- ? కెద్దిగ
లిత కృత్యంబు నకు నంద మహా శిశులంబు లక నట్లప్రకటనై శిశులంబు నాపుదు
ముగాని పరమాదనంబు న నిటు గావించిని పశ్చాత్తాప చింతకేగుదుంబు గాన
నీవును మావలె ప్రత్యేకోకంబు న చుడియునని కంటి హా ! నేనకూ, హా ! రుమాన

హా సుగుణనిధి, వమ్మిట నొంటిగపడచి యెటుపోయెడు నిలునిలు యిదే మేమునుయరు
దేంచుచున్న వారచని పరమాత్మునియందు మనంబు లీనంబు జేసి యావృద్ధులు పుత్రుని
పైబడి జీవంబులు పడచుటయు, దశరథుండు అమితశోకంబు న నామువ్వురకు వహ
నాదికృత్యంబు లొనర్చి మిగుల హాసోవాసలతోచే వనంబు న.

శా॥ సారాసార గాఢాంగ నిశేని నే - సారదాబ్రహ్మ స్వేటకై ।

నీరీతింజనుదేరగాఢగునె పో - యే శాంతిచిత్రిగాక యీ ।

భ్రాతృసరు గాని నేసితిని హా - తీవ్రంపుదాహంబుచే ।

నిరేలాసుతుత్ ప్రబట్టి రయయో వేదుఃఖసంతపుటై॥

హా సగమేశ్వర, వేటాడుట సప్తవ్యసనములతో నొక్కటి యని పదిండెలని
యు నీకారణ్యంబు నశల చనుచెంచితి వచ్చితిపోనన్యంబులపడచి యొంటిగనినడుచేయు
కుంబంబులై వేచియుండి మునిపుత్రుంగూల్పనేల, యైనంగాని యావృద్ధులు పుత్రు
నిపై ప్రేమాతరేకంబున భవంబులు పడచుటెట్లు. ఇట్టిమువ్వురు గతించుటకు కారణభూ
తుండనగు దురాత్ముండేనుగానే! అణ్యంబు న కందమాలఫలములంగొని యొరుల కప
కారమునీయ గలవైనది దలంపక నునికృష్టించిరియించుచు లీకంచుచు యాచూనియుల
కెక్కుజేసిన నాపరువేల, గాఢనీ కాపున.

సాక్షి-రాగము-రబి.

నాతినువదియేలగాల్పునే! వీడచ్చువగిత్తనైతీ । ఘుచితకేక్కినేన
వినితుండెనై । బెచుసాపమునానైతీ! మాను లీలనునిజాహా! జనునెంతను
హరినిగూర్చి ।

ఇట్లమితము గాదు. ఇంద్రుని దశరథ రాక్షసులను చేూంబు జాలింప నిశ్చయించి
ప్రాయోపపేషించునయ న చక్కటి మోగానీమండగుటయు ఎరుట దహించునని లి
పూర్ణగమూర్తియందుండు పశునిస్తానంబుండగు వసిష్ఠమహామునిండుండు దిక్పద్మప్రీతి
యావద్వృత్తాంతం బాలించి వాయువేంబున బ్రాయోపపేషించు వశగననిజేరి.

రాగము-పురి-ధాన-తాలము.

సోమనియునిధను - । నిశారధా సోమ ॥ గూర్హోహాయ బహుహ
తసుజ్ఞాని! ప్రకృతిపురుష కై కార్యకియో ॥ తుమసోడు॥ కాహేకువ్య
ర్థప్రాయచాంతిస్తా । ఆహమామా వ వాక్యసునకర ॥ సోమ ॥

రాజా దశరథా! ఏల యీలీల బేలయి బాలమాలీ శరణులగోలుపోవడల
మిగున్నాడవు. ఈవి సమయమున నిచ్చుట నీవొంటిగవచ్చుటంజూడ మిగుల స
చ్చువునోచుచు నిష్కారణంబుగ యునులంబాయ దగదుతగదు. సమాధిజాలించు
ము. నియభీష్టులు నా కంగించివేరి కక్షకొలది న చింతింప సమ కల్పెద. వే

వేగ నెఱింగింపుచునుటయు, దశరథుండు దిగ్గునలేచి గురుమయ్యనకుఁ బ్రీతిపూర్వకముగా సాష్టాంగములొనర్చి వసిష్ఠుంజూచి.

రాగము-కాఫీ-తిదితాళం.

కాహెకేబాతకహా | గురువతును | కాహె | బ్రహ్మహూతకకే
పాతక సేయబ | చాతనహేమనజగభరలాసే || కాహె || యెహిసేతనుసేక
హిసేర హేభువి | ఛాండదియోయెహిదుర్దదహాజీ || కాహె ||

దేవా, గురురాయా యాబ్రహ్మహూతకునివై మీ రెల కరుణించెదరు. మునిశ్రీద్రా
యాదురాత్ముని పాతకంబునకు మేరయొక్కడిది. కిరాతుండనై యెరులు జేయశంకించు
కార్యంబుజేసి కడుదూష మొడిగట్టుకొనిన యానీమండీ ధరమనదగునే. దేవా, యన
వినరాని పాపకృత్యంబునల్పిన యానరాధముని విసర్జింపుడు వేవేగ బ్రాహ్మపవేశంబు
న దేహంబుజూలించి నేజేసిననేతరుడగిన ఫలంబనుభవించెదననుటయు ఋషివల్లభుండు
గొన్నిప్రయోక్తుల దశరథునూరొచ్చి యతనితో.

గీ॥ ఏలదశరథయాలీల జాలిజెంద | బేలవైతివెయాపల్కు-మే
లువినుచు | విపులకోకాన్తిచేన్దెల్ల-విగతధృతిసే | గాంచనేటికి కేర్తియు
ఘనతపదగి॥

రాజా ధశరథా ? నివీపట్ల ప్రాణంబులంగోలుపొదనిశ్చయించుటకు కాలం
బారయ నేరకున్నాము. నీకీవంతిపాటిల్లుట నేకతంబి కలకొలంగి నెఱింగింపక
కష్టసాధ్యముల నాయవచ్చునా ? రాజా వేవేగ మహానిశ్చయ వృత్తాంతంబు నవి
సరయగ్రతపసపును. మేనదాని కద్దయో మారటంబుగట్టింప నిచ్చగింతుమన బక్షి
రథుండు నిష్క్రమహేమమ్మిందు నవలొకంగి.

రాగము-హిందుస్థాని-ధన్యాసి-హంప తాళము.

దేవా ! యేమనివిన్నవించు | నెటులనైతునేమనందు || దేవా ||
భావమునఁ బరతాప మొంది | పాపనూననుజ్జనైతి || దేవా || హస్తకై నే
వేచియుండి | దోసితిగోకసాయకమున | మస్తకముడుల్లననని మాన్య
నొక్కమునివశేన్ద్ర || దేవా || రుగరవాగ్రితిములుదూరుగె | బదరుచున
తడనుపగనే | ముదుసలులగు తలిదండ్రుల | సదనమునకుఁజని శ్రెల్పితి ||
దేవా || పుత్రతోకమునవారు | బొగలిమ్మతెఁదంచుచు | పుత్రేక్షణచే
నన్ను | బోప్రమది పమించిరెట్లు | దేవా ||

స్వామీ, యనవినరాని యాబ్రహ్మపవేశాంతంబేరితి తను కఠింగించు వా
డ. గురురా ? నేనీకేయి నైవ్యంబుల మారంభింపజేసాడి వేటలాడుదు నయ్యా

రంబుననొకకుం చరంబునలై వేచియుండ నగ్రరంబుననొక మనికుమారుండు బలంబు
ల కమండలంబు ముంప నానినదంబు బలంబు లంగ్రోలు సుత్రేభ నాదంబుని భ్రమించి
శబ్దవేదయగునొక స్వరారంభంబుని యుండును గీతించితి. అద్దానిచే నాతిలక కడు
శోకంబున మృతుండగును నన్నుంబో కను వృద్ధులును, కాత్యంపులగు లన మాతా
పితరులొకటి వటవృత్తుంబు చంత మిగులవాహంబు గొనియున్న వారగుటచే నీలం
బులంగొని వారిపానంబుల పదప తనవృత్తాంబు నివేదంప నాతిలకంబు. సే
ట్లువారింజేరి బలంబున వారని గ్రహించి మాబాలుని తెలంగెలుంగు బలంబుగ్రోలమ
నుటచే వాకావృత్తాంబుండెరిగించి యాతాపన వృద్ధులవాత తనయుని యొద్దం జేర్ప
వారతిమూలము మిగుల కలంబును నివునుమావలై బుత్రశోకంబున మడియునుని
శపంచి సాణంబుల పెడచిరి. కానినిస్కారణంబుగ మువ్వర కగ్గుజేసి పొగింబులం గొ
న్న కలుషాత్ముం డీకరిత్ర కలంపం పగు నేయని కలుగుటయు కప్పరం పొగింబులం
వసిష్ఠుంబు సుందరంబు నింజాని దశరథరాజేంద్రునిం గల యంబుని.

గీ సుతులక్ష నెక్కినెక్కి వేలబడెగని బుత్రశోకంబుచే
నిన్ను - గాలియునునెడి । తపసి గాహును శాపమే - గళర ధేని । పంజర
నందీర్ఘమెదులై - ముగ్ధుగా నుడి

కళరధశ్యం ? యంబుచ్చువాడతైతి పరమాదవశంబున కేసిని చనికనివుప
శ్వాత్తాపచిత్తుండగుటచే యాకొంబు నిన్ను సందకుండుకలుల యుదకుం డనుగ్ర
హించిన నాడుగాకే. మనయుంతానాపేక్షకు మిగులచింతించునిన్ను పుత్రశోకంబున
నుండియు చుయంబులుగల్గిన గుడుప లనుగ్రహించెగాని కాపంబొగు. అడబోయి
న తగ్గమెదురొనునన సంతానాపేక్షచేరిలంబు నీకు పుత్రులుగల్గిన పదపంగరా
తత్పుత్రుల శోకంబుచే నీవునుండకగుట కొంప నాటకొక్క దైవము లేజే. ఇం
చుకు వేరొక్క హాస్యంబుగలదు. సావధానచిత్తుండవై గూలింపుము. భూదేవి శ్రీ
కృష్ణాచే వేరొచ్చిగాని కలంబు కాతని సంతానంబుగాకంప ప్రహానిష్ఠువును బ్రార్థం
తును. ఆహహానిష్ఠాపుండు అలయనతి, కానానిష్ఠాపువాడని గొప్ప పద ప్రహానిష్ఠు
నించి భూభారం బనాదవనికలం పంకు లాగా, యేమీనిష్ఠాగ్రము. కాకయంక
నీశోకముడిగి సంతోషాయత్త చిత్తుండవై పురిం బడిరం బుసుఖంబులం చేలియాచును
వచించుటయు దశరథుండుమిగుల సంతసించు నునందునికలం పంపుకొని హహానిష్ఠ
వంబున పురిం బడిరం బుయంబు సేయునడ.

రామణాదిదుష్టాసురాశ్చ తా రభసంబునకెలసేగీ
దేవ బ్రాహ్మణహింసలుకేసరి గీక్తిమీలవాకలిగి
భారి మక్కుడై మోయ కేకను ధారుణ గన్నిరొలుకా ।
వారిజసంభవు శరణిల్పెను భామినియై తానలుకా

అమరగణాంబులు బలిసిగలవనా యమరశ్రేష్ఠుడతిత్వరనూ

తామరసాక్షునింగనుగొన మనమున దగక్షీరాబికి జననూ॥

ఇట్లు సకలదేవ బృందములు వెంటసరి గొలువ విరించి భూత తోడంగూడి
యనంతయునుండగు నెక్కడో కష్టమును పనియించు క్షీరాగ్నితో యేకాగ్రచిత్తం
బున నగునులందగు సకలశక్తుని పదంబుగూడి.

శ్రీ గా-రా-ము-గ-నామ.

శ్రీరమణానందవిదయాధవా । శ్రీవత్సాగ్నిధాన్ । పరమపురుష
జగదేశ్వర సేవ । సావనమూరతథాన్ శ్రీర ॥ పీఠపద్మపాదకేతవా । శ్రీ
తాంబూలకాధాన్ । భానుకోటిప్రకాశగతిగో । సనమాంకగతధాన్ ॥ శ్రీ
ర ॥ హరిమకుటకేయూరధానిగాన్ । గుంధర్వతాళాన్ । ధ్వజరదుగి
తపనశ్రీహాన్ । హేపాదానసాన్ శ్రీగ ॥ లోఖనకృతామృతదీపాన్ ।
భార్గవానగిధాన్ । సుకహినావేద కానదుకళిన్ తమనోల్లసితాన్ ॥ శ్రీ
ర ॥ సుందేవధినివంతిచుట్టుజలమందావన- మహాభగ తుల
సేవినిన్ సామాంధరంకొస్తుభం । సందేహభీముఖాపానరసేకాక్షి
తథానానాని । క్షణాల్పకృతభాసురగణసమకుటుంపానాంధాన్ న్యాపతిన్ ॥

ఇట్లుండవన పరలంగూడి భూత నాథులకు గతిగల్గెనుగు నామండో కా
శుని శ్రీధింప మహామభావుండునుగోటితో కేండును, బోనుకుట యూరభూష
ణండునూ, కాన్తుభక్తివత్స వయ్యాయంతీ మాంధ్యుండును, సరహమ్మతి కనుకా
నసంబు నొల్గుధాన్ శ్రీ లోఖనాలోచనండును, శింఖ చక్రగ్రధాంక గదాపద పరా
తుండును గురుదేవానామూర్తుండై బ్రహ్మాదులకుం నాపట్టయమిప్పులం గూడి య
మర శ్రేష్ఠుం కావన నాభుని పదంబుల క్షరంబున క్షేత్రమొక్క యమృతహే పురు
షునివైహారంబునిల్చి యల్లన నష్టమాతృనితో.

క । మూలజనులనుమవిచా । రాహులంగి ధ్వజ- గంసారా

కా । సాగముశీలము గన గెయు దారులనన్నిటనుసేకు-దని నేదితిగె॥

హీ లగత్పూర్వో, కమలాబధో ! ఘోర గంసా దుష్టికినులగు మానవులకు
సేవదకలంబులవై నిత్యక్షి పను సుంశీలనియని వేదాంతవిచార ప్రవర్తకులయినమహా
వైద్యులందరు నిశ్చయించి యున్నారని యిట్లు వినుతించుటయే దాహారయందు విరించి
ని కరుణా ద్భవదృష్టిచే వీక్షించి నీయభివలంబుచేడుము. దీర్ఘదనని బాంధవయు నాన
తుగానగుండు మిగులభక్తిచే.

రాగము-భేహగ్-ఆదితాళము.

శ్రీలలనాధిపతిత్రిపుమా । శ్రీరమణామామనవి వినుమా ॥
 శ్రీలల ॥ భూలోకమునయశాలస్యడవగా । భూరిబలుదురానఱుడనుడై
 త్యుడు । కాలాంతకుశీతిగ్రాలుచున్నాడని । నేలబెంది పూగేలవర
 మున ॥ శ్రీలల ॥ సిద్ధులబట్టునోసాధ్యులగొట్టునో । శేరియత్తుల నిరము
 లెనుంచునో । గద్దరించినోగ్రాహ్యులపోలు । గాసిబెట్టునోయనిగన
 లుచునుగదుము ॥ శ్రీలల ॥ భారమెక్కుడై భరియింపరాకను । భారుణ
 యిడెపరితాపమునొండెడి । నరవానరులచే నాతెడఁబూరియగ । కరము
 విధించితి కమలాపతి శౌరీ ॥ శ్రీలల ॥

ఈతీయన నప్పరపెట్టియకుశీలకపలుండై యాపరమ పురుషునకు విన్నవింప
 నాదేవాది దేవులలోక ముహూర్తమునాత్రకాలంబు నొందించి నిలచింజూచి.

వినకశ్యపుడినునునుమున్ను తానిమౌతవంబునుజేక్షి
 ననునెమ్మించియునతనికిఁబ్రసన్నువగునునునెనుబాంధ్రుచే
 నాతడివ్వడుదశరథాఖ్యభూతి నరనాయకుడై యొప్పు
 నతనికినుతుండై దనులుఁబుపుదు నరరూపంబునక్షేతిని
 జనకునియింటనునిగిరి సీతగ జనియింపును నాకొనకు
 ఘనమౌగమిరుచుగరిమిగోడ నానరులై పుట్టుడు భువిలోక ॥

అహో దేవరబాని, భూలోకంబున యనెఱాధ్యా నానుండగు దశరథ రాక్షం
 గునకు కొనునుండనై నరరూపంబున జన్మించెన. మీరును భూరిబలసమేతులగు వాన
 రులై పృథ్వింబుట్టుకు. ఇంక చింతమాని నంతోపాయవైచిత్తులై బ్రవర్తింపుడని చ
 క్రితికోధానమొందుటయొ, తమ్మిచాలి మొదలుగానల దేవత లామహామహుని కృ
 పాతీతయంబు లుగ్గడించుచు తన తన నివాస సలంబుల కేరి రాహువధకై నంతోమంబు
 గా నెదురు చూచుచుండు సమయంబుండొకనాడొప్పు బంధు, మిత్ర, పాఠోహితు
 లు బలసి గొలువ దశరథుండు నిండు శేకోలగంబుననుండి కులగురుండగు వక్రవృ భగ
 వానుని కలయఁజూచి,

రాగము-హిందుస్థాని-భైరవి-జల్వితాళము.

క్యాకహుంతక్ దీప్ మోరీ । క్యాకహుంతుహారాజ్ ॥ క్యాక । క
 రతెకరతెహరదినమోరీ । మనసులగేయహించింతో । యపుత్రస్య గతి
 రాస్తియనుభవప్రత్యక్షహువా ॥ క్యాక । భోగపాయ । భోగ్యపాయ ।

రాజ్యకా భవభూతిలియా । యవ్యనాంతక హునాయహీమో
రెమనకులగా ॥కాశిక॥ పాప్తిసంతానచక్రీ పరిమళిపుక కృపానహీ।
యవశ్యయనుభోక్తకర్మలాకహేరాడిరహే ॥కాశిక॥

దేవా, వసిష్ఠమహామనీంద్రా, పుత్రులులేనివారక గతులు లేకుండెట్ల వాక్య
మాలించి పెద్ద కాలంబునుండి పుత్రోత్పత్తయనకై యగురు చామమిన్న సవీయ యాస
లెల్ల నడియాసలయ్యె స్వామి పశ్చిమి పశ్చిమావంబున కనుకయి చిరకాలంబు నుండి
నామనంబున బాదుకొనియున్న యాచింత తామె దీర్పకున్న మరనవరు దీరురు. ము
నింద్రా యితరగరుణించి పుత్రోత్పత్తయన నాకుగతులం గలుగు నట్లుల నొకయుపా
యం బనుగ్రహింపుడని బాగ్ధింప నాముషివల్లభుండు జనవల్లభునిలాచి హేరాజా.

సాగము - సరస్వతి.

వరి మేష్టసమానవ్యభావ తిసోనిధి శృంగియునిదేబనుపూ। క
రముబుత్తకామేష్టిక్రితువును గిరిముదమునగావింపూ। వరిసుశుల
బహియుమప్రరాజా। ధరమోదింబున రిశకులతే॥

విశిరధశ్వరా యావంతి కార్యంబునకై నివంతి చింత మంతనంబునం బూనంద
గునే? హునిస్తాతపోగర్హిండును పరగుహ్యమంధానతన్మయుండును సగుబుష్ట
శృంగమహామనీంద్రునిచే నిసి పుత్రోకామేష్టిక్రితువును యధావిధగ గాపించిన యుడ
నకల సుగుణాభిరాములగు కొమరులనల్వర బడయుదువు మఱియు పండి యాశ్రిమంబు
చెంతనేవలించిన దెవగహ్యము లప్పడే సురచితికగా మున్నుండుగ నుహానభావుండగు
నాముషిసత్తమని కారిల్పిందిందుక దెలిపెద నాలకంపుము. భగ్వానుంకొకప్పుడంగ
దేశంబున మిగులమునావృష్టి అంధికింప భూగగుండక హామనాద రాశింబుండు మి
గుల చింతించి పెద్దలనుగాపించి కిగారంప నాగు రాశింబుచి హేరాజా ప్తమా! ఇచ్చ
టికి నా పద భూములయందు బుష్టశృంగుండను మునికుమారం బొందు తపంబు
లయియున్నవాడు అంతిపృథక శ్రీ పురుష భేదిం బెఱుగడు. కాన మానూపాయ
సమస్యకులగు వేశ్యలంబించి వారిమాయకలన నాని నిచ్చటికి రప్పించితేనేని దేశ
మందలి యనావృష్టి గాని సుభిక్షము గా గుండునన జనమందు నటనగాన వివ్యాసలగు
వేశ్యలగోదఱనియోగిం చుటయు వారతిసింగారంబున పుత్రదేవోష్ఠ్యులవలె నగణ్యమార్గం
బులంజేర.

రాగము - బేహగ్ - ఛాసితాశము.

సమీకవాసయలకొరావోసే॥ యోహీమిరాగ లుతగాన॥సమీ
చల్లని తేమ్మెరల్లగిసేవ॥ యుల్లమురం లమ్మెరల శ్రాంబువే॥ కొప్పునల

బూగొమ్మలుదాటుచు | సన్నపువైరిజొకలుచేయు || ఓపి | పుష్పాడిదుల్పు
చుపూపాదల్ జేరుచు | కప్పరతరుల కడవిహారం ఓపి | ఇందునందు
మనముదలమీతది | కిందులూ పుచు జొదమిగొంద || ఓపి ||

ఈతీరున వారకామినులు తిరుసెప్పెలుల బురికొల్పకొని ఋశ్యశృంగమునీంద్రు
డు తిరుగు సేయు వనవాటికంటే యుర్యగంబు మీఱ గాంబు సేయించు, గును
మాపవయంబొనరంచుచు గండుకి శిలల్పచు పూపాదలం దూరుదునిట్లనేక విధంబుల
మాదునిసింగారంపు చిలుకలూకొడన గొర్రెపుడువన లో.

రాగము - రుక్మ - తీ - ఛాప్ శాశిము.

చూచి తెప్పియ్యను నుగి సేయించుచి | పూచినపాదలచేబా
లుపగుననము | ఏచెడియాలతెలు || ఓపి | చూచి గునుచేమగతియుపా
టల | నింపగునకుళముల || ఓపి | కిదివివిధపుష్పాంబీర బదర్థిలత
తుల || ఓపి | శుకిమికి నొడికి మత్త మయ్యు | నింపరాళిముల || ఓపి ||

హోరా || వారకామినులు వేడవిహారం గొన స గుమ్మరిమానూ |

కోరిమితలను సేయించుచు | చూచుచుంబుగ |

చాటల గొడుచు నాటలనాగు | చూచుచుంబుగముల మిగుల ||

పాటలగింధులు ముసస త్తముమిది చాటలముగి గెరగింపు ||

అష్టధంబున శేత్రలు తిరుగంబు లెను | మిగులంబుల నాపుడుగారివం
బునకు బురశ్యశృంగులకు ముల గాటికొక తలు పుచ్చి నిక్క నిక్కజూచి ఆయే
హు, యాసాగు గాన న దలింపతి గున్న ! చూచి యాయు గాతానురాత్తిముల ! యే
మియాస్వలతిము ! యేమి యాప్రయము ! ఇట్టివేద్యంబున నా జన్మంబునందె
న్న గుంబునైతిగా, నాభాగ్యమేమని చెప్పకచ్చు నాతలంబు పెండె గాబోలు. నా
రెపోమూర్తియేమాతీ - భవించి నున్న ధన్యంజేరు నిటనద్యుచున్న ట్లున్న వాడు. కా
దుకాదు. వీరెవ్వళ్ళో పంచ తెపోనిట్ట గెంట్టులగు నునిన త్తిములు. అహోయేమి వీరి సా
లభ్యము. నిజముగా వీరు రెపోనులేనా, అట్లయిన.

రాగము - రుక్మ - తీ - ఛాప్ శాశిము

ఎచ్చులతపసుల | ఎరుగనిరాదూ || గీతచ్చ || స్వచ్ఛపు తేజమ హెచ్చ
గుసీతది || ఎచ్చ || ఈస్వర మేమిలా అజసమేమిలా | ఈస్వర గూఢి ఈతూ ననో చెడి
ఎచ్చ || వేవేత్తముల చేమని జూచితి | ఏవాది ఎవ చే గానా ఈరీతిభల || ఎ || ఆశ్ర
మమెచ్చతో యాఖ్య లెవ్వియో | యేశ్వర గాన నే నెఱుగక మానచు || ఎచ్చ ||

కోరా॥ ధరలోనూనులదలకొనినూచితి సరివత్తురే వీరికి॥

పురహరుబోలెడు పుణ్యపురుషులను బూజించెదరిత్తినీ ।

వేదముక్కులను వినో వినో నానీనుల పాపననాయో ।

సుదినంబును గూసానులయూడచే సుష్మతంబునింపారక ॥

ఒకానొక గ్రామమున తమ స్వగ్రామమున సంపన్నుడగు నొక బ్రాహ్మణుండు పుట్టుచున్నట్లు యాచించి నెచ్చుకున్న పుణ్యస్థలము లొక యాసాలివేసినట్టి బంగారుయంగుల మొక గొనినిజేసి యిమ్మనకుయు, నానెడు వల్లెయని పునపవిత్రముమీర లోన లక్కను సోదగ నై బంగారు, మోముచేసిన యంగుల మొకటి నొసలుచ్చి యాపారునకిచ్చుటయు, నాతఁడొకయయే గ్రామపుత్తులివడచి పోవుచు దర్శింప నిచ్చుగించి మార్గంబున గొంగు గ్రామముచే న్దాని ధరియింప నొల్లక మాటుగ ట్టుకొని కాపురంబుచేసి గొంతో స్నానసంధ్యావస్త్రములైనంబలవీర్చి భయంబు దక్కి అంగుళీయంబు నేలినది పాద్యంబున నొకటియై నలుపుచుండ నెండరాక కాకియంగులము కనిపించుటయు, నానెడు కనిపింపరాక మిగుల నా గ్రామంబున నాపాపానిని నిలదొడగలమున తనయైన గ్రామమునకువచ్చుచుండనిట నానె భార్యపుత్రులు నొకరి పోలి నొకరిగాకాని నాయనసాలియొద్దనె ఖజీరుకు బుచ్చుకొని ముగిలపచుంగ, కొంతకాలము కాబ్రాహ్మణుండు పుహంబునకుటయు, నాతని గ్రామమునకు గోలగొని విడప నొంగు, తీరంబును గూడ వడ్డింప నాలిండు పునాభ్యుత్పాదని నీక్షింప నెచ్చుకొనియని పుష్పచేయ నాతనిభార్య తాను యగసాలియొక్క నానెనునొకటిగాని నెలుంగుంప నాతఁడు గొమ్ముమోనుచు నొప్పియొకటిగాని నొమ్ము నొసలుచ్చుచేగాక మిమ్ములను గూడ మోసగించినా కా, అయ్య నొ యాసాను లక్కయు, ఆమాపు లక్కాపు, ఆమాడ లక్కయడ, నామాటని కానిని గొంతనేపు యండనుంచుడు. కరిగి నీరైపోవును. యాలాగుననే నాక కవుంగుమచ్చి మోసగించినాడని పలుమారు బలుకుచు నిరుగుసోగువారిని కనుబట్టి స్వయంబునాడట. నాల్గి బుష్మత్యంగము నీంద్రుండును వారింగుల నా మునిక తోడ ననే వానిను గొప్పబుష్మలనియించి మిగుల విభ్రమంబున, ఆహో ! నిక్కంటిగా నిక్కువలనంబునంగల తెక్కలేని తాపసేంద్రుల గనుగొంటిగాని కనునీయ నుభౌకారులగునట్టి పరభాగవతోత్తముల నెన్నడు కనివిని యుంగ, ఖజీ ! యేమో యాకేగాధ్యయము. వినినంతనె హృదయంబు నినకక స్పృహంబున చలించు నిహంగుమాడ్కి నాపట్టుచున్నదిగదా. అయ్యయో, యీపుణ్యస్థల యాత్రను వెచ్చుటనో, నాచుభయంబు లెవ్వయో, నెచట గ్రుమ్మరుదురో తెలిసికొన నాచునంబునెంగ యాతురత, జెందుచున్నది. మంచిది, మడువబోవుచు గూరకురుచి యగునెల అయ్యో హృదయమా ! నీ

యారాటముమాని కొంతవడి శారతింపుము. వారును నన్ను ధన్యునిగాజేయ నీచక్కించనుడెంచుచున్న వారని నీతీరున వితర్కింపుమండ నావెలబోంట్లు.

చేతోముదమునబాటలుబాడుచు చెలంగి వేశ్య లతిత్వరనూ!

చతురతమీరిగి నాట్యముల్ సేయుచు జేరి యతికుశలతనూ॥

ఇట్లావేశ్యాంగనలు బెక్కు వినోదంబుల గావించుచు నాబువ్యక్తంగుని గాయం జనుడెంచుటయు నాతఁడు.

చం॥ ఎదురుగనేగి డెందమున- నెంతయు భక్తిజెలంగ నమ్మిఁజే!

పదములవాల్లి ఎఱానిజన-భానమునవెలబోంట్ల కింపువెం!

పొదనగనర్చనేసె కుసు - మోక్ష-రసత్ఫల కందవాళిచే!

మది ముదమార వార లల-నాన్యుని గాగిటగూర్చియుబ్బగ్గ్॥

ఈతీరున తనుంశేర ననుడెంచు వారకామినులంగని పుహాత్కులనియెంచి నమిలి భక్తిచే వారి ననుంగి దండప్రకామంబులుచరించి తోడితెచ్చి యాచితాననంబుల గూ గుప్పండనియమించి విద్యక్తివిధానంబునఁ బూనించి కుశలప్రశ్నల జేసియుపివర్యులారా? మీయట్టి పగమభాగవతోత్తములఁ గాననగు నాపురాకృత పుణ్యమే పుణ్యము! యాదిన మేనుదినము. ఈవన్యఫలంబు లారగించి నన్ను ధన్యునింజేయుండు పుహాత్కులారా య నుటయు వాలవి బుచ్చుకొని గాడెచ్చిన.

శ్లో॥ అతిరసంబులనశలుయప్పములాదిగభక్త్యముల్వేడ్కగ్గ్!

హితవుగనిచ్చిరివారకామినులుయతులితగతినింపారగ్గ్!

ఇచ్చినభక్త్యముల్ జేకొనిపహానియునచ్చెరువుగదగజూచి!

హెచ్చగురుచుల చెనువ్విఘ్నరగమచ్చికతోభుజియించి॥

ఈతీరున నచ్చపలాతులిచ్చిన నమిత పరిమళంబులాలకు యామధుర భక్త్యంబు లమిగులనాశ్చర్యంబునం జూచుచు నోరూర వేశ్యలంచూచి మునుఁగారా మీరు మాక నుగ్రహించినవి పుహాప్రసాదంబులగదా? అహా! యాఫలంబు లెంతరుద్యంబులుగా నున్నయవి మావన్యఫలంబులు గుండ్రంబుగ నుండవలె నుండును. గాని, యిట్లు పశ్చికలవలె జిల్లులతోగూడి యమృతంబు స్రవించు చుండవు. మఱియు నీ తెఱంగున తెల్లని వైవర్య మొలిచిన తేనియలాలకు తియ్యని విత్తనము లిట్లు పిట్టుగట్టియుండవు. ఇవి యేయే ఫలములు. ఇట్టి ఫలంబులు గలతరువులు మీవనంబునగలవే? యాఫలంబులందలి బీజంబుల గొన్నిటినిదీసి మాయాశ్రమంబున నాటెదను. సరేగాని మీయరుత మెఱమెఱమెఱయుచు తెలుపు, నలుపు, పసుపు, ఎరుపు వస్త్రాలుగల యీతులసివూసలదండ లెక్కడ గడించితిరి. అహా! ఏమి వీనికాంతులు! ఇంద్రీ ధనస్సున మీరియున్నవి గదా. ఎట్లుగా మృదువులై మెరుపు తీగలబోలు

కమ్మలనిమ్మలగుచు పట్టిచూచిన చేనుండి బారిబారి పోవుచున్న యీ నారచీర లెచ్చటివి ? ఎట్టి నారచెట్టు మీయాశ్రమమునగలవేని నారుదోసి కొన్ని మొలకలు మాకు బంపవేడెద. మహాపురుషులారా, గమ్మగమ్మన కమ్మనితావులం గుచ్చురించు మీమేనుబూది యెచ్చటిని ? ఇది గనినుండితీసినదా లేక స్వయముగా చేసినదా అటుల గనినుండి తీసినయెడ మీయాశ్రమంబు చెంత నిట్టిగనులు గలవే మీగుస్వయముగ జేసినచో నాకాయోగం బుపనెంచిన నేనునుజేసి బూసికొనియెడి. ఆర్యులారా నిష్పకణి కలవలె మెఱయుచున్న మీచెవికొనలపేరీలు రుద్రాక్షిపోగు లెంతవంతగనున్నయవి. మీయాశ్రమమందంతయు నల్లరుద్రాక్షలే కాచుచుండునుగాని యిట్టినిలేవు. ఇంక మీయొద్దనున్న నాకనుగ్రహింపుడు. ఆహా, యేమిఈచిత్రీమని కొంచెము తేరపారి చూచి మీరెట్టి తపస్సంపన్నులొకదా. బుషివయ్యలారా, యింనుకి క్షేరింపుడు మీ తపో బలాతిశయంబు లెల్ల నిపుడు నాకుందెలిపి, యెట్లున్న.

పం||గీ|| గడుసునంకరిగలుశృంగంబుగలదు । నాదుతలనొండువిశ్రాంతమై. మోద మొదన । కుకురులై చర్మలంబులై. కొమరుమీరు శృంగములుచెగుడు మీయెద-నింగుమీరు! నరయమీ భాగ్యమే భాగ్యమననియందు ॥

బుశ్యశృంగ మునంగురీ దాకాంతల వక్షోజంబుల ఎలుమారు దడవిచూచుచు, కన్నుల నద్దుకొని ముద్దులితుగు మహాపహులారా. మీకెట్టి ప్రభావంబుగల్గుటకు కారణంబితప్రయాసంబున కనుగొంటి. ఎట్లున్న నాకంబు న సంకరటింకరయగు శృంగ మొకటిగలగు. మీకన్న నోమితపస్నిద్ది యంభరంగంబునుండి యుప్పొంగి కాంగోలుపూగుత్తులవలె గుత్తంబులై యింపు జెంపునకొత్త కెండుకొమ్ములు మీయంగంబున బెరయుచున్నవి. మీచహత్వం నీరందు కొమ్ములే యేగును చెప్పక నవియ చెప్పవచ్చును. మీనుహానభావత్వంబు పొగడ వీనికంటె సాత్త్విమింకేమి కావలయును. అన్నిటికివియే గాలును ఆహారోమి యీ సోరు ! యేమి మీభాగ్యమని యిటుల పలుమారు వారియు రమితడవిజూచి మిగుల నానందించుచు తనంగంబునందలి శృంగమునుజూచిగొని పిషాదంబుజెందుచు నిట్లు వారింకూడి పసిబాలునిరీతి ముగ్ధులొపంబు లాడుచు జెక్కునినోద చేవలంజేయుచు నానినో.

రాగము కన్నడ-ఛాపేతాళము.

తాపసులారనాతపమీదేరెహః॥తాప॥ భావముల్వాసెమీపదరజ మహీమచే ॥తాప॥ ఎట్టిపుణ్యులో ఎవరిశిష్యులో ఇట్టిమూర్ఖుల నెచటగండునె ॥తాప॥ కందమూలఫలసారమేమగుదును । కమ్మనివాసనతో గ్రమ్ముకొనెహః ॥తాప॥ భూతిసౌరునికబాగడగగాదుహా । బాలుపునల్గుల

ములెముద్దులుగుల్కు || తా || వేదపాఠమోశుకపికనాదమో | భేదము
దెలియ నిర్భేద్యపూయెహ || తాప ||

హేతాపహేత్రములగా ? విరాజనము శుభాకాంక్షలు జూడజూడ నా
మనంబు మిగుల నానందంబు జెందుచున్నయది. శుభాకాంక్షలు గా నిర్భేద్యుక
యమాన కళాకంబు చే నన్నిప్తరి సమ్యక్తము ననుసరించి చహానీయలగు వివాహము
ప్రభావంబుచే నానందంబులువానె నేర్పితాపాండవైతి. ౧ ఏ

హోరా || ఏగురుపులచే నభ్యసించితినో యిప్పుడ వేదశ్రుతులకె.

హోరను నాకుపదేలింపుడని వెద మీయో ఘనముకె |

ఆసన మహిమలజూడజూడ నాకానందం బయ్యెడినీ |

వేసడబెట్టక దెల్పుడి గొంగును వేవే బిత్తెనినీ |

మృదావుండగు యాశ్వింబులను వేళ్ళు గానము వేదశ్రుతులనియు వారి
యభిసయ నాట్యంబు ల యోగాన క్రియించునియు ప్రేమించివాంతో మోహము
హంసలాగా? విరాజనంబువేదపనన లేబుషిలల నభ్యసించితిని. నుజ్జియునామోగా
సనంబు లక్రమంగాడ నీమహిమిత్రిముగ నన్నయగు గురువుల నా నేమికు డివ్వండ
నయ్యెద నాకు పియద్యయంబు లొంగి యుపదేశించి నన్న కృపజూడ దని బాగ్ధిరింప
నవిల్లలాసినులు దెక్కుమామోపాయంబుచే నామునెద్రుకు నన్నిక బుడికిం.

గామననంధుకమా - ఆదితాపము.

మైచతురంగరిసగునగామనము || పై || చతురంగియోగునగామో
శీ || పై || సప్తసూత్రీకాగ్రచుచు వె | నాశాలమధ్యమానాల
డావే | హోరీగాయనగామోశీ || పై ||

ఇవిధంబుగ హాపణ్యస్త్రీలు ప సెచి గానంబుల నేయుచు, యభినయ నాట్యంబు
లొనర్చుచు మధ్యమధ్యశృంగిబుషిండున నాశీతు లుపదేశించుచుండ నాతిలను రాగము
నుదాత్తస్వరంబని ఛిమించి శానముకరింపజేయుచున్నట్లే మహానభావులారా మీరేపు
ణ్యముజేసితిరో మీశీస్వరము లభించినదిగాని నానినోటబట్టుకుయే కడు కష్టముగనున్న
యది ! ఎంతగాయత్నిముజేసినను నాలుక తిరుగుక పుడచిబడుచున్నది. ఇది యుదాత్త
స్వరమేనా ! అందేదైన బ్రభేదముగ నుండునా ? యనుటయు వేళ్ళు మునికునారా?
యది యేదైన నేమిగాని వీనికి భూణాశీతులేక స్వల్పకాలములో రాబోవునది కాదను
టయు, బుష్కళ్యంగుండు వెలయొడ్రంగుచి తాపహేత్రములారా, తమయొద్ద గురుకు
లవాసమైనజేసి యిట్టిస్వరములు నేర్వకున్న నాజ్ఞమునకు పలమేమిగలదు ! మీశిష్యు
నియంగు బూణావాత్సల్యతయించి పాలమంచినను వీటముంచినను మీదేభారమని నా

గిలబడ వేశ్యలొలిన లేవ నెత్తి, నకించితయేల, ఈపూములు చూచి దో తీరదమని ఋష్య శృంగునకు పలుకుధముల ధైర్యంబుల జెప్పచు.

చోరా॥ మచ్చికమొక గుచ్చిక గిలుచ హెచ్చుగచ్చుచుమట్యున్ ।
విచ్చులవిడిచుముని సత్తముతో నేశ్వలు గొడులుపెయన్ ।
అటలాడుచును బొటలుబాడుచు నాట్యము లేయ్యుచునుగులన్ ।
చాటలగునులు బాత హాపిరి బహు పొరుగ నాదంతన్ ॥

ఈనాటి సమస్యవాదులు హిందూత్వం ను మేజరు సేనాపతి ఫంబల శృంగారరతు లధినాథుడు గామునిత్వపునకు దళదాయ సుగ్రామ ముప్పతిల్లి స్నేహభావంగాన నాతని మనంబాక నింది యుశ్శిశ్శిల గుసెంజూశి య్యగునుగృభామణంబు నాతనితో.

దానిము - రోజున - ఆదిత్య శ్రము

తెడవుమసలగునుగాదూ । తాపసదేలుమసగుదూ ॥తెడ॥ సదనము
లనువిడనాడె । మూసత్సృఙ్ఘములగునాడె ॥ తెడ ॥ కనుమీపగుమావన
తెరుల హరుపు డగునుగురు ॥తెడ॥ వేదవిధుల్కనతిములయ । సాధు
జయల సందర్శనమొంచగను ॥తెడ॥

శ్రీరాధాపరమేశ్వరీ దేవీమా! నేను దేవులను అందరినీ నోరు పెట్టే కాలం వరకు
యోజనం చేసి గానం చేస్తాను. ఇక పేరున్నట్లు దేవులకు గల గుణము, మనస్సు నివాసం లో
కలిగిన శక్తి వ్యక్తం అయినట్లు నాకు తెలుసు. గానం చేయించి దేవుని వాసుధైవమునకు
మిగుల వ్యాకులమై చితుండే వాడనాని.

రాగము - శ్రీరంజ - ౧ - ఆదిత్యావల్లభము.

జువ్వొందెడి గాయగలనా । ముచలారా ॥ బుట్ట ॥ నొంకిగి
నునగలనా ముచలారా ॥ బుట్ట ॥ చేయి ముదిమున మీ సేనలుజేయుదు
నతులితగతియూ నముచుచె ॥ బుట్ట ॥ సదయముగ నాసదనమురం
చితై ముదముగ పంపదకలుమహినుచె ॥ బుట్ట ॥ మిముభాయగనొకని
ముసలె మహాయుగ మగుగా పా నామదిసేపగ ॥ బుట్ట ॥

అర్చిష్టాశాసనా! మోక్షమును చేరింపిన తరువాత పాపములను నాశనం చేయించి
దానందమును కలిగించుచుండ పంపింపుడు. వానంశాల కడగెడి మన్న ముచేయించి తంబు వా
తొనూత శారదాభ్రకలంకారంబోలె నెదరుమన్నయది. దయామయులారా, నేనెను
నేయవాడే. మిమ్ముంజూడకుండిన నిమగ్నబాస నహాయగంబుగ బొడగట్టుననియి
ట్టంబుగ నున్న నేతల్లము ముఖ్యమునందు పాపముల నేకాపరమమోక్షానికి కలుగింపు. శుభప్రసాదం

బులగు మానదనంబులనిడనాడి మేమిటమాటిమాటికీ రాజనదు. కాన మమ్ముచున్నించి
మానినాసంబులకేగ సమ్యుతింపుడని పల్కుటయు బుక్కత్యంగుడని మిన్నవిరిగి మీద
బడ్డచందంబున ప్రిభ్రాంతిజెంది స్వాగతంబున.

రాగము. హిందుస్తానిభైరవి-ద్రుపద తాలము.

దిలభాగాలగీమోరీ! మునిజనకేనంగి || దిల || తనమన జపతప
సబకర్మకీఘట! కాలరగీమోరీచిత్తాయహీపర || దిల || క్యాకిరుంతక
దీర్ కీసంగనహీచల! ఛలకరెనూనిపరహాదవిసోదభలా || దిల || సిదఁ
యనహాకరఘాండదియోజ! వ్యర్థహంపిమోరీజనసభాశ్రీపర || దిల ||

హాపరమేశ్వరా, ముత్తరిని నాచిత్తంబు స్వామ్యత్వంబుగాక మిగుల తల్లరించుచు
న్నదిదా! అన్యయో యామునివరులు నన్నిరిలదనుక శీలాపినోదంబుల స్వాంత చి
త్తునిజేసి నిద్రయులై నన్నిత్తిరి విడువజూచుచున్నారగునా. యైనవానిని కొంతవేడికొని
యెదనని యాపి కాముగా.

హోరా|| విడువ బానియిన్నియెడను పేదవిదులుమీరరయన్ |

సదయులారమీమాదలగిదిలకి కిలనాత్మునిపైగినుకన్ |

కడుముడిముసమీపదరజనుషాచుచే సంతోషంబుగనుంచున్ |

విదితయశులమీరెఱుంగనిధర్మముల్ జదువగల నెమీముందున్ ||

మునిసార్వభౌములారా, మీయవూర్విష్టేహంబున నామనం బతులితానందము
ను బొందగలగి ధన్యులారా, కర్మలరెని నానించుయుండు నాతకంబులవలె ననయంబు
మీసందర్శనంబుకై నేనియుండు నన్నియెడ దయామాలి యిట నొంకిగి పడనాడి చన
లనుబోటి నజ్ఞులకిది పాడయయ్యా! నిన్ను నేడు నాకన్నుల పంశువుగ మమ్మునెంపు
చున్న సన్నితలు మరలించింతాభిగంబున దోయిటు ధర్మచయ్యా! ఎచ్చరిత్రులారా,
మిముఖానియేనొక్క నియుండైన ననగలనే కాననాపై కరుణించి నన్నుమీవెంట
గొనిపొందు, నేమీకు ఘ్యుండవై నొలకల మాగుర్యాధ్యయనంబుభ్యసంపుచు మీయా
శ్రమంబున నుండెదననుటయు, నానారాంగనలు ముదంబున బుషిసత్తముఁజూచి.

హోరా|| మఱిమగిదిమేల్ బాగాయెనుమా యశ్రమంబుమదిజేరన్

గురుతరమట్టివై గూడరమ్ముమము గుణనిధి జాగేలరయన్ |

బిరిబిరబోదిము దిడవేలనునిక నీకిమీరారమ్మా |

వరిపరివిధములదలచినూచినచు భద్రంబిదిగానమ్మా |

ఇవిధంబున వేశ్యాంగనలు బెక్కుమాయోపాయంబుల నమ్మహాత్ముని కనువెం
టరా నన్నుగడవిన్ని దెచ్చుచు మార్గచుభ్యమన.

చ॥ పలుచురుమంజుగీతములఁ బాడుచుమేలము లాడుచున్మహా
లలితమ్మదూక్తులూడుచును. లాలనఁగూడుచు నింపుసొంపు బెం
పలరంగిమోహబద్ధుని॥ నల్లనొజ్జేసినట్లొక చెచ్చిరా
నెలఁతిలు ముగ్ధసంయమిచి నేర్పున దద్దరి రాజధానికి॥

౩౦॥ ఘనుఁడగు మనకులచంగుఁడు । జనుదేరగఁబారమునం
దజలుపుప్పొంగె॥ జెనువన్నంబులు గురిసెను । దహిసెఁ భూతములు
ప్రాశితతియొంపొందె॥

అట్లు వారొక లనేక శృంగారరీతుల ఋష్యశృంగునకుఁ జూపుచుతిమరా
ధానింజేరం జనుదెంచుటయునామహాత్మునిమహిమాలికయంబున నంగదేశమునందలిను
లయుల్లంబు రంజిల్ల బెనువన్నంబుగురయుటయు రోమపాదభూపాలుండతి సంత్రవంబున
జో॥ భటులు హితులు నామింతులొకఁడను భయలు వెడలియటిత్వరినూ
బటొగితిజనియూ బడిదానిని నె పరమంసందంబునను॥

మొక్కడమునికుంజరునకు భక్తచే మోదంబునఁబూజం చెక్
గక్కునగదలుఁడు బోస మాయిక్క కుకరుణాత్ములు ఈచెంతిన్

అంగ దేశాశ్రమండు రోమపాదభూపాలుండు చతురంగ లఘులగొలువఋషి
శృంగనహమునందుని కనురగి యుచితిఁగిఁబూరించి సహాత్మానామనంబు ముద
నంద మడియ నదనంబునకు విచ్చేయుడని ప్రార్థించుటయు.

రాగము - బేహగ్ - ధాని తాళము.

రాంమ్మనాతిగునా । రాననాకింపగునా॥ రా॥ దురతదురుతా
మాగురులపూజంపకి । నరుదుగనితిసను సేవింపను ॥ రా॥ వేదాధ్యయ
నవివేకి మహితభసన । సాధులగుసేనదియులవిడిచితి ॥ రా॥

ఋష్యశృంగ మనీయృండు రోమపాదభూపాలునిఁజూచి నరంద్రా, జపతపా
ధ్యయన సంపన్నులును, నమితపుణ్యులును, మహాచూలగు మధుమివుల నీమనీయృలఁ
బూజింపక నన్నీయెడ సత్కరించి నీనదనంబునకు జనుదెమ్మని వచించుట నీకుభావ్యంబ
గునా, యీయుషిపుంగవులఁగూడ బూజించివారి హంగీకారంబు వడసితివేని నేదడయక
వీరితోఁజనుడెంచెద నే గని.

జోరా॥ తనువునాశ్రాణంబులు నిలుచునె యీతపసులనేవిడచిననూ।
మనగలకే యీమునులను గాసియు మది నిముసం బరయగనూ॥

ఇట్లు శృంగబుషీందుడు, బలుకుటయు నామాయతాపము లామహాత్మునితో ననుమానంచేల యిదేమేమును నీతోఁజనుదెంచుచున్న వారమని వచించి రాజమాన్యంబున నందరేతెంచుచు నాకస్మికముగా నావేశ్యలు మునికులబిడ్డఁని కనుమొలుగజేసిగ్వి గృహంబులం జేరుటయు.

హోరా॥ జనులసందడినిమునివరుడు తాజనపతి సదనముజేరెన్

తనమదినెంతయు గురువులఁగానక తల్లడిల్లి వెలిమిఱున్

ముగ్ధభావుండగు శృంగబుషీందుడు జనులసందడిని రాజేంద్రునినగరునంబ్రవే శించి తనగురువులబాడగానక యుల్లంబురుల్లుమన మిగులదీనాలాపంబుల నెలుగెత్తి.

రాగము-హిందుస్థానిముఖారి-ఆదితాళము.

ఓసహోగురూలారి! విడనాడన్యాయము॥ ఓ॥ దేహముదా హమైదీనతఁగొందితి॥ ఓ॥ ఇంపుగ వేదస్మృతులవినుపి, పుచు సొంపు పెంపార నాచిత్తముకొక్కగ॥ ఓహో॥ కనుగొనమనమున నచ దిన మపరిమిత! ఘనవిభవముమీకడజేరదెడినే॥ ఓహో॥

కం॥ సదమలమతితోవారల! సదనంబుల తెఱపులడుగఁజాలక జడతల్॥ మదిమోసపోయితివయో! యదియెఱిఁగిన నివ్వడటకు. నరుగుదునుగదా!

అయ్యనా, మహాత్ములార, మీసందర్శనంబుచే నపరిమితానందంబుఁ జెందియం డబాయక మీచెంతనుండగోరు నన్నీయెడజాలిమాలి యీతీలబేలగాఁజేయమిబోటిసుకృ తాత్ములకుఁ దగునయ్యా! అక్కటా, పుణ్యాత్ములార మీన్నేహంబున కాశించివడి యాశోచుంబువిడచి మీయూహాభాష్యయనంబు చెవిగొనిమన నింతమేరకు నరుదెంచిన నన్నీతి విడనాడిన నాగతిగాచువారెవ్వరు. సదయులార, మమబాసి యొక్కనిముష మీధరాంతలంబు న ననగలసే. నహాత్ములార, నన్నీట్లు పెక్కునిక్కిట్లు పాలుసేయక రక్షింపుడు రక్షింపుడని మిగులఁగుండుటయు, గోమపాదభూమిశుండు తనకొమరిత యగు శాంతయను బాలామణిని మునికిచ్చి పరిణయంబు సేయ నిచ్చగించిన వాడగుటచే నమత్కారంబునింపొంది బుత్తినిశృంగారింప నియమించి ఋషిశ్లఘు నెదుటనిల్పి ముని పుంగవుదిక్కు మొగంబైయల్లన.

స-! కనుగొనుటచే యెగురుగొనక! మునికుంజరుడగుదుడె చె-మోదంబునమీ! మనమింపునఁదివియోగం॥ దనకమునంబొసఁగు తొంగి-తపసులభంగి॥

యమికర్యా, యేలచింతిల్లెదరు. మిమ్మిచట విడనాడిపోయిన యాతపసులకై మీమనంబునంగల వగబాయుడు. అల్లచెమియెదురనున్న యాహూని మిమ్మన్ని విధముల సంతోషింపజేయుగాన నికచింతింపక యీసంయమింగూడి సుఖంబున నుండుడనుటయు ఋష్యశృంగుడు.

డోరా॥ మదిజగురొత్తుచుమైబులక్కిపగి మదిరాక్షిని గడువెచ్చున్
ముదమొందుచు సతిసంగ్యంపంబున ముగ్ధభావమునఁజూచెన్
జూచిచూచితలయూచియూ నుదతియుఁమునియని యెంచెన్
అచ్చెరువొందుచు నమితభక్తిచే నాలింగనమునుజేసెన్

రాకొమరితయగు నా బాలామణిని మునిసత్తమండు నిలువెల్ల గన్నుల బరిక్షించి యాయవతి నొకమునియనియే గ్రహించి మిగుల భక్తిచే నాలింగనాదులొనర్చి రాజేంద్రునిజూచి చేలతనంబున.

ఉ॥ మానుగవల్క్కిలోరుజప-మాలలతీరుచు మేచికొత్తులున్ ।
బూనికెమిరవట్రువలు బొందినయట్టియురోజశృంగముల్ ।
గానగవచ్చె మాగురుల కైవడిగా నివియన్నియున్భల్ ।
నీనులకింపుసేయు ఘన-వేదరవంబులు దోపవత్తరిన్॥

ఆతాపసోత్తమండు రోమపాదునింజూచి పుణ్యత్యాగ యిమ్మునియందు మాగురురీతిని సకల శుభలక్షణంబులు గానించుచున్నవిగాని వీనుల పండువుసేయు వేదాధ్యయనంబు మాత్రము వినరాకున్నది. అట్టియుక్తులు వచించెనేని వీరిని నాగురువుగా గ్రహించెదననుటయు అంగవిషయాధీశుండు మునివర్ణంజూచి.

డోరా॥ వేదఋక్కులనువిహితాసనమాల విధమెంతయునతిచతురన్ ।

సదయహృదయసిమునిసర్వంబును సాధ్యంబున నెఱిగించున్ ।

కాపునమొరిటుకడువగనొందక కవగూడియునింపొందన్ ।

భావంబునమతిభేద మొందకుడచారసౌఖ్యములెజెందన్ ॥

మహాత్మా ! యీహూనివేదాధ్యయనమం దతిసహభులు గాన మీరింక ననుమానముడిగి వీరింగూడి సుఖంబున నుండుడని వచించి శుభలగ్న ముహూర్తంబున వారిరువుర బరిణయంబు గావించి యామహాత్మునియనుగ్రహంబున రోమపాద భూమిశుండు నింపువెంపు లెంపొంద భద్రంబుగ నున్నవాడని కసిష్టండు దెల్పుటయు, దేశరథ రాజేంద్రుండు సుమంత్రింజూచి,

రాగము-భేహగ్-ఆదితాళము.

వేగరారమ్మంగాపురికి! సచినవర || వేగ || భూమిశుండగురోమపా
దుని! బూజించియు ఋష్యశృంగునబడయ || వేగ || జాగేలను నీయెడ
దడవాయె! యాగము సేయనామదిముదమొంద || వేగ || కులగురులగు
వసిష్ఠులుజెప్పిన! కోరికెల్లెత్తరియపారమయిపార || వేగ ||

అమాత్యకార్య! కులగురువులగు వసిష్ఠ భగవానులు చెప్పిన పలుకులు వింటివి
గాదే! కాన వేవేగ రోమపాద భూమిశుంజీవీ పరమతపోనిధి యగు ఋష్యశృంగు
నీటు దేవలయుగాన నితర ప్రయాణసన్నాహం బాయత్తంబు సేయువని నియమించుట
యు నాతండువల్లెయచి మగునాడ,

శోగా || చతురంగబలములు తననుగొల్వగను నశితరవిభవమొప్పారె! |

ధృతమతిశోడను దశరథేశ్వరుఁ పదారతనాపురిజొచ్చెన్ |

అచ్చియువేగమో ఋష్యశృంగుని హెచ్చు విబూషణచెన్ |

మచ్చికమీర గోమనాదుని మానితగతి శోధించెన్ |

ఇవిధంబున దశరథుం డంగరాజ్యంబున జీరి ఋష్యశృంగ గోమపాదుల నుచి
తరీతిం బూజించి తనకార్యం బెఱిగించి శృంగఋషీండుని బనువువని ప్రశ్నించు
టయు, నాధూకాంతుడు సమ్మతింప కొన్ని దినంబు లచ్చటి విసోదంబుల బ్రాద్దు
గడపి పిదప పత్ని సమేతుండగు ఋష్యశృంగుని గోడుకొని యయోధ్యానగరం బమిత
విభవంబుల జేరుటయు.

శోరా || కౌసల్యాదిగరాజకాంతలు కడుభక్తిని నధూవరులెన్ |

శోషముమీరగఁ పూజలుసేయుచు భూషణపాళి గైసేయెన్ |

ఈతీరున నతిస్మరభవమెసగె నాతినిగూడి యామునియెన్ ||

చేష్టముదనున సౌఖ్యములందును సిమితంబుననటలుండెన్ |

ఇట్లుతలితగతి కొంత కాలంబు గడుప నొకనాడు దశరథుండు వసిష్ఠమహా
ఋషిని కనుగొని గురువర్యా! తమ యానతి గైకొని యమిత పుణ్యుండగు ఋష్య
శృంగ మహామనీండుని దెచ్చితి నింక క్రతువుగడుపు మాగ్రంబు నుపదేశింపుండని
నుడువుటయు, సమ్మహాత్ముండు దశరథునవలొకించి.

రాగము-సరజ-ఛాప్ తాళము.

అశ్వమేధక్రతువాచరింపు || రాజయశ్వ || శాశ్వతసుఖసకలైశ్వ
ర్యములభింప || అశ్వ || మున్ముదుగయననాశ్వమొక్కటి! మోదంబునధ

రగ్రుమ్మరజేసి॥అశ్వ॥ దిగ్విజయాధామైదిక్కరులనుబోలు! స్థిరులువెను
వెంటదీ ప్రితొనరుగగ॥ అశ్వ॥ ధారుణిగలయాభూసురతతులను! గోరి
ఘోరప్పించి కోరికెమీర ॥అశ్వ॥

దశరథశ్వరా! ఇంకా నాలస్యంబు సేయక సకల శుభలక్షణ లక్షితంబగునొక
యత్త మ యవనాశ్వంబు దెప్పించి యధావిధిని దేవప్రావృణ పూజలు చెలంగ తు
రంగంబు భూప్రదక్షిణంబు సేయం బనుపుము. యాగాశ్వం బెవరైన నరియించినచో
భవద్వంశంబునకు చేటువాటిల్లుగాన పటుభుజ బలాత్కోప సమన్వితులగు శూరులశ్వ
సంగతుణార్ధమై వెంటనియోగించుట కర్తవ్యంబనుటయు పట్టిగఘండుముదమున.
ఓరా॥ సకలలక్షణ లక్షితయగు నొక సననహయము నెప్పించె॥

వికసిత దగహంబు-వెల్లిగొన వేదవిధిని బూజించె॥
యాశ్వరావములు మగగళవాద్యముల్ గోచగశుభముహూర్తమునక॥
యాశ్వజనులునుగిరినింగదగలున నాశ్వరావముల్ జేయె॥

ఇట్లు దశరథరాజేంద్రుండు సకలశుభలక్షణ లక్షితయుగంక సమయము తమా
శ్వంబు దెప్పించి యధావిధిబూజించి, మంగళతూర్వారావబులును, భూసురాశ్వ
దంబులును, నెలంగ.

గీ॥ నైరమారణకరణసంభరకృపాణ పాణియైదిండుదశరథా
వనివరుండు! కోనలొనీశుడైయజ్ఞ-స్థాపకంబు॥ విడిచెపట్టుపధగల్గు
వీరవరులు॥

అని యివిధంబున లిఖించిన నొకబంగారు శాసనం బొయ్యముయొక్క
ఫాలభాగంబున గీలించి నిడచుటయు.

ఓరా॥ అతిజవంబున హయరాజంబును నతులితగణి నిగపార॥
భూతిగ ధాత్రీమండలమెల్లను గడుముదమున నున్నరుచుకొ
వెక్కుదేశములు పత్తనంబులు పోషమిచ్చేజరియించె
నెక్కడదక్కక నర్జునంబున నెలమి నయోధ్యంజేరె॥

ఇట్లుదశరథమహారాజుచే విడువబడిన యాగాశ్వంబు నిరంతరాయంబుగఁ బె
క్కుదేశంబులు, పత్తనంబులు, వనంబులు మొదలుగాగల ప్రదేశంబులు గల ధాత్రిమం
డలంబంతయు కలయంగరిగి వహించెంబున నయోధ్యంజేరుటయు రాజేంద్రుండుపొంగి
వసిష్ఠాది సుహృదుల యుపదేశంబున.

రగడ|| సరయూనది యుత్తరతీరంబున - బరమపావనంబై య
 లరారెడి - పుణ్యధారుణిబోడిమిమీరనగణ్యశిల్పవిద్గణములచేతను-క
 రమింపగుబంగరు కాంతులచే మెఱమెఱమెఱసెడి మేలగుదీప్తుల - నన్ని
 వేసులునునాదిగగలిగెడి యమితవిశాలపు యజ్ఞశాలలును చావములు
 నుమతీసత్రసమితియును-చప్పరగబులునుచలిపందిళ్ళును-నొప్పిదంబుగ
 నునుచితవిధంబుల గట్టించియు నటుఘనతమోరగ-వేదవాదులగు విప్రు
 లుమఱియున్-కర్మనిరతులగు క్రతువేత్తలును జపతపోధ్యయన చతు
 రితమించినవకానులు యోగులునాన్యులు పండిత-కవిగాయకమాగధ
 వైతాళిక-నాట్యాంగులునునయముమీఱగ-నమితపుఃఖ్యులైయలరారె
 డియూ-జనకృపాలుని చతురత వెలయఁగ-గాశీవిభుగేశయు సోపీరుని-చే
 గీశునిమగిసింధుపతినిగా-కలవారిని నేగమరప్పించియు - భూదానంబు
 లుగోదానంబులు - కనకహయూడిగ ఘనదానంబులు-మున్నగసేయు
 చు మునమింపొందగ-నమితతపోధనులగు వసిష్ఠముఖు-లనుపొందగ
 ఋష్యశృంగునితో-హామిగుండముల హంతములవేల్పుచు-నశ్వమేధ
 మును నాదశరథుచే-శత్వేల్లీలను సంఘటింపుచుచు-పాలుపొందగ నా
 పుత్రకామేష్ఠియు-నాతరాయచూపంతయు లేకను-నేర్పుమీఱ శానిర్మ
 లభక్తిని-వేల్చుడిదోనలవీతి-హూత్రీమున-గృష్ణవర్ణఁ డుశ్శృష్టదేవుడు
 ను-రక్తాంబరుఁడునురక్తాననుఁడును వీరచక్షుఁడును పృథ్వీాంసుఁడును
 దివ్యభూషణుఁడు దినకర తేజుఁడు-భవ్యాకారుఁడు పరమోదారుఁడు-పూ
 జనియుఁడగు పురుషుఁడొక్కరుఁడు-పావనతరమగు పాయసంబుగల భ
 ర్మపాత్రమఁగు నలపలికిరమున-వెలుఁగఁగ నిలచియు వెసదశరథుఁడొ-
 గంభీరోక్తులుకనునడిచెలఁగఁగ-నతులితిగతితోనతఁడెట్లనియె||

ఇట్లు దశరథరాక్షేంద్రుం డమితభక్తిజే ఋష్యశృంగు బురస్కరించుకొని మహా
 విధివంబు న నశ్వమేధ క్రతువును, బుత్రకామేష్ఠియు యథావిధిగ నడుప నాహా
 మగుండమనుండికృష్ణకర్ణుండును, దివ్యచుణిభూషణాలంకృతుండగునొక మహాపురు
 షుండు దక్షిణాకరమునొక పాయసపాత్రవెలుగ హామగుండంబు నుండి వెలువడి శరభ
 మనిభూచి గంభీరోక్తుల.

గీ॥ దేవనిర్మితమైనయీ-దివ్యపాయ । సంబంధితమగునీ
దు-సతులకిమ్ము । హరిభుజచతుష్కమునుబోలు-నట్టిసుతుల । నలుపు
రనుగాంతువిత్వోకు కులవరేణ్య ॥

సఫలమనోరథా దశరథా, యింకతిదవు సేయక దేవనిర్మితమగు నీదివ్య పాయసము
ను, నీసతులకిమ్ము. అతిశయరూపసౌందర్యమును, సమితబాహుబల యవార్థ కార్యము
ర్యులగు కోమరుల నలుపురను గాంచెదవని వచించి.

డోరా॥ యజ్ఞపురుషుడగుపాయసమిచ్చియు సంతర్థానమునొందె ।

యజ్ఞులుమదిలోనానందిపుచు నద్భుతమనికొనియాడె ।

వాసికదశరథుడానందంబున భూసురతీకికొనెంత ।

భూసురగతినింపొందనవారిగ బహుతరదానములిచ్చె ।

ఈతీరున బాయసపాత్ర దశరథునకచ్చి యజ్ఞపురుషుం డంతర్థాన మొందుట
యు, గడుముదమంది రాక్షసుల డవార దతులచే నేసిష్ట ఋష్యశ్రీంగాది మహారు
షుల దృప్తులజేసి పాయసపాత్రతోడ ధర్మపత్నుని చెంపం జేరి కాశ్యా దేవితో

రాగము హిందుస్థానికా-ధాపితాళిము.

గైకొనుమిదెపాయసము । కడుముగమాస్పదము ॥ గై॥ గైకొను
మికసీతదిడవేటికి । ఘనులగుసుతులనుగాంచన దగునికి ॥ గై॥ నీసరిను
దతులు గైకేయిసుమిత్ర । స్వేదభాగముల్వేడుకనిడిమది ॥ గైకొను॥

పాయసశ్రీ భగవదామృతహంబుకడిమి చిత్రకాలంబునకు లభించిన నీపాయ
సము గైకొని సుగపాలు నీవును, నాయగలో చెరిసగము సుమిత్రాపతియల కొన
గుము. ఇది పాయసపాత్రము, గొచ్చు పాత్ర అని వచించుటయు, కాశ్యానుహా
దేవి నిండుచేడ్కచే పాయసపాత్రచేసినది.

డోరా॥ పాయసంబుదగభాగముల్ చెంపగి భాగించియుముదమారె ।

నాయరలోనిరుసమభాగంబులు నాతీజేసిమదియారె ।

పిన్న భాగ మొక్కిటియునిచ్చెను ప్రేమచే సుమిత్రకునూ ।

వన్నిలాడియి దెసిభాగంబని వనితగై కేయి జేరిగనూ ।

బాసుముడినై చియునుగ్రద్దప్తిచే భామామణికోపమునూ ।

తామసంబుతొనైహబాలకునెరుణికోసల్యతోననెడె ॥

ఈతీరున బతియనుజ్ఞచే కాశ్యాదేవి పాయసపాత్రపండుకొని భాగద్వయం
బొనర్చి నాయలో నిరు సమభాగంబులంజేసి యొకపాలు సుమిత్రకు ననుప్పించి సి

దప కైకేయింజూచి యిదేనీభాగంబు గొనుమని యివ్వ సమకట్టుటయు నాకేకయా తృప్తి క్రోధంబుమీరఁబోవలెను ముడివడతీక్షణవీక్షణంబుల కాసల్యామహాదేవింజూచి.

రాగము-సింధూత మాన్ - ఆదితాళము.

భభిభభి తెలిసెనులేవే ! భభి నిక్కమునియొక్క తెవె యెక్కువని ధిక్కరించి, మక్కువనుజూపుగీటక్కుచిక్కుజేయ ॥భభి॥ సారెకునా సరివారులేరునుచుమేరమీర, బారుబారుమః పరుగుల్బారిబారిజేరి!భ॥ ఇత్తరినివిభునాతోగుత్తగనుగొన్నరీతి! పెత్తనముసేయరాకు చిత్తము పుదిక ॥ భభి ॥

ఓసి, యేమి నీకులకులు నీచరివారెంద రందగోయిండ్ నితరిని పెత్తనము గట్టికొని పాయసంబు యంచి పెట్టవచ్చేసితివిగా ? భభి, యిందఱిలో నీకెక్కుడుదాన వని దలచితివిగాబోలు, చాలుచాలు, నీజేలతనంబు జాలింపుము, ఆపాటిమోమున కరపడి పసుపన్నులు నీపిత్తరి బారుబారుచుని పరుగులుబారుచు సాయసమివ్వ నేతెంచిన నేబుచ్చుకొనియెదననుకుంటివిగా. నీకుటె లక్షమడుంగు లధికులమగు మేమందరముండ నీకీదెదతన మెట్లుగలిగినది. నియాధిక్యత నట్లుగట్టిపెట్టి యీపాడున పాత్రనిటు దేవ్మా నేబంచిపెట్టెదననుటయు కాసల్యామహాదేవి మిగుల కాంతింబున కైకేయిని జూచి.

రాగము-సింధూత మాన్ - ఛాపతాళము.

ప్రేలకుమిచ్చట బేలవగుంచుచిక్. మేలుగానుయోబాలవినవే ॥ప్రే॥ జాలుజాలునీసంగితి నెలిసెను! సహజంబగుససయ్యటముగా!ప్రే॥ పెయ్యారువిధముల వివరముజూచిన! గయ్యాల్లిసీగనులిటుమానక ॥ప్రే॥

కైకేయి! పలుగాకవయి జేలతనంబున నిచ్చకువచ్చిపట్టిచ్చట ప్రసంగించు నీయప్పచ్చు సంభాషణంబు లికిజాలింపుము. గయ్యాల్లివని యెరింగియు జీవితేశ్వరుల యానతిమారరాక సాయసంబు నీకెవ్వ సహకట్టితిని, గానీహో నీమ్రాలనిలుచువారెవ్వరు నీకుటిలతానం బింకను విడువక నీకెటుల దెదతనము గలిగెనవి నుడివితివి పూజ్యులగు ప్రాణేశ్వరు లిచ్చటచే లభించినది. ఇకనేవనందువు. నీయసంగతప్రలాపంబు లిత్తరిజాలించి చిత్తమెప్పుననీపాయసంబు గొనుము. కానీహోనవలి కరుగుము. నావుడు కేకయాగ్నిమహాకౌద్రంబున కాసల్యాదేవినిజూచి.

హోరా॥ మందలమార్తి ప్రాణేశ్వరులనుమమతమీరజాక్కించీ

దెందంబునసందియములేకను దిరుగదలచితివిమించీ॥

బెదరింపగనియెడభయముందు మనగురువారు లేరిచటకొ.

కదరకని త్తరిపరి పరివిధములచదురు సేయరాకిచటకొ

ఏమేమి ? యిప్పుడేమి వచించితివి. నందులమరికై బ్రాణేశ్వరుల సేవక్రిం
చుకొని యిచ్చకువచ్చినటుల ప్రేలజూచుచున్నావుగా. నంగనాచివలె వెలికి శ్రీరంగనీ
తు లెన్ని బేర్కొన్నను నీగుట్టుబట్టుబయలు కాదనుకొంటివేమో ? అప్పుడుట్టి మేన
మామ యెరుగఁడన్నట్లు నీసమాచారంబు నాకుందెలియదనుకుంటివాయేమి ? నీయాధిక్య
తయు, నీవంశీకుల ఘనరయు నాకు క్రొత్తలుగావులే. నత్తనాంగనం బోలు నీనటనచాతు
రీమహిమకును, నీతేనెమాటల సొలపుకును, మచ్చుచుందులు తెలకెక్కినప్రాణ ప్రియులు
మోసపోవలయు నేగాని యిందితరులేవారును విశ్వసంపదేశరు. మదీయవనంబులకుమా
రాడ నోరెత్తక నావలికరుగుము. లేకున్న నలుగులోన బసికియార్చుదనపుడు కాశ
ల్యా చుహాదేని కైకేయితో.

గీ॥ జౌనెమేల్ మంచుచిమాటని-నాడితిని । శ్రీరసాగరిమురుగోలు-
సింధురాబ । ఎంగమదియెడ కేసియ-నింశి మేమి । ఇలిసె బెలిసెరు చాలునీ-
కొలదితులువ ॥

జౌనేరాక్షసి ! మొదటినుండియు తామసగుణ ప్రధానవనియే నిన్నెవ్వరును
జేరజేరకురు. మేలు మేలు నీవా మాకంశము నెన్నుచానవు. సింధురేయ వంశముల
యాధిక్యతనందలి శబ్దాగ్రముల పొందికనుబట్టియే ననాయాసముగ గ్రహింపదగు సిగ్గ
గ్గునులేక లగ్గుకుడిచి యశోబంధులగు ప్రాణేశ్వరులు నాచుచుండ, పరతపోనిష్ఠ
గరిష్ఠులగు వసిష్ఠ భగవానులూని మహాగుప్తివల్లభులు కీక్షింపుచుండఁ కేతులుద్రోపు
చు, నభీషయించుచు, నిచ్చకువచ్చినటుల ప్రేలేడినెక్కిన నత్తనాంగన లెన్నరు, మా
బోలులు నీతోబ్రసంగించుటయే నగునదా, నిత్రేమలనిలచుటయుంగూడ మాకను
చితిము. నివెన్నికాదులు ప్రేలిసను నాకంతఁ బంజీయని పలుకుటయు కన్పట్టవలయు
నిండుం చాతగవుకనుగొని కైయింజూచి నిండాని ననంబు.

రాగము-పొడ ఆదిశాసము.

వినుమీ మానిసియులు! తగగుబలుకను ॥విను॥ కనలారగ
నుగొననె! బనిలేకను, బెనువాదము । ననయంబిటు । గొనగరాదు ॥
విను॥ ధారుణీపతియానబూని । తరుణకొనల్యాభేషి । పరిపాయసు
బిడరాగను । మేరమీరి । కారులాడి । సోరాటముబూనదగదు ॥విను॥
సరికెలతలలో వేసరితెలెంపుగాగ । నీసుప బెరులు గాని । బాసుగా
పరిహాసమా । నీచోసమాయె ॥విను॥

ఏమనీ, కేశయాత్యులు, నీప్రాణేశ్వరుని యనుజ్ఞగొని పాయసమివ్వ సమకట్టిన కాసల్యాదేవితో నీవీరీతిదర్శింప సరివనితలు నవ్వకే. నలుగురిలో నీతలవంపు లేలా ? బాలా యాలీల గోలుపోక మాపలుకు లాలకించి యీపాయసంబుగైకొని మేలుగాంచుము, రత్ననిరీశ! బేలవగుట నీదు తగదని వచించుటయు, కాసల్యాదేవి వసిష్టమునంద్రుని యనుమతిచే.

దోరా॥ ఇచ్చెనుపాయసముక భాగము తానింపుగ్గు కేలుకని ।

హెచ్చగుతమకిము మదిసణగించియు బుచ్చికొనియెన త్తరినీ ॥

ఇక్ష్వాకులను కాసల్యామహాదేవి పాయసంబులం బంచి యివ్వ నామువ్వురు పత్నులు పరమానందంబున నెవబ్రాహ్మణాశిర్వాదములు నెలంగ నారగింపఁ బోవు సమయంబున.

దోరా॥ ఎక్కడనుండీయొప్పులుగొక్కటియు నేపుమీరజనుడెంచె

గొక్కుననుమితోపాయసంబులు గైకొనియెగుచుమించె ॥

ఇట్లు సుమిత్రానామోకావీ పాయసంబుగోలుపోయి మిగుల గుఱియిన.

రామము. బేహగ్గి-చాని తాలిము.

అసించియె ససోయిలిగా ॥ నేనా॥ యాసంచిపాయసమీతరిగొసినే! భాసురసుతులవిలాసముజూడ ॥ నేనా॥ కోగి, యాఖిగమగటజేరి, నాపైనింతమీరీ, నన్న లజ్జితసేగా! నోరామయైన, సగేనిట్టిరీతినిధారుణిక నవినజూచెగా! నేనా॥ పాపపు, దైవాదు, పగిలూచినావై, రాపు జేయని టాదలచెగా! నోపగ లేనితాపముబాప సమీకృతంబుబాపెగా ॥ నే॥

అయ్యగొని నే నేమి నేతునమ్మ ? పాయసంబున నీపాయసంబు గొని ప్రేమించి సుతులనిగొన నెవ్వరెమ్మియుంట నామానల్ల నడయానగ జేయ సోమపక్కియచ్చటనుండి కాంఠమనోగినా. అపాపపుదైవము నావంటి వీనులనే యిట్టి యిక్కట్లు పాలునేయఁ బాడఁగొనెను నోక్కో. హా ! యేమియీచిత్రియ జన సమాహార బహు భయమొకంతయు లేక యాబేలపులు గీలీల చన్నుంజేల యాశ్వర దత్తంబైన యీ పాయసంబు గొనిపోవఁగాఁ దగునోక్కో, ఆహామేమి నాదురదృష్టము. ఇంక నేనిత నువున జీవించియిద్దరిత్రివై చునుటెట్లు. అకటకటా, పూర్వజన్మంబున నేనెవ్వరి కెట్టి యపకారమొనర్చితో గదా, ప్రాణైక్వికర్మఫలం బనుభవంపక గాటతిగునోక్కో. హాజగదీశ. నాపైదయజూడుము దయజూడుమని యీవిధంబుగ పలుమారు దుఃఖించు సుమిత్రాదేవియై వసిష్ఠుండు మిగులాలివేంది యల్లన నానబోడితో.

డోరా॥ విలసింపగ నిత్తరిజాగేటిక జాలింపుము మదిచింత॥

కలకొలదిని యిప్పించెద బాయస ములుకుమానుసత్వరగ॥

బాలాయేలనీల మేలుగానక బెడచింతంగూతెదవు. గతించినదానికి వగచినఫలమేమి. కొంతయూరకుము. కలిగినకొలదిలోనీకును పాయసంబుకొంత లభింపజేసెదనని కాగల్యాదేవిజూచి, కొమ్మారనపాలి పాయసంబుబోగొట్టుకొని మిగుల వగబొగలు నీముద్దుచెల్లెలకు పాయసంబుకొంత నీభాగంబునుం డెత్తియివ్వవమ్మా కైకేయి, నీవును నటుగాకింపజనదటమ్మా. మీయనుంగు నెచ్చెలియటు పరితాపముండని మీరూరకనీక్షింపఁదగునటమ్మా. కాన వేవేగమిమిసాయపంజరాలనుండి కొంతకొంత మీకూమిఁచెలికిదుండని వచించుటయు నాతెకయ రాజపుత్రుని నిష్కర్మికిని కోతినలెనదరిపడి మిగుల నాగ్రహంబునవశిష్టభగవానుని కలయంజూచి.

రాగము-కమా-వ-ఛాప్ తాళము

చాలుసోపోయివగ నేలగా ॥బోపోపో॥ మేలు॥ దెలియకనుగోలు బలికెడిలీలబాలు, యిదిమేలు, మామ్మారు ॥ చాలు ॥ ఇచ్చు, కాలమోలిచ్చు, గడచి,మరిమెచ్చు, పెచ్చులుబల్కుపొచ్చు, యదిరచ్చు, ॥చాలు॥

ఏమేమీ, కులగురుండ వనియెంచి మిన్నక నెన్నిమారు టూరకున్న నిచ్చకాలమోలిచ్చిగాడతై మాటమాటకీటు పిలువని వేగంటకమునకు బెత్తనమునేయ సమకట్టుచున్నాడవు. ఇచ్చకువచ్చిన మేగకు కానులరాబు చ్చికొని యూరకపోక కలహాశముని పగిది జెలవొందుచు నీవంటివా గనేకు టూరకుండ సార సారకు మమ్మిటు బెదరింప జూచుచున్నాడవుగాబోలు. నీకు మాపనులతో పనియేమి. నీవుకాదు సరిగదా నీవంటి బిచ్చపు బాడబులు వేవేలువచ్చి మొక్కిల్లిడిన నేనీపాయసంబున గవంతయైన నొరులకిచ్చు దాననుగాను పోపొమ్మని బలుకుటయు నాతాపవరుండు క్రోధావేశంబున నరుణ తరుణ లోచనుండై యాతరుణిని కలయంజూచి.

క॥ నుదముననొడలెఱుంగకవిటు । పదరంగబాణియగునె-వాగకుమెదుటక । బెదురింత లేకనుమ్ముక । జగుగుననాడంగరాకు-నైచితిమిపుడుక ॥

కైకేయీ! నీకులువతనం బెల్లగకు దెల్లంబు గాగ మద గర్వాంధకారంబుననొడలెఱుంగక నోటికొలదిటు బేలుచున్న రానవుగా మంచిది. ఇప్పుడిప్పుడే నీసేతకుదగిన ఫలంబు మదీయ తపోబలంబు చే గలుగజేసెద. నించుక సైరింపుము. నావుడు కైకేయి మనంబున కడు దిగులాంది క్రోధావేశంబుచే నొడలెఱుంగక నీపరమభివృద్ధిని బెక్కుకారులాడి పాపంబు గట్టికొంటి. ఇమ్మహానుభావుండరిగిన తిలోకములైనభస్మ

భూతలబుడేయంబాలు. ఇంక నాలెక్కయేమి. కాన వేదగ నీరుపిల్లభుని శరణంబు వేడుటయే కరణీయంబని మంతనంబున చింతించి.

దోరా॥ వడినడిగనుజని పశిష్టుపదములపైబడి యడలుచుమిగులన్

కడున్నూ రతవచ్చిందిన నుడుపులుగాపుసునుచు నెలులలిడగన్

ఇచ్చెద దేవరయానతి మేరచెయిపాయసము సుమిత్రీకుచూ॥

హెచ్చినగినుకిచు మచ్చిగ సేయుదనుచుయు లింకనలుగకనూ॥

ఈతీరున కైకేయి బుడిపిల్లభుని పాదంబులపైబడి స్వామి! మూర్ఖత్వంబున బలికిన నాయవజ్ఞతను మన్నించి నన్ను రక్షింపుడు. ఇదెతమయానతి శిరసావహించి యీపాయసంబున సగ భాగము సుమిత్రీకిచ్చెదననుటయు, యమివరుండు సమృద్ధింప నటు గావించ నామవృద్ధుల వనితలు పరమానందంబున పాయసంబు భుజించి నిండురుముదంబుననుండ కొన్నాళ్ళకు.

ఇంగ్గిసభ మట్టు - రాగము హేళగ - ఛాప్ తాళము.

నెలలూ మసలెనింటులకును దలపులూరగా ॥ నెల॥ బలిసెన్
ఓములునరుచి బడలికియూర్పుల్ ॥ నెల॥ వెలుపెక్కెదలకు చెక్కులు
కళిగెల్లమయ్యెని త్తరిన్ పలుకులుగు దిగోడికిల్ విలసిల్ల వేడ్కవీరగన్
॥ నెల॥ పాలిండ్లుమేచకి కాఱిబూనె వాళెరయొసరింపగన్ పలువింత
లాయెకాంతలకునుఫలతతిజూడన్ ॥ నెల॥ లేవేభుజియించిమలయతావి
మేననలదగా । రావేమేరాజుపైనలిగిశోరమ్మని చెలుల్బిలుచగా ॥ నెల॥

దశరథ మహారాజు పట్టపుదేవులగు కాన్యా కైకేయి సుమిత్రీలు చాలాం ద్రగుటతోడనే చెక్కులు పలచబారియూ, నుకోజాగ్రిముల యందు గ్బువ్వవగం బాకగిమించి నూగారు దట్టముగా సందడించుటయు, అసంగవివేరములయం దాసక్తిలేక మిత్రేని కోరికలు గోరుచుండుట సఖీమణులుజూచి చెలి యవృత్తోప యు కంబులగు పగాధంబులేల భుజియింపరమ్మా? కురులు రువ్వ కొప్పున విరిసరులుహరువుగ నేల దురుమరమ్మా? సయ్యాటంబున మీరాజేందునినై నలిగితిరాయని సర్మగొళ్ళివ్వులు బలు కుచుండ కళిబూరి వేవిళ్ళుమీర దశరథావనివరుండు పెన్నిధిగన్న పేదచందంబునకిడు ముదమొందుచు నిర్భర గర్భభార విశ్రాంతిలకుబాంసవనాది సరు సుకుభ కృత్యంబులూసర్పి కోరి కలూర నతివేడ్క బుతోత్సవంబునకై నెదురుచూచుచుండ.

ఉ॥ అల్లనముద్దకూతునకు-నర్మిలిగూర్పు మగంప రాముడొ

చుల్లమునందునెంచి యల యుర్వి తడియతనూవిలొసమున్

మెల్లనజూడగర్భముల-మేకొనజొచ్చెడునాగభూమిభృ
ద్వల్లభలంత మంటికొర-వంగని రప్పటికొహృదంబునన్॥

అనగా భూదేవి లేన యనుంగుబుత్రికి ముంగు శ్రీరామచంద్రీశుభిర్త కాగలవాడని యెంచి తనయల్లుండుకానోపు నా రాకొచునని రూపవిభి వాతీకయంగులు నాడ మిగుల కుతూహలముకెంది యాశుగతతో కాసల్యాదేవి గొప్పయందు చొచ్చి చూచుచున్నదానునీతిని పట్టికొని పట్టుచుగొఱులందయను నానాటికిమంటిపై నానగలిగిధిక్షిందుట కుపకరిమించుటయు, రాశేంద్రుండు ప్రియంతుల కోరికలదీర్చి మనినెంచి మున్ముంగు కాసల్యాదేవి వందంగులూకం జనుచెంచుటయు.

శోరా॥ పతివచ్చుటగని పణపెడుకెగిర పాన్ముపైన కొలుసుగడన్.

యతితరమద్భుత మగిదోపగ నృపుడాత్మ గతంగున నెగిరిన్
ఎన్న జెఱుంగము నీతియెడల నీయద్భుతంపు కృత్యములన్
కన్నులజూడగ కడుచిక్కిరింపునున్నది కానినినడతల్

దశరథశ్వరుండట కాసల్యాదేవిమంగలు బ్రేకేంప నాదేవి తనకెగురురాకండుటకు నాణంపారయనేరక మిగుల ఓహదంబున నావలంబిహంసమాలి కాతల్పంబున రాకచ్చుచున్న నటలేకక మిగుల గాంభీర్యంబున కొలుపు దీరియుండు బ్రాహ్మేశ్వరిని నాచి నిశ్చేష్టతుండై యల్లన దాయంబని మిగులకాలిపడంబుల యేమని హృదయేశ్వరీ మామెగుర వెన్నడు నీతీరున జరింగుపనోపవే నేడల నీతీరున నాపట్టుమన్నావు. నీచిట్లు మంతనంబున బెగడొందుటకు కారణంబేమి నొక్కొక్క ప్రియంభి! కలకాలిని శ్రుతిపగపుము, నేనిప్పుడిప్పుడెనీయభీష్టంబు నెకవేచ్చద వెఱువక నెఱంగింపుననుటయు నయ్యుండతి.

శోరా॥ లమితంబగు కోర్కెధంబెసాగగను యత్సేవించినదెగధుతోన్

గామలుముడిచియు కీకగగితిఱు కనులూక్కియు త్రాబులికెన్॥

ఇట్లు దశరథరాశేంద్రుండు వచించుటయు, నాయుకతిజాపలు ముడివడ కను లెట్టజేసి దశరథునింజూచి యతితర గంభీర భాషణంబులు కెలంగ ఓకిదశరథా?

దండకము॥ శ్రీమీరచన్నగి సేవిపక్కిల్లల నీవస్యబుద్ధి విడంబించితో దేవదేవుడు నారాయణుడన నతాక్షైకగతౌచణుడన్
మహాయోగిరాడ్భవ్య ఏతానులక్ష్యుడ నీహంసంగంబులంగాంచువై
కుంతవాసుడు నీలోకిమందర్శిన్ సాధుసంగక్ష సేయంగ నేబుట్టిసా
మిత్రీయన్ తమ్మునింగూడి మానీమనిదోలి యత్తాటగిస్వీట తాటాబు
గావించి తత్సూరనిగూల్చి గాధేయుజన్నంబునుంగాచి మానిందగి

సంశ్చయకానయ్యహల్యన్ వడిబోచి ముక్కంటివిల్లిగించి శ్రీయంశ
 చాతన్ మహిజాతబెండ్లాడి యాజామదగ్నుత్థతిన్ వేగగోరాడి నీ
 యానతిన్ కానంబందునన్ గుఱ్ఱురంబోయి యచ్చనరాదున్విరా
 ధున్ యమాభ్యాగతున్ జేసి దుర్వార గోవ్వన్నతిక్మించు సద్దామణా
 ద్యస్రి పానీకముంజూపి యాచేటగోళ్ళుకరసింపించు రాకాసిభంగం
 బునోడించి మంగీచువేళాడి యవ్వాలినింజెండ్లి మారాశినింగట్టి యా
 గావణుంగొట్టి పాపంబులన్ నెట్టి భక్తావళి గట్టిగా ప్రేమచేకట్టిడం
 బై యసద్దారితంబై శుభవ్యాలకంబై హృతాకంబకంబై మహాసౌఖ్య
 దంబై సదాశోభితంబై ధరన్ గోలగాడేయనీల రామాకృతిన్ నీ
 దుభార్యా లసద్గర్భనుందూడి మాయామహాప్రకృతి బుట్టచున్నాడ
 మజ్జన్మతాకారంబైన నీవెల్లగిణ్యంబున పుణ్యముల్వొందగాంటి
 యిద్దారు కుగిలు సౌజన్యరాజ్య కీర్తనమాణిక్య గీవాంకురి పోల్లస
 ద్భన్యసీరాజనస్థిత పాదాంబుజాతుడవైమించి చిన్మాగ్న సంసర్గ
 త్కముక్తిం బొందగాతుంకవై శైతయిక్ సంతస బొప్పగాయం
 డుమియంచు కొసల్యనాఁగ్యంబుల బల్క-గా నబ్బురంబంది యాభా
 నువంశోద్భవం దురంతంగంబున బొంగి యోదేనదేవా మహాదేవ
 సదాభవచిద్భాస లీలావిలాసంబుననే దాడిమీబీజముల్పుండు సందో
 ప్పుచందాన బ్రహ్మాండముల్గర్భమందూచి లోకాలిబుట్టిపబెంపన్ హ
 రింపంగ సామధన్యముగల్గి శేజోమయా కారతస్మించు నీమాయలే
 వ్యాఙ్ముగంగనేర్చు సురాధ్య సదాభవ భక్తద్విజారామలో
 కాభిరామా లసత్సత్యనామా చిదానందభూమా, సదానందధా
 మా రమాచిత్తకామా ననుంగాపు శ్రీరామరామా భజేహం భజే
 హమ్మటంచు భజించె.

ఓరీదశరథ ! దేవాది దేవుండనగు నన్నింతదనుక దెలియజాలక మందబుద్ధి
 తోయిట్లేల బేలగా దలచుచున్నావు. వినుము పూర్వజన్మంబున కశ్యపుండవగు
 నీవు ఘోరతిపంబున ననునొప్పించి నేనీకు సుతుండనై జన్మించుటలు నావలన వ
 రంబులంగంటిగాన నిప్పుడేమనీపట్టుమహిషియగు కానల్యాదేవి గర్భంబున నయండనై

జన్మించి దుష్టాసురకోటుల ఖండించి భూభారంబువాప నిచ్చిరిచితి యజ్ఞస్మతా
కానణ ప్రకారంబుచే నీకీర్తి లోకంబుల నాచంద్రతారాగ్నిముగా మిగుల మహి
మచే వెలయుంగాతె, ఇంక జడదవుగాక త్రికణశుద్ధిచే నన్ను గుర్తెరింగి భా
యింపుచు సుఖముననుండుచుని వక్కాణించి మిన్నకుంటయు, దళిరగుండు
డెందంబున ఎల్లరంబుని పనమానందంబునఁబొంగి మేను పులకింప వాల్చియుపతిని
స్తుతియించి రెన్నయుండై శుద్ధై నిలువఁజెయుండ కాన్యాయహదేవ కొంతకడికి
మైదలసి.

శోరా! పతిమోలనునిలుచుగమట యట గపటపాలియు దిగునచేచెన్ ।

నాతియునాధునిపదములకొరగుచు సనమన్నిపుముయనియెన్ ॥

ఇట్లు దేహంబుదలసి మిగుల గక్కిచే సామృద్ధి నుకి బ్రాణేశుని సవక నులముల
వైంబడి వివయంబుగోపనల్లన.

రాగము మోత్రియా-ఆదితాళము.

యేహిమోర్తీనిగునియాకనలొగిసలొగె ॥ ఆహా నీప్రియ ॥ యూకన॥
దినబరసతప్రైగి నమహలమె । కాగిరధాన్య లుగమోనసయ్యా ।
యులతయులా వేససాదవి సోలా । మోరెయూకనలొగిసలొగె ॥ ఆహాజీ॥

ప్రాణేశ్వర, యిత్ర మున్నున్నంలవలె శుద్ధుల కన్య- జీవితేశ్వరుల మ్రొల
నిట్టి యపరాధంబునల్పిన యగ్రగాత్మ్యరాని యసిగ్ధారం పావేయజూశుడు, దయా
మయా, సౌరభాగరు సుససాగ కమ్మని చందనాదుల తోడంగుడిన బాలసమీరముల్లన
వీచి నృదుసుగుగళి వండుల నుచ్యులొ జంఘాలోయని నెచ్చెలు నీహంసకూల
కాత్యుష్కోలికనూప మైసురచి దేవల హక్కుమనఁబాక గాఢనిద్దుగంకెందు నన్నిత్తరి
మన్నింపదగు. తనుచిత్తవృత్తి నవలంబింపుడని లజ్జా క్రాంతివశ్యుకట్టెనుట నిలువం
బడియుండు ప్రాణప్రయయగు కాన్యాయహదేవని దళిరగుండు సజ్జనంబున
జేరంజీని ప్రయోక్తుల.

శోరై! కొమ్మొమ్మద్రులగుమ్మా చింబలికి చువరెనుగులకిరిమ్మా!

పొమ్మొదిమానమస్త్రమే మదిగొగలకుపుత్తికిగొమ్మా!

కిరమరుడగునిచరితంబియ్యెడకిడుమదంబుగానయ్యెన్ ॥

ప్రయసఖి, యీరవంత కార్యంబునకై నీవీరతి చింతింప బనియేమి ననునోవృత్తి
మదీయ స్వాగతంబున నారయుటంచేసి నీపై నొకకబూనుట మా కంతయు ననుచితంబు
గాదే, ప్రాణేశ్వరీ నీవంటిభాగ్యశాలిని యాముల్లంకమలం గలుగనేర్పు నొక్కొ,
చెలి, భక్తి ప్రమాదంబు లేకిని సహజములుగా వే, గానవింక చింతదక్కి నంతోపాయ
త్వచిత్తవై నదా పనమానందంబున నోలబాడుచుని యాకీర్తనఁజెంచి ప్రియశక్తులూరి

కలందీర్చి నిండానునంబున మహావిభవంబున రాజ్యంబు సేయుచు పుత్రోన్మదంబున
తనదురుదాచునెడ. యచ్చట కాంతామణులకు నవమానంబులు నిండ నొకనాడు తే
లు సుముహూర్తంబున.

రాగాము - బేసంగ - అదితాళము.

శ్రీమదయోధ్యానగరీదశరథి రాజగృహహరియవతలం || శ్రీ ||
కర్కాటకలగ్నపునర్వసునక్షత్రమేషరాసిగతిఖరరిన్మృ. ఉదయగామి
పూర్ణేందుమధ్యదిసాసతాసగులకుసుమితహూ || శ్రీ || పుష్పసమయ
మధుమాసపుణ్యతిమగుణపక్షయోజితీధేవవమిం | రవిమాగళగురు హరి
శనైశ్చ | గ్రహహూతేనైపుచ్చతివిం || శ్రీ ||

ఈలాగునచైత్రీశుక్లవమిం కర్కాటకలగ్న పునర్వసునక్షత్ర మేషరాసియందు
రవి, మంగళ, గురు, శుక్ర, శనైశ్చులను నీయయిదుగ్రహములుచ్చయందుడగా నట్టిమే
లు శుభలక్ష్యముహూర్తమునందు భగవంతుం డయోధ్యానగరమును పాలించు దశరథ
మహారాజునిండు కాసల్యాదేవీస్థమందును, పద్మనాభునంశిసంభూతులగు కొందఱునొ
కడు నై కేయికిని, నిరువురు సుమిత్రకు సన్నిపపట్టి మహాసంతోష సందయంబున.

ఉ | దాసియుఁగ్ని వే దశరథి భవభ్రుపాలిక బోలు మొక్కయో |

భాసుని పోమిచలుచుట్టపురామలు గొంగిరి దింద్రసం |

కాసుల బోలభాస్కరివి కాసుల శోభనలక్షణులగిలి |

న్యాసుల పునైత్రు సనకనృగుమారుల నేల నొందెన్ ||

మధుగుప్తులగు కాసల్యాదేవియ సుమిత్రకు సుతులు సన్నిపించి బోమిలనే
యంతఃపుర దాసి కేయికి లేచుచుండఁబయి, గొంగిరిమీఁదు దురమునకఁగి బల్లలనాడ,
పరుగుబరుగున బయలుదేరి నట్లు గుఱివై సుమిత్రకు పయ్యడ నుట్టు నెత్తెగొ
మెక్కుడగుటచే వెంటనేక సహనల్లలనాడ నొక్క సెనఁబహుషీ రాజా స్థానంబులే
మున్నుండుసాగిలపడ సోమిచ్చి స్వామి తనపట్టపుకేవులు కెందు సనవానిండ్లు
సకలకాంతి ప్రభాసభాసమానులగు పగవారి నలుపుగను గాంచిన దెట్లుటయు, కళ
రథమహారాజు నపరిమిత సంతోషంబున మోమింతయు భూములుమూడై దూతికకు
మణివారందఱికి యతివయంబున కొల్వబడచి యంతఃపురంబుకేరి సునంత్రాది యాప్త
వందలురావనిది.

రాగాము - సింధుకి మాన్ - అదితాళము.

శ్రీకరగురునరుగునానుశిచే | పాక్రిటయశమునుగంటి || శ్రీకర |
సచివరపాక్రిటయశమునుగంటి || శ్రీకర || పుత్రోత్సవమింఛరిగలుటచే భూ

రిదానములుబాసగగ సేయును. పూజ్యులపెద్దల బుధులసేవింపను పుర
మునజాగబనుపు । సరవర వేత్తలరాసిటబనుపు ॥ శ్రీకర ॥ కారాగృహ
స్థులగుచోరుల! కిరుణదల్లిర్పవిముక్తులఁడీసియు! సారెకుముంగళి తూ
ర్యరవంబులుభోరు వెలుగనియమింపునచివరి । పొరులసన్మానింపు ॥ శ్రీ ॥

సుమంత్రితరా ! పూజ్యులగువస్త్వభగవానుల కృపాతిశయంబున మనీయవంశంబు
పరమపావనంజానముల పుత్రోత్పత్తికం బరయ్యుగాన నుప పూజ్యులగుదంపిట భూరి
సంతోర్వణలతో నమిలి దానభక్తంబులు గావంప తెగిన పరివారంబు నియోగింపుము.
కారాగృహవాసులగు తత్సారాధుల నెఱవేడువ నావతిశుము. మఱియు పురమందు పా
రులకు నమితేజైవముమీఁగెను నుపపాయంబు లగుర్చి మంగళతాగ్యవాద్యవంబులు
చెలంగుంజీయునని వనించి నిందాయమునందొక దశకధా కీర్తనగ్రంథ పునర్ముద్రకు నావతి
ర్యాది యాలోచిత కృత్యంబులొనరించి తదవసరం .

జోరా॥ నామకీర్తిమూద్యులకార్యములు సయముసూక్ష్మంబులు ॥

సమమూర్తి దీగినసిహదాలరు నేర్పునగారనియసూచిక

ఇట్లు నియమించుటయు వసన్తాది నిరంజనములను పూజించుము. ఎరుగించు.
గుపవలయు కార్యంబులు నిర్వృతించి కీర్త్యుండగు కార్యకర్తలందఱును సకల
సుగుణాధిరాముండై లక్ష్మీభగవతులగుడై వెలయువాడగుగా శ్రీరామనాథ మహా
త్యైవిమయంబున మన్నించు శ్రీకరీరుగాను గారత్రంబు నాడుడగు. శ్రీరాముడని
యుక్తయైపుత్రుండు. సకల సుగుణముల ధరించువాడగుగాన నాకుడనియు, సమి
తాగ్రీహనులతో నగ్రంబు పడి శుకలతీణ లక్షణ గుండుగాన లక్ష్మీనాథుడనియు
అనుజుండు ముద్దులందు శత్రువులను నయంపఁడుగు లపర శ్రీరామస్వరూప
దుగాన శత్రుస్సంహరియు. నిట్లుకీర్తనంబుగా నానకీర్తనలొనర్చి పూజించదరి
యన దశకధుండిడన భూవంశు లలంగించి నిలిపానందు కరుకుటయు సంతోపురం
బున చేడియందఱు గుమిగూడ కనోదయన.

జోరా॥ ఒలకుండికలనెఱుములునానిరావదితలుబదిరప్పట్లు ।

చిలుకలకొలుకులుమాధునిపలుకులకలకలపవ్వుచు వేగం ।

కూడము చెంతను గోనవ్రతిములుకొక తెలియ మొక్క ।

భూపతిసతులుసంతోషముమీఁగె భుజములకులములు కప్పి ॥

చెలుసమువొలగి చెలులతో గూడియు వెలుదులు గాగృహములను
తెలుపులమూనిరివది నెలువేడుకలనుచాతుర్యముప్పగినూ ।

ఈతరున బాలింత రాక్షసు శాసల్య కై యి సుమిత్రులు జలకుండిక లెత్తు
కొని చెలులగుమితోడ స్వహంబులంజేర వదిలెలు మరదొడ్డగాగల పరుగుల పు
ణ్యాంగనలు కవాటముల బంధించి మగని పేరు నుడివినగాని తలుపుల దెరువవని
లెలుకుచు.

రాగము-కిరూచీ - ఛాప తాళము.

వచియింపుము బాలా! వాచు లేల || వచి || వచి బంపుమహావల్లభు
నామము|| ప్రహరణిగృహభూతులయెరురను ||వచి|| మగని పేరుమదియు
మగక కడుచువను|| శౌ దాయిదిమీమది నై పగనక ||వచి|| కలెప్రదీరమీకాం
తుని నామము | బిరబిరనుపనగిబిరకమింకేల || వచి ||

ఇట్లుచేడియలదలు స్వహంబున గుమిగూడి పగని పేరు వచించిసంబోక్తలూ
నం బ్రవేశించు తుడిచి మేలమూడునుండ, యాచార్యులు సిగ్గున మోములువంచి
చిరునగవులు నవ్వుచుంటు; వృద్ధాంగనలు కొండలుగనుగొని యన్ములారా! మీప్రి
యుని పేరు వచింప నిత్తిరి మీకేయ్యల గయింబున లెలుకువని బుజ్జగింపుచుండ నుత్త
కొండలు సరివనితలు వారింజూచి యేమిపగలమారి కంకాయుద్ధలమ్మా! మగని పే
రు చెప్పవలె నెంతబిడియమా! పసికూలుకాబోలు! వెన్న బెట్టిన మిరింగన, వేలి
బెట్టిననొక్క సెయింగ సేవని నిట్లనేక పెంబులులెలుకుచుండ కాసల్య కై యి సు
మిత్రులు సేయనదిలేక యాచరిడిని ఇల్లన శ్రీసకల ద్వింత కీర్తివికాంతిరాజన్య
మార్ధాభిషిక్తులును. సఖల సంతోషులగు దశరథులు మాకభులని లెలుకుటయు
నాచిలుకలకొలుకులు ఘోల్లునన గేలిసేయుచు గృహప్రవేశంబుగావించి యాచందా
నంద కిందలిత హృదయా విందులై వద్రహార్యుల ధిక్కిరించు తేజోవీరక సమన్విత
శిశువులకు శ్రీరామ, లక్ష్మణ, భీష్మ, శత్రుఘ్నుల నెవరన్నెస్థగిరి వెంకటాద్రియగు సుప
ణాదోలికల యందనుచి యాకలకంప లాకలకంతకంబుల మిగుల సుతాన్
హంబున.

లాలిపాట హందుసాని - కాఫి ఆదితాళము.

లాలీలాల్లీశ్రీరామాలాలీ! లాలీలక్ష్మణభరతిశత్రుఘ్నలాలీ! లాలీ! దినక
రాన్వయ ముడిదిశిరధతనయాలాలీ! వినుతమంగళి మాపాముఖజితచం
దాలాలీ! లాలీ! నవమన్మథాకా మోహనమూర్తిలాలీ! ధవళకు

నలయసమనేత్రాభివ్యా|| లాలీ|| కంబుకింధర చరణారివిందలాళీ|| వంది
తామరబృందా శ్రీరామచంద్రాలాలీ|| లాలీ||

ఇవిధంబున మిగులప్రేమాతిశయంబున నుయ్యల నయ్య నాగిలా ప్రమ కడుము
దలుననుండ దశరథరాజీంద్రుండు పుత్రోత్సాహముకిదిమి పరమనందంబున నొంగిపుక్తు
లబోపించుకొనుచు ధర్మంబుదప్పక రాధ్యంబుపాలింఘించు సుఖంబున నీవలతులంగాడి
మిగులభవాతిశయంబుల జెంపొందుచుండెను.

మంగళహారతి-హందూషానసురీట్ - ఛానతాళము.

మంగళవిదిదిగో సుదనసోపాలా|| యముగా|| అంగజనక
ఘనమేఘసుధాంగ|| మంగ|| నందనందనగోవిందామాధన || మదితను
జనశ్రీవరముకుందా || మంగ|| రాధారమణరాక్షససమినా|| రాజితి
మణిగణ రమ్యసుభాషణ|| నుంగ|| పోషితలంఘన పుంజీకనయన|| నా
వర్దదానాకవిమిత్రశ్రీచరణ|| మంగ||

చ|| నలువగుభక్తి రామజన-సంబగు సీతభ నెవ్వరేనియున్
చెలుపుగోన్న వాగ్దాసిన చించిన బారిముచేయజాలినన్
వలచగ నొక్కొక్కరమె-వాపు సనకభవాత్తామముల్
దొలమిచు దుఃఖము ల్పూభము నోరపుసంపద లిచ్చునిచ్చులున్||

కం|| ఆరామాన్మగహమునా నీరమ్యచరిత్రమవి-నల్లెజలగున్
వారనితేజసనాశత|| తారకగబగుచు బుధులు-దారితగ్గా
కం|| సత్యాకుక్కిణిమునా|| నిత్యమహావిభవదాన-నిర్మల కరున్||
భృత్యప్రేంద్రముఖమున్|| సత్యాకారప్రకార-సత్వవిచారన్||

సుగంధ|| శీలతాగుణానుకూల - శేవితామరాచన
శ్రీలతానిబద్ధమ్య - చేతనామలినసా
ఘోలతాంగిమోహనాంగ - భూవిలాసపాండురి
కృపలకాలసత్కృపాల - వాలసోపభాగకా||

మాలిని॥ అనుపమమణిహారా - యంగనాచిత్త-హారా
 సనకముఖవిచారా - సర్వలోకోపకారా ।
 జనకభయవిదారీ - సత్యవాక్యప్రచారీ ।
 ఘననిభపటుకాయా - కంజభూహృన్నికాయా॥

గద్య॥ ఇది శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణ చరణారవింద మరందబిందు
 తుందిలేందిందిరాయణ, భారద్వాజ గోత్రపవిత్ర, చందమాంబా
 గర్భశుక్తి ముక్తాఫల, హనునాఖ్య తనూభవ, సంగీత
 సాహిత్యవిద్యాజైభవ, శ్రీకవీర్దాసచారిత్రి హరి
 కథారచన భాగధేయ, సకలసుజనవిధేయ,
 సామర్వాన్జీ కవినామధేయ ప్రణీతం
 తైన శ్రీరామ చననంబును చారిత్రింబు
 సందు ండవ భాగము

సర్వము సంపూర్ణము.

శ్రీరాధాగోపాలకృష్ణ పరస్పరహృన్మణము.

